monografia

PRÁVNY DIZAJN: VIZUALIZÁCIA A DIGITALIZÁCIA V PRÁVE

Gyurász

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

Monografia

PRÁVNY DIZAJN:
VIZUALIZÁCIA A DIGITALIZÁCIA V PRÁVE

Zoltán Gyurász

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

Vzor citácie: Gyurász, Z. Právny dizajn: vizualizácia a digitalizácia v práve. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s 176.

© Zoltán Gyurász, Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Recenzenti:

doc. JUDr. Lila Bronislava Pavelková, PhD.
JUDr. Dominika Juck, PhD.

Vydala Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave v roku 2025.

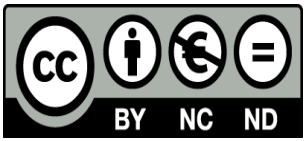

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

ISBN 978-80-7160-783-0

I can only show you the door, you're the one that has to walk through it
– Morpheus (The Matrix)

OBSAH

PREDHOVOR **8**

POĎAKOVANIE **10**

ČESTNÉ VYHLÁSENIE **11**

ÚVOD **12**

1 PRÁVNY DIZAJN **18**

1.1 HISTÓRIA PRÁVNEHO DIZAJNU ***18***

1.2 VYMEDZENIE PRÁVNEHO DIZAJNU ***26***

1.3 PRÁVNY DIZAJN A PRIRODZENÝ JAZYK ***32***

2 PREČO PRÁVE PRÁVNY DIZAJN **38**

2.1 PREČO PRÁVE PRÁVNY DIZAJN DNES ***42***

3 PROCES PRÁVNEHO DIZAJNU **48**

3.1 VÝSKUM ***50***

3.1.1 MAPA ZAINTERESOVANÝCH STRÁN **52**

3.1.2 POZOROVANIE **56**

3.1.3 ROZHOVOR **59**

3.1.4 KULTÚRNE SONDY **61**

3.2 SYNTÉZA 65

3.2.1 PRÍPRAVA ÚDAJOV A INFORMÁCIÍ 66

3.2.2 FORMULÁCIA PROBLÉMU 68

3.3 VYTVÁRANIE A SELEKCIA NÁPADOV 71

3.3.1 KRITÉRIÁ PRE VÝBER VHODNÉHO RIEŠENIA 74

3.4 OD TEÓRIE K PRAXI 78

3.5 IMPLEMENTÁCIA 81

4 FORMY VYUŽITIA PRVKOV A METÓD PRÁVNEHO DIZAJNU 84

4.1 VIZUÁLNE PRVKY 89

4.1.1 ZÁKLADNÉ FUNKCIE VIZUÁLNYCH PRVKOV 89

4.1.2 FORMY VIZUÁLNYCH PRVKOV 93

4.2 KOMIKSOVÉ ZMLUVY 96

4.2.1 PROCES VZNIKU KOMIKSOVÝCH ZMLÚV 99

4.2.2 KONKRÉTNE PRÍKLADY KOMIKSOVÝCH ZMLÚV....101

4.2.3 JEDINEČNOSŤ KOMIKSOVÝCH ZMLUV 104

4.2.4 METODICKÉ VÝZVY KOMIKSOVÝCH ZMLÚV 106

5 PRÁVNY DIZAJN V KONTEXTE UMELEJ INTELIGENCIE 109

5.1 INTEGRÁCIA UMELEJ INTELIGENCIE DO POSTUPU PRÁVNEHO DIZAJNU 111

5.2 VÝZVY A OBMEDZENIA DNEŠNEJ DOBY 120

ZÁVER **125**

EXTENDED SUMMARY **138**

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY **149**

O AUTOROVI **174**

PREDHOVOR

Dňa 16. mája 2024 som mal to šťastie zúčastniť sa medzinárodnej konferencie Future Law24**,** ktorá sa konala v Tallinne v Estónsku. Súčasťou konferencie bol aj workshop venovaný právnemu dizajnu, ktorý viedla Astrid Kohlmeier. Práve účasť na tomto workshope predstavovala zásadný impulz pre môj ďalší odborný záujem o túto oblasť.

Aj vďaka workshopu som si uvedomil potenciál právneho dizajnu nielen z hľadiska jeho praktického využitia, ale najmä z hľadiska jeho teoretického a metodologického prínosu pre právnu vedu. Na základe tejto skúsenosti som následne začal systematicky skúmať problematiku právneho dizajnu v širšom kontexte jurisprudencie. Zdalo sa mi, že slovenská právna veda sa tejto téme zatiaľ venuje len okrajovo a absentuje hlbšie ucelené spracovanie právneho dizajnu. Práve preto som k vybraným otázkam v danej téme počas môjho výskumu publikoval aj viaceré vedecké články.[1]

Aj ja som začal s presvedčením, že právo a dizajn sú dva odlišné svety. Čím viac som sa však zaoberal danou problematikou, tým viac som

[1] GYURÁSZ, Zoltán**.** 2025. *Právny dizajn: výzvy a príležitosti inteligentných technológií v práve.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta UK. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025, zv. 2. Zost. Monika Mihaliková; Veronika Ťažká. s. 734–739. ISBN 978-80-7160-757-1. ISBN (online) 978-80-7160-758-8. alebo GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619. alebo GYURÁSZ, Zoltán; ANDRAŠKO, Jozef. 2024. The role of legal design and artificial intelligence in law education. Institute of Electrical and Electronics Engineers. In: ICETA 2024: 22nd International Conference on Emerging eLearning Technologies and Applications – Proceedings. s. 158–161. ISBN 979-8-3315-2770-9. ISBN (online) 979-8-3315-2771-6. DOI: 10.1109/ICETA63795.2024.10850793.

si uvedomoval, že v skutočnosti sú hlboko prepojené. Keď som pochopil túto fundamentálnu synergia, videl som budúcnosť právneho systému, ktorý je lepší, humánnejší a v skutočnosti spravodlivejší.

Práve táto skutočnosť ma viedla k rozhodnutiu pripraviť predmetnú vedeckú monografiu, ktorej cieľom je nielen teoretická analýza právneho dizajnu, ale aj systematické rozpracovanie jeho metodológie a poukázanie na možnosti jeho aplikácie v právnej praxi.

24. decembra 2025 v Bratislave

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste si dovoľujem vyjadriť úprimné poďakovanie všetkým inšpiratívnym ľuďom, ktorí ma počas môjho osobného aj odborného pôsobenia podporovali a formovali.

Osobitná vďaka tebe *Bruja*, ktorej trpezlivosť, podpora a pochopenie boli pre mňa neoceniteľné.

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že pri kreatívnom procese tvorby vizuálnych prvkov práce boli využité generatívne systémy na báze umelej inteligencie v súlade s Vnútorným predpisom č. 2/2024 Univerzity Komenského v Bratislave - Smernica rektora Univerzity Komenského v Bratislave k používaniu nástrojov umelej inteligencie na Univerzite Komenského v Bratislave.

ÚVOD

Východiskovou tézou tejto monografie je presvedčenie, že otázka nezrozumiteľnosti právnych predpisov, zmlúv a právnych rozhodnutí nie je marginálnou otázkou právnického štýlu, ani individuálnym zlyhaním adresátov, ale štrukturálnym dôsledkom tradičného spôsobu tvorby, interpretácie a komunikácie práva. Právne systémy sa historicky formovali s vysokou mierou **formalizmu, terminologickej presnosti** a **dominancie textu**. Výsledkom je dnes stav, v ktorom sa právo primárne komunikuje len „od právnika pre právnika" a až sekundárne pre jeho adresátov. Na tejto diskrepancii sa v posledných rokoch formuje koncept právneho dizajnu ako interdisciplinárny prístup, ktorý reaguje na napätie medzi normatívnou presnosťou a zrozumiteľnosťou práva. Právny dizajn však nie je len balík nástrojov alebo marketingová inovácia právnych služieb. Ide o fenomén, ktorý zasahuje do otázok právnej racionality, právnej metodológie a otázok legitimity práva.

Táto monografia preto nesleduje **cieľ** popularizovať právny dizajn, ale teoreticky ho ukotviť, metodologicky rozpracovať a normatívne obhájiť ako legitímnu súčasť moderného právneho myslenia.

Všeobecným zámerom monografie je preskúmať právny dizajn ako metodologicky uchopiteľný prístup k právu, ktorý umožňuje zmeniť právnu komunikáciu tak, aby bola súčasne:

- ✅ zrozumiteľnejšia a použiteľnejšia pre adresátov;
- ✅ kompatibilná s požiadavkami právnej presnosti a právneho formalizmu; a

✅ normatívne obhájiteľná v rámci hodnôt právneho štátu.

Tento zámer je vedený dvoma základnými predpokladmi.

Po prvé, že zrozumiteľnosť práva nie je estetická kvalita, ale podmienka jeho regulačnej účinnosti, legitimity a dôveryhodnosti.

Po druhé, že zrozumiteľnosť nemožno redukovať na jednoduchý jazyk. Ide o komplexný problém, v ktorom sa stretáva právna hermeneutika, kognitívna psychológia, teória komunikácie, vizuálna gramotnosť a technologické médiá. Z tohto dôvodu si právny dizajn vyžaduje nielen aplikačné techniky, ale aj teoretické ukotvenie a metodologickú disciplinovanosť.

Teoretickým zámerom práce je vytvoriť ucelený konceptuálny rámec, v ktorom možno právny dizajn chápať ako:

💎 teoreticky konzistentné rozšírenie právneho myslenia, nie ako jeho popretie;

💎 odpoveď na štrukturálny problém právnych systémov v kontexte napätia medzi presnosťou a zrozumiteľnosťou v prirodzenom jazyku;

💎 normatívne relevantnú dimenziu práva, ktorá súvisí s legitimitou, efektivitou a inkluzívnosťou právnej regulácie.

V teoretickej rovine monografia bude skúmať, aký status má zrozumiteľnosť v rámci právnej teórie v kontexte či ide o externú požiadavku alebo o vnútornú podmienku normatívy.

V rámci **teoretických cieľov** práce sledujem štyri navzájom prepojené línie.

🚨 **Prvým cieľom** je preukázať viazanosť právneho dizajnu na klasickú problematiku otvorenej textúry jazyka a jej implikácie pre právnu reguláciu. Neurčitosť jazyka nie je nedostatkom, ktorý by bolo

možné eliminovať väčšou precíznosťou a detailom, ale konštitutívnou vlastnosťou prirodzeného jazyka. Právny dizajn prostredníctvom vizuálnych, grafických a komunikačných nástrojov predstavuje racionálnu a zdôvodnenú odpoveď na túto inherentnú neurčitosť, a to nie v podobe odstránenia interpretačného priestoru, ale v podobe zníženia kognitívnej záťaže adresátov a posilnenia ich schopnosti porozumieť praktickým dôsledkom právnych predpisov.

Druhým cieľom je vytvoriť systematickú taxonómiu vizuálnych funkcií v právnej komunikácii. Tradičný právny diskurz často predpokladá, že vizuálne prvky majú len ilustračnú alebo ozdobnú funkciu. Mojím cieľom je ukázať, že vizuálne prvky napĺňajú kvalitatívne odlišné funkcie akými sú organizačná funkcia, interpretačná funkcia, zdôrazňovacia funkcia a kvantifikačná funkcia. Každá z týchto funkcií má vlastnú relevanciu a špecifický vzťah k právnemu porozumeniu, a preto si vyžaduje odlišné kritériá vhodnosti, primeranosti a normatívnej prípustnosti.

Tretím cieľom je rozpracovať teóriu intersemiotického tlmočenia v kontexte právneho dizajnu, a to na príklade komiksových zmlúv. Cieľom je preukázať, že táto transformácia nie je jednoduchým prekladom, ale zásadnou zmenou reprezentačného systému, ktorá má vlastné metodologické a normatívne implikácie. Práve preto musí byť komiksová zmluva chápaná nie ako atrakcia či marketingový experiment, ale ako špecifická forma právnej komunikácie, ktorej výhody a riziká je potrebné analyzovať v rámci právnej teórie aj praxe.

Štvrtým cieľom je preukázať význam umelej inteligencie pre právny dizajn. Konkrétne prostredníctvom funkcie akou je progresívne zjednodušovanie textu, ktorú považujem za jednu z najvýznamnejších aplikačných oblastí umelej inteligencie pre právny dizajn. Ďalšou významnou oblasťou je využitie chatbotov na báze umelej inteligencie.

Chatboty umožňujú konverzačný model interakcie s právom, ktorý je bližší prirodzenej ľudskej komunikácii než statické texty. To je obzvlášť významné pre adresátov s nižšou právnou gramotnosťou alebo v stresových situáciách, kde môže byť schopnosť spracovať zložité informácie výrazne obmedzená.

Metodologickým zámerom práce je rozpracovať právny dizajn ako štruktúrovaný proces tvorby právnych riešení, ktorý je kompatibilný s právnickou formalitou a racionalitou, no dopĺňa ju o postupy orientované na používateľa a na komunikačnú účinnosť. Za kľúčové považujem dve metodologické línie.

✅ **Po prvé**, rozpracovanie pojmu dizajn v dvoch rovinách. Ako spôsob myslenia, ktorý je využiteľný pri riešení nejasne definovaných a systémových problémoch, a ako súbor zručností, ktorý je kognitívny proces tvorby riešení, ktorý nie je redukovateľný na estetiku.

✅ **Po druhé**, systematické rozvinutie procesu právneho dizajnu ako iteratívneho cyklu pozostávajúceho z fáz výskumu, syntézy, tvorby a selekcie nápadov, prototypovania a implementácie.

Z hľadiska konkrétnych **výskumných metód** plánujem využiť:

i. **doktrinálna právna analýza**, zameraná na identifikáciu, systematizáciu a kritické zhodnotenie existujúcich právno-teoretických poznatkov,

ii. **interpretatívna analýza právnych textov**, predovšetkým normatívnych aktov, metodických dokumentov a strategických materiálov, v ktorých sa explicitne alebo implicitne uplatňujú prvky právneho dizajnu,

iii. **obsahová a štrukturálna analýza**, využitá pri skúmaní formy, vizuálneho usporiadania a jazykovej štruktúry právnych dokumentov z pohľadu ich zrozumiteľnosti pre adresátov práv

iv. **historická analýza**, prostredníctvom ktorej bol skúmaný vývoj právneho dizajnu od jeho koreňov v oblasti informačného dizajnu a dizajnového myslenia až po jeho súčasnú podobu,

v. **komparatívna metóda**, uplatnená pri porovnávaní prístupov k právnemu dizajnu v rôznych právnych poriadkoch, predovšetkým v kontexte európskeho a anglosaského právneho prostredia,

vi. **kritická analýza**, prostredníctvom ktorej sa budú hodnotiť limity, riziká a aplikačné problémy implementácie právneho dizajnu v normotvornej a aplikačnej praxi.

Monografia je postavená na nasledujúcich **hypotézach**:

Hypotéza č.1: Zrozumiteľnosť právnej komunikácie je konštitutívnym predpokladom legitimity a efektivity práva. Právny formalizmus bez komunikačnej prístupnosti vedie k oslabeniu regulačného účinku a k prehlbovaniu informačnej asymetrie.

Hypotéza č.**2:** Právny dizajn je metodologicky kompatibilný s právnickou racionalitou a nepredstavuje estetizáciu práva, ale normatívne relevantnú korekciu spôsobu, akým právo komunikuje svoje dôsledky.

Hypotéza č.**3:** Vizuálna a štrukturálna organizácia právnych informácií môže redukovať zbytočnú kognitívnu záťaž a zvýšiť porozumenie bez toho, aby automaticky dochádzalo k materiálnemu zjednodušeniu právneho obsahu.

Hypotéza č.**4:** Uplatnenie umelej inteligencie v práve zvyšuje potenciál právneho dizajn, avšak zároveň predstavuje normatívne riziká.

Predpokladaný prínos monografie vidím v štyroch rovinách.

💎 **Po prvé**, v rovine **teoretickej** predpokladám prínos v systematickom ukotvení právneho dizajnu v právnej teórii a metodológii.

💎 **Po druhé**, v rovine **metodologickej** predpokladám prínos vo formulovaní právneho dizajnu ako procesu prenositeľného do právnej praxe.

💎 **Po tretie**, v rovine **aplikačnej** predpokladám prínos vo vytvorení rámca pre racionálne a metodicky odôvodnené použitie vizuálnych prvkov v právnych dokumentoch.

💎 **Po štvrté**, v rovine **edukačnej** predpokladám prínos v artikulácii dopadov právneho dizajnu pre právnické vzdelávanie, vrátane zmien v pedagogických prístupoch umožňujúcich integráciu právneho dizajnu do tradičného právnického vzdelávania.

Monografia stojí na presvedčení, že právna veda nesmie zostať uzavretá, ak chce obstáť v podmienkach dnešnej modernej spoločnosti, kde právo pôsobí v prostredí vysokého informačného preťaženia, digitalizácie a heterogénnych kognitívnych schopností adresátov. Právna prax dnes čoraz zreteľnejšie naráža na problém, kedy právne dokumenty sú bezchybné, no zároveň komunikačne nefunkčné. Cieľom tohto úvodu je preto nielen vymedziť predmet skúmania, ale aj jasne formulovať ambíciu práce, ktorou je posunúť právny dizajn z roviny nástroja do roviny metodologicky a normatívne obhájiteľného rámca, ktorý umožní právu lepšie plniť jeho spoločenskú funkciu, a to bez straty právnej presnosti.

V ďalších častiach práce sa preto budem snažiť tieto ciele naplniť s presvedčením, že právo sa aj v kontexte právneho dizajnu nestáva slabším vtedy, keď je zrozumiteľné, ale naopak, stáva sa schopnejším byť právom.

1 PRÁVNY DIZAJN

1.1 HISTÓRIA PRÁVNEHO DIZAJNU

Ak väčšina ľudí dnes nechápe právnym predpisom a nechce čítať svoje zmluvy, nie je to nový problém. Po väčšinu histórie bola táto skutočnosť problémom, ktorý bolo potrebné prekonať, aby bolo možné jasne komunikovať pravidlá. *Iurisprudentia picturata* alebo to, čo by sme mohli predbežne nazvať **vizuálnym právom**, má v skutočnosti už dlhú tradíciu vo vedeckej oblasti.[2] Ako právna disciplína začala skúmať právo ako vizuálny fenomén už na prelome 17. a 18. storočia.[3]

Snáď najjasnejšie príklady *Iurisprudentia picturata* nájdeme v náboženskom umení, kde sú dôsledky morálne prijateľného alebo neprijateľného správania jasne znázornené vo vnútri náboženských budov. Michelangelova Sixtínska kaplnka je toho učebnicovým príkladom. Podobné príklady vizuálnych znázornení náboženských cností možno nájsť aj v poučných knihách ako je Psychomachia, ktorá obsahuje ilustrácie kresťanských cností.[4]

---

[2] Pozri. DUCATO, Rossana. 2019. De iurisprudentia picturata: brief notes on law and visualisation. *Journal of Open Access to Law*, 7. DOI: 10.63567/z7xq3523.

[3] LUPICA, Lois R.; GRANT, Genevieve. 2020. *Will human-centred legal design improve civil justice systems? And how will we ever know?* Hague Journal on the Rule of Law. alebo BRUNSCHWIG, Colette Reine. 2014. On visual law: visual legal communication practices and their scholarly exploration. In: SCHWEIGHOFER, Erich; et al. (eds.). *Zeichen und Zauber des Rechts: Festschrift für Friedrich Lachmayer*. Bern: Editions Weblaw, s. 899–933. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=2405378.

[4] Pozri. SMITH, Macklin. 2015. *Prudentius' Psychomachia: A Reexamination*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Alebo DENOËL, Charlotte. 2018. Medieval illumination: manuscript art in England and France, 700–1200. Charlotte Denoël Et Kathleen DoyleLondon: British Library. Dostupné na: https://www.academia.edu/37909394/Medieval_Illumination_Manuscript_Art_in_Engla

Taktiež aj svetskí vedci považovali vizuálne umenie za užitočný nástroj na komunikáciu myšlienok spravodlivosti. Slávna tapiséria z Bayeux zobrazuje nielen ovládnutie Anglicka, ale čo je dôležitejšie, ukazuje aj odôvodnenie týchto činov. Naviac, tapiséria mohla byť prepravovaná po Anglicku pred prevažne negramotným obyvateľstvom ako zrozumiteľný a mobilný zdroj odôvodnenia činov normandskej vlády.[5]

Koniec koncov aj **právnické knihy** boli v minulosti taktiež ilustrované.[6]

nd_and_France_700_1200_Charlotte_Deno%C3%ABl_et_Kathleen_Doyle_British_Library_2018.

[5] Pozri. CANDY, Felicity. 2009. The patronage, production and purpose of the Bayeux Tapestry. *Academia.edu* [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/7398522/. alebo BERNSTEIN, David. 1986. The Mystery of the Bayeux Tapestry. London : Weidenfeld and Nicolson.

[6] Pozri. LOUIS-JACQUES, Lyonette. 2017. Picturing the Law [online]. Slaw. Dostupné na: https://www.slaw.ca/2017/09/19/picturing-the-law/. alebo Illustrated Law Books. 2020. Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd., [online]. Dostupné na: https://lawbookexchange.cdn.bibliopolis.com/images/upload/cat1115-small.pdf.

Zdroj: Zbierky bavorského práva zo 16. storočia

V 18. storočí obsahovali brožúrky vydávané v Londýne vizuálne zobrazenia častých podvodov a drobných zločinov, ktoré slúžili ako vizuálny sprievodca pre návštevníkov.[7]

[7] Pozri. WHITE, Matthew. 2009. Crime and punishment in Georgian Britain. *The British Library* [online]. Dostupné na: https://www.bl.uk/georgian-britain/articles/crime-and-punishment-in-georgian-britain.

Zdroj: The frauds of London, displaying numerous and daring cheats and robberies practised upon the stranger and the unwary.

Záujem verejnosti o justičný systém bol čiastočne uspokojený publikáciami, ako napríklad *The Tyburn Chronicles*, ktoré obsahovali ilustrovaný popis notoricky známych súdnych prípadov.[8]

[8]Pozri viac. BARD, Robert. 2012. Tyburn: The Story of London's Gallows. Stroud: Amberley Publishing Limited.

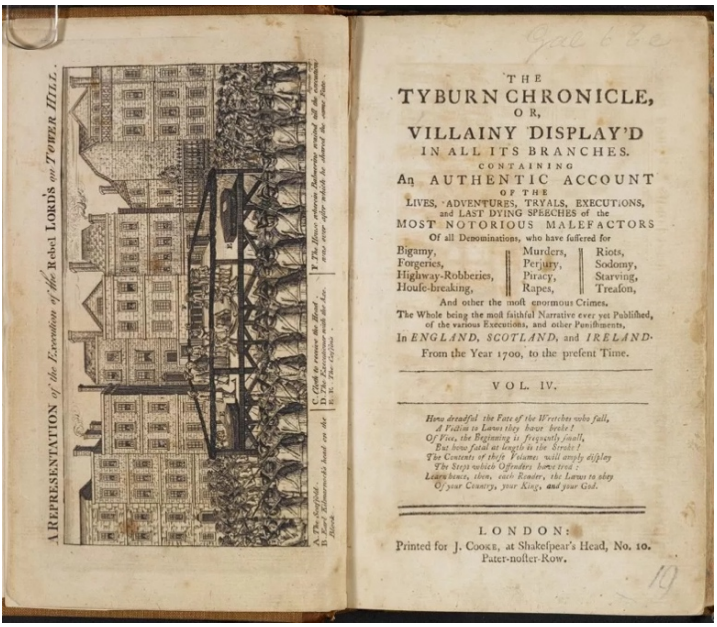

Zdroj: The Tyburn Chronicles.

Z pohľadu vedy má dizajn korene vo viacerých vedných disciplínach.[9]

Viac ako štyridsať rokov sa výskumný prúd nazývaný ako „***dizajnérske myslenie***" zaoberal predovšetkým akademickým chápaním toho, čo dizajnéri robia a ako by sa v tomto smere mohli edukovať práve študenti.[10] K danej téme sa pristupovalo z

[9] JOHANSSON-SKÖLDBERG, Ulla; WOODILLA, Jill; ÇETINKAYA, Mehves. 2013. Design thinking: past, present and possible futures. *Creativity and Innovation Management*, 22(2), s. 121–146.

[10] Pozri aj GYURÁSZ, Zoltán; ANDRAŠKO, Jozef. 2024. The role of legal design and artificial intelligence in law education. In: *International Conference on Emerging eLearning Technologies and Applications*.

interdisciplinárnej perspektívy ovplyvnenej **ekonómiou, politológiou,**[11] **filozofiou,**[12] **dejinami umenia a architektúrou.**[13] Iní analyzovali dizajn ako reflexívnu prax, činnosť riešenia problémov alebo tvorbu významu, a teda prístupnú pre každého profesionála, ktorý sa zaoberá riešením problémov, nielen pre profesionálnych dizajnérov.[14]

Výskum témy dizajnu v oblasti **práva** je doteraz však pomerne zanedbateľný a limitovaný s porovnaním s inými oblasťami vied. V oblastiach ako sú zdravotníctvo alebo poisťovníctvo boli vynaložené prostriedky na preukázanie strategických hodnôt, ktoré dizajnové prvky dokážu priniesť.[15]

---

[11] Pozri. KIMBELL, Lucy. 2011. Rethinking design thinking: part I. *Design and Culture*, 3(3), s. 285–306. alebo BOLAND, Richard J., Jr.; COLLOPY, Fred; LYYTINEN, Kalle; YOO, Youngjin. 2008. Managing as designing: lessons for organizational leaders from the design practice of Frank O. Gehry. *Design Issues*, 24(1), s. 10–25.

[12] Pozri. SCHÖN, Donald A. 1983. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books. Alebo KRIPPENDORFF, Klaus. 2006. *The Semantic Turn: A New Foundation for Design*. Boca Raton: CRC Press.

[13] Pozri. LAWSON, Bryan. 2006. *How Designers Think: The Design Process Demystified*. 4th ed. Oxford: Architectural Press. alebo CROSS, Nigel. 2006. *Designerly Ways of Knowing*. London: Springer.

[14] Pozri. BUCHANAN, Richard. 1992. Wicked problems in design thinking. *Design Issues*, 8(2), s. 5–21.

[15] HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*. alebo HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*. alebo HAAPIO, Helena. 2018. *Legal design for better contracts and business*. *European Journal of Law and Technology*, 9(1). alebo FIORAVANTI, Chiara; ROMANO, Federico. 2021. *Legal design project activities in the immigration domain*. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain (eds.). *Legal Design Perspectives*. Milan: Ledizioni, s. 227–249.

História dizajnu v práve však nie je strohá, ani nezbadateľná. Už začiatkom 70. rokov v USA môžeme nájsť diela, ktoré môžeme radiť k podoblasti právneho dizajnu. Medzi tieto diela patrí aj „*the language of the law*" od Davida Mellinkoffa, ktorú môžeme radiť pod oblasť dizajn komunikácie.[16]

Neskôr sa **dizajnové myslenie** viac a viac rozširovalo medzi právnikmi, avšak skutočné dopadové zmeny to neprinieslo.[17] Slovné spojenie „***právny dizajn***" sa prvýkrát objavilo až v dizertačnej práci C.R. Brunschwigovej v roku 2001 v nadväznosti na jej štúdie, ktoré sa datujú späť až od roku 1992, kde sa zameriavala na témy právnej vizualizácie pri prekladaní jazyka do obrazov a vizualizáciu písomných informácií.[18]

[16] MELLINKOFF, David. 2004. *The Language of the Law*. Boston: Little, Brown and Company.

[17] Pozri. GEORGIEV, Georgi. 2012. Design Thinking: An overview. 20-1. 70-77. 10.11247/jssds.20.1_70. alebo LE GALL, Apolline. 2021. Legal design beyond design thinking. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain (eds.). Legal Design Perspectives. Milan: Ledizioni, s. 27–70.

[18] BRUNSCHWIG, Colette Reine. 2014. On visual law: visual legal communication practices and their scholarly exploration. In: SCHWEIGHOFER, Erich; et al. (eds.). *Zeichen und Zauber des Rechts: Festschrift für Friedrich Lachmayer*. Bern: Editions Weblaw, s. 899–933. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=2405378.

Skutočnú pozornosť však táto téma získala až prostredníctvom trojice **Helena Happio**,[19] **Stefania Passera**[20] a **Margaret Hagan**[21] na prelome druhej dekády 21. storočia.

[19]S prácami ako: HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*. alebo HAAPIO, Helena; HAGAN, Margaret. 2016. *Design patterns for contracts*. *IRIS Symposium* Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2747280 alebo HAAPIO, Helena; PASSERA, Stefania. 2022. *Contract design and communication: From text to tools*. Cheltenham: Edward Elgar. alebo HAAPIO, Helena; PLEWE, Daniela Alina; DE ROOY, Robert. 2016. Next generation deal design: comics and visual platforms for contracting. . *Internationales Rechtsinformatik Symposion IRIS*. Alebo HAAPIO, Helena. 2006. *Introduction to proactive law*. In: WAHLGREN, Peter (ed.). *A Proactive Approach*. Stockholm: Stockholm Institute for Scandinavian Law. alebo HAAPIO, Helena. 2011. *Lawyers as designers, engineers, and innovators*. In: *Proceedings of the 17th International Legal Informatics Symposium (IRIS)*. Salzburg: IRIS. alebo HAAPIO, Helena. 2018. *Legal design for better contracts and business*. *European Journal of Law and Technology*, 9(1).

[20] S prácami ako: PASSERA, Stefania; HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D. 2013. *Innovating contract practices*. *CWSL Scholarly Commons* [online]. Alebo PASSERA, Stefania; HAAPIO, Helena. 2013. *Transforming contracts from legal rules to user tools*. *Design Issues*, 21(3), s. 38. alebo PASSERA, Stefania; KANKAANRANTA, Anne; LOUHIALA-SALMINEN, Leena. 2017. *Diagrams in contracts*. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 60(2), s. 118–146. DOI: 10.1109/TPC.2017.2656678. alebo PASSERA, Stefania. 2018. *Flowcharts, swimlanes, and timelines*. *Journal of Business and Technical Communication*, 32(2), s. 229–272. alebo PASSERA, Stefania. 2019. *Beyond the words*. *Journal of Law and Information Design*, 10, s. 87.

[21] S prácami ako: HAGAN, Margaret; KIM, Miso. 2018. Design for dignity and procedural justice. Springer. *Advances in Intelligent Systems and Computing*. Alebo HAGAN, Margaret; ÖZENÇ, Fatih K. 2020. A design space for legal and systems capability. MIT Press. *Design Issues*.. alebo HAGAN, Margaret. 2016. The user experience of the internet as a legal help service. *Virginia Journal of Law & Technology*. Alebo HAGAN, Margaret. 2016. *User-centered privacy communication design*. In: *Symposium on Usable Privacy and Security*. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=2981075 alebo HAGAN, Margaret. 2018. A human-centered design approach to access to justice. . *Indiana Journal of Law and Social Equality*. Alebo HAGAN, Margaret. 2018. Justice innovation with law school design labs. American Bar Association. *ABA Dialogue*. Alebo HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

1.2 VYMEDZENIE PRÁVNEHO DIZAJNU

Verím, že koncepčne najčistejšia definícia právneho dizajnu je:

✅ *„**Právny dizajn** je aplikácia dizajnových prvkov v doméne práva za účelom transformácie právnych služieb, práce, systémov, stratégií, ako aj používateľskej skúsenosti.“*

Obraz č. 1: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Definícia síce pekná, ale celkom bezúčelná bez toho, aby sme ju rozobrali na drobné. Vymedzenie samotného pojmu dizajn, a najmä v kontexte právneho dizajnu, nie je až tak jednoduché ako sa na prvý pohľad môže zdať, keďže ide o veľmi široký pojem, na ktorý sa dá nazerať z rôznych uhlov pohľadu.

💎 **Prvým spôsobom** je definovať dizajn cez proces a formu rozmýšľania alebo by sme mohli použiť pojem „***dizajnové myslenie***".[22] Tento pojem je odvodený a pripisovaný spôsobu ako dizajnéri riešia komplexné problémy.

To, čo však charakterizuje **dizajnové myslenie** závisí od toho, kde, kto a na aký účel ho používa. Vedecký diskurz sa teda výrazne líši v závislosti od disciplinárneho zázemia autora, ktorý opisuje tento fenomén, a zároveň aj od publika a cieľa, ktoré sa autor snaží osloviť."[23] Nie všetky prístupy sú rovnako užitočné pre aplikáciu v právnej teórii a praxi. Preto sa nasledujúca analýza zameriava na tie charakteristiky a nástroje, ktoré sa najlepšie premietajú do právneho sveta.[24]

Dizajnové myslenie sa však najčastejšie opisuje ako inovačný proces, ktorý sa používa na objavovanie neuspokojených potrieb a na

[22] Porovnaj. BROWN, Tim. 2008. *Design thinking*. *Harvard Business Review*, 86(6), alebo CARLGREN, Lisa; RAUTH, Ingo; ELMQUIST, Maria. 2016. *Framing design thinking: The concept in idea and enactment*. *Creativity and Innovation Management*, 25(1). alebo JOHANSSON-SKÖLDBERG, Ulla; WOODILLA, Jill; ÇETINKAYA, Mehves. 2013. *Design thinking: Past, present and possible futures*. *Creativity and Innovation Management*, 22(2), alebo KIMBELL, Lucy. 2011. *Rethinking design thinking: Part I*. *Design and Culture*, 3(3), s. 285–306. alebo LAURSEN, Linda Nhu.; HAASE, Louise Moller 2019. *The shortcomings of design thinking when compared to designerly thinking*. *The Design Journal*, 22(6), s. 813–832. DOI: 10.1080/14606925.2019.1652531. alebo LIEDTKA, Jeanne; KING, Andrew; BENNETT, Kevin. 2013. *Solving Problems with Design Thinking*. New York: Columbia University Press Alebo COLLINS, Hilary. 2013. *Can design thinking still add value? Design Management Review*, 24, s. 35–37. alebo DABAGHI, Karma. 2022. *Beyond design thinking and into speculative futures in legal design*. *DRS Proceedings*. DOI: 10.21606/drs.2022.307.

[23] JOHANSSON-SKÖLDBERG, Ulla; WOODILLA, Jill; ÇETINKAYA, Mehves. 2013. Design thinking: past, present and possible futures. *Creativity and Innovation Management*, 22(2), s. 121–146.

[24] LIEDTKA, Jeanne; KING, Andrew; BENNETT, Kevin. 2013. *Solving Problems with Design Thinking*. New York: Columbia University Press.

vytváranie nových produktov alebo ponúk služieb, ktoré to dokážu.[25] **Dizajnové myslenie** rieši komplexné a vzájomné prepojenie problémov, ktoré sú nejasne formulované, sú protichodné alebo vyvolávajú neistotu.[26] Esencia samotného procesu je preto vcelku jednoduchá. Zakladá sa na myšlienke, že čím viac sa zavedú a vybudujú dizajnérske prvky a schopnosti do nedizajnérskych profesií, tým bližšie sa dostávame k tomu, aby sa vybudovali pracoviská, práce a služby, ktoré sú súčasne **hodnotné**, **cieľavedomé, efektívne**, ako aj **zrozumiteľné**.[27]

Proces **právneho dizajnu** využíva návrh **dizajnového myslenia** ako základ pre inovácie v právnom odvetví, pričom zahŕňa inovatívne metódy, právne znalosti a obchodné postupy. Mali by sme tiež zdôrazniť, že **právny dizajn** zahŕňa aj holistické využitie právnych znalostí spolu s dizajnom.[28]

Takýto výklad pojmu dizajn nasleduje tézu L.H. Sullivana: "*form follows function*"[29] alebo by sme mohli povedať, že forma vždy reflektuje funkciu. Sullivan sa preslávil touto svojou tézou na konci 19. storočia, keď

---

[25] Pozri. LIEDTKA, Jeanne; KING, Andrew; BENNETT, Kevin. 2013. *Solving Problems with Design Thinking*. New York: Columbia University Press alebo KIMBELL, Lucy. 2011. *Rethinking design thinking: Part I*. *Design and Culture*, 3(3).

[26] CHURCHMAN, C. West. 1967. Wicked problems. *Management Science*, 14(4), s. 141–142.

[27] Porovnaj GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619.

[28] LAURSEN, Linda Nhu.; HAASE, Louise Moller. 2019. *The shortcomings of design thinking when compared to designerly thinking*. *The Design Journal*, 22(6), s. 813–832. DOI: 10.1080/14606925.2019.1652531. alebo GYURÁSZ, Zoltán. 2024. Dynamika riešenia právnych prípadov. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského.

[29] SULLIVAN, Louis H. 1896. The tall office building artistically considered. *Lippincott's Magazine*, 57, s. 403–409.

tvrdil, že vonkajší dizajn mrakodrapov musí reflektovať vnútorný pôvodný dizajn. Túto svoju myšlienku odvodzoval od skutočnosti, že tak ako v prírode, tak aj v stavebníctve a rovnako tak v prípade prirodzeného jazyka, vonkajšok vždy bude reflektovať a intuitívne komunikovať skutočnú esenciu a funkcionalitu alebo aj ducha zákona. [30]

Literatúra o **dizajnovom myslení** vymedzuje metódy a nástroje na riešenie týchto problémov a vývoj inovatívnych riešení.[31] Poukazuje pritom na to, že zatiaľ čo v práve sa tradične využívajú deduktívne a induktívne metódy, **dizajnové myslenie** je jedinečné, pretože zahŕňa induktívne, deduktívne a abduktívne uvažovanie.[32] Prostredníctvom interakcie všetkých troch foriem uvažovania vedie tento proces k vytváraniu nových myšlienok, ale aj k ich overovaniu prostredníctvom

[30] Ibid.

[31] Porovnaj. PEREIRA PESSÔA, Marcus. V.; JAUREGUI BECKER, Juan. M. 2020. Smart design engineering: a literature review of the impact of the fourth industrial revolution on product design and development. *Research in Engineering Design*, 31(2), s. 175–195. DOI: 10.1007/s00163-020-00330-z. alebo SATO, Steve; LUCENTE, Sam; MEYER, Douglas; MRAZEK, Deborah. 2010. Design thinking to make organization change and development more responsive. *Design Management Review*, 21(2), s. 44–52. alebo BROWN, Tim. 2008. *Design thinking*. *Harvard Business Review*, 86(6), alebo CARLGREN, Lisa; RAUTH, Ingo; ELMQUIST, Maria. 2016. *Framing design thinking: The concept in idea and enactment*. *Creativity and Innovation Management*, 25(1. alebo JOHANSSON-SKÖLDBERG, Ulla; WOODILLA, Jill; ÇETINKAYA, Mehves. 2013. *Design thinking: Past, present and possible futures*. *Creativity and Innovation Management*, 22(2), alebo KIMBELL, Lucy. 2011. *Rethinking design thinking: Part I*. *Design and Culture*, 3(3), s. 285–306. alebo LAURSEN, Linda Nhu.; HAASE, Louise Moller. 2019. *The shortcomings of design thinking when compared to designerly thinking*. *The Design Journal*, 22(6), s. 813–832. DOI: 10.1080/14606925.2019.1652531. alebo LIEDTKA, Jeanne; KING, Andrew; BENNETT, Kevin. 2013. *Solving Problems with Design Thinking*. New York: Columbia University Press Alebo COLLINS, Hilary. 2013. *Can design thinking still add value? Design Management Review*, 24, s. 35–37. alebo DABAGHI, Karma. 2022. *Beyond design thinking and into speculative futures in legal design*. *DRS Proceedings*. DOI: 10.21606/drs.2022.307.

[32] JOHNSON, Colleen F. 1996. Deductive versus inductive reasoning: a closer look at economics. *Social Science Journal*, 33(3), s. 287–291.

analýzy a hodnotenia.[33] Pôvodne koncepčný charakter dizajnérskeho myslenia je v súčasnosti podporený empirickým výskumom, ktorý ukazuje, ako sa metódy a nástroje z oblasti dizajnu môžu uplatniť v iných doménach našich životov, akou je aj právo. [34]

Obraz č. 2: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[33] LOCKE, Karen; GOLDEN-BIDDLE, Karen; FELDMAN, Martha S. 2008. Making doubt generative: rethinking the role of doubt in the research process. *Organization Science*, 19(6), s 907–918.

[34] MARTIN, Roger L. 2009. *The Design of Business: Why Design Thinking Is the Next Competitive Advantage*. Boston: Harvard Business Press.

💎 **Druhým spôsobom** je definovať dizajn ako súbor **zručností**. Na rozdiel od rozšírených predstáv o dizajne sa táto definícia zameriava skôr na proces tvorby než na výsledný produkt. Dizajn sa v tomto chápaní primárne nezaoberá estetikou alebo vzhľadom výrobku, ani sa neobmedzuje na hnuteľné predmety ako sú stroje, tovar, budovy alebo umelecké diela.[35] Dizajn alebo **dizajnérske myslenie** je skôr základný kognitívny proces vývoja nových myšlienok.

[35] HAGAN, Margaret. 2018. A human-centered design approach to access to justice. *Indiana Journal of Law and Social Equality*. alebo JI, Xiaoxiao. 2019. *Where Design and Law Meet: An Empirical Study for Understanding Legal Design and Its Implication for Research and Practice*.. Espoo: Aalto University School of Arts, Design and Architecture.

1.3 PRÁVNY DIZAJN A PRIRODZENÝ JAZYK

V právnej vede, ako aj v iných normatívnych disciplínach založených na používaní **prirodzeného jazyka**, sa dlhodobo prejavuje fundamentálne napätie medzi dvoma protichodnými požiadavkami:

- na jednej strane požiadavkou maximálnej **presnosti**, jednoznačnosti a normatívnej determinovanosti právnych pravidiel,
- na strane druhej požiadavkou stručnosti, **efektívnosti** a praktickej aplikovateľnosti týchto pravidiel v dynamicky sa meniacich spoločenských podmienkach.

Toto **napätie** nie je náhodným dôsledkom nedokonalého legislatívneho remesla, ale vyplýva zo samotnej povahy prirodzeného jazyka ako média právnej regulácie.[36] Texty normatívnych pravidiel čelia špecifickému sémantickému problému, ktorým je ich efektívna aplikovateľnosť v nových a nepredvídaných situáciách. Požiadavka **aplikačnej pružnosti** si nevyhnutne vyžaduje používanie všeobecných a abstraktných pojmov, ktoré umožňujú subsumáciu rôznorodých

[36] Porovnaj. TIERSMA, Peter M. 1999. *Legal Language*. Chicago: University of Chicago Press.alebo SEARLE, John R. 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press. alebo KMIECICKA, Eliza MICHALSKA, Emilia, OSIEJEWICZ, Joanna. 2023. LEGAL COMMUNICATION AND THE IDEA OF PLAIN LANGUAGE: PASSIBILITIES AND LIMITATION. Journal of International Legal Communication. 10. 72-78. 10.32612/uw.27201643.2023.10.3.s.72-78.alebo KIMBLE, Joseph. 1994–1995. *Answering the critics of plain language*. *The Scribes Journal of Legal Writing*, 5, s. 51–85 alebo MURRAY, Michael D. 2015. *Leaping language and cultural barriers*. *University of San Francisco Law Review*, 49, s. 61–68.alebo MARTÍNEZ, Eric; MOLLICA, Francis; GIBSON, Edward. 2024. *So much for plain language: An analysis of the accessibility of U.S. federal laws over time*. *Journal of Experimental Psychology: General*. DOI: 10.1037/xge0001572.

skutkových stavov pod rovnaké normatívne pravidlo.[37] Táto všeobecnosť však zároveň generuje priestor pre interpretačnú **neurčitosť**, a tým oslabuje mieru právnej istoty z pohľadu adresátov práva.[38]

Teoretickým základom tohto problému je koncept otvorenej textúry jazyka, ktorý do filozofie jazyka zaviedol Frederick Waismann. Podľa Waismanna je **otvorená textúra** imanentnou vlastnosťou prirodzeného jazyka. Bez ohľadu na mieru precíznosti definícií vždy existuje neodstrániteľná možnosť vzniku hraničných prípadov, ktoré neboli a ani nemohli byť vopred predvídané.[39] Z tohto hľadiska je iluzórna predstava, že by bolo možné vytvoriť právne pravidlá, ktoré by úplne eliminovali budúcu interpretačnú neistotu prostredníctvom čoraz detailnejšej normatívnej úpravy.

Herbert Lionel Adolphus Hart tento problém preniesol do právnej teórie prostredníctvom známeho rozlíšenia medzi **jadrom istoty** a **polotieňom neistoty** právnych pojmov.[40] Kým v tradičných prípadoch aplikácie normy sa jej význam javí ako relatívne stabilný a predvídateľný, v atypických alebo hraničných prípadoch sa výklad normy stáva otvoreným a závislým od **úsudku** aplikujúceho orgánu. Práve v tomto

[37] GÁHER, František.; MRVA, Michal.; ŠTEVČEK, Marek.; TURČAN, Martin. 2020. Open texture of concepts and rules – fuel for the fire of subjectivism in applied semantics? *Filozofia*, 75(4), s. 309–323. Dostupné na: https://www.sav.sk/journals/uploads/04211152ilozofia.2020.75.4.4.pdf.

[38] Ibid.

[39] WAISMANN, Friedrich. 1965. Verifiability. *Proceedings of the Aristotelian Society*, Supplementary Volume XIX [online]. Dostupné na: http://users.umiacs.umd.edu/~horty/courses/readings/waismann-verifiability.pdf

[40] HART, Herbert Lionel Adolphus. 2010. Pojem práva. Český Těšín: Prostor.

polotieni neistoty sa naplno prejavujú neprekonateľné limity právneho jazyka ako nástroja úplnej normatívnej determinácie.[41]

Z uvedeného vyplýva, že problém nejednoznačnosti a neefektívnosti právnych textov nemožno adekvátne riešiť výlučne prostredníctvom jazykovej precíznosti, rozširovania definícií alebo zvyšovania miery normatívnej podrobnosti.[42] Takéto riešenia síce môžu v niektorých prípadoch zúžiť rozsah interpretačnej neistoty, avšak zároveň často vedú k **nadmernej komplexnosti** právnych textov, čím paradoxne znižujú ich zrozumiteľnosť pre adresátov práva a oslabujú ich regulačnú funkciu.[43]

[41] GÁHER, František.: OTVORENÁ TEXTÚRA POJMU – PÔVODNÝ ZMYSEL A KRITIKA, Filozofický ústav Slovenskej akadémie vied, 2018 Dostupné na:<http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2018/8/620-635.pdf>.

[42] Ibid.

[43] MOSES, Lyria Bennett. 2007. Recurring dilemmas: the law's race to keep up with technological change. *University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy*, 2007, s. 239–285. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/228183058_Recurring_Dilemmas_The_Law%27s_Race_to_Keep_Up_With_Technological_Change.

Obraz č. 3: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Práve v tomto bode sa otvára priestor pre **systematickú reflexiu alternatívnych prístupov** k tvorbe a komunikácii práva, ktoré viac

zohľadňujú nielen normatívne, ale aj kognitívne a komunikačné limity právneho jazyka. Koncept **právneho dizajnu** predstavuje reakciu na tieto limity tým, že rozširuje tradičné chápanie právnej normy ako čisto textového artefaktu, a to o dimenziu vizuálnej, štrukturálnej a používateľsky orientovanej komunikácie.[44]

Právny dizajn nepopiera existenciu otvorenej textúry práva, ani sa neusiluje o jej elimináciu. Naopak, vychádza z realistického predpokladu, že **neurčitosť** je neoddeliteľnou súčasťou právnej regulácie a jeho ambíciou je znížiť negatívne dôsledky tejto neurčitosti pre adresátov práva.[45] Prostredníctvom vizualizácie, hierarchizácie informácií a dizajnu orientovaného na používateľa právneho dizajnu posilňuje schopnosť adresátov **porozumieť** nielen doslovnému zneniu právnych pravidiel, ale aj ich účelu, štruktúre a praktickým dôsledkom.[46]

---

[44] Pozri. BARTON, Thomas D.; HAAPIO, Helena; PASSERA, Stefania; HAZARD, James G. 2019. *Successful contracts: Integrating design and technology*. Singapore: Springer. DOI: 10.1007/978-981-13-6086-2_3. alebo CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FENWICK, Mark; HAAPIO, Helena. 2019. *Digital technologies, legal design and the future of the legal profession*. In: *Successful Contracts*. Singapore: Springer. DOI: 10.1007/978-981-13-6086-2_1.

[45] HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*. Alebo GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619.

[46] Pozri. HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*. alebo ABRAS, Chadia; MALONEY-KRICHMAR, Diane; PREECE, Jenny. 2004. *User-centered design*. In: BAINBRIDGE, William Sims (ed.). *Berkshire Encyclopedia of Human-Computer Interaction*. Great Barrington, MA: Berkshire Publishing. alebo BUCHANAN, Richard. 2001. Human dignity and human rights: thoughts on the principles of human-centered design. MIT Press. *Design Issues.*

Z hľadiska **právnej teórie** tak možno **právny dizajn** chápať ako normatívne relevantný nástroj na zvyšovanie efektivity práva v podmienkach nevyhnutnej otvorenej textúry jazyka. Zrozumiteľnosť práva sa v tomto kontexte neukazuje ako sekundárna estetická kvalita právnych textov, ale ako konštitutívny predpoklad ich legitímnej a efektívnej aplikácie v právnej praxi.[47]

[47] HAGAN, Margaret. 2018. A human-centered design approach to access to justice. *Indiana Journal of Law and Social Equality. Alebo* HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology alebo* HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

2 PREČO PRÁVE PRÁVNY DIZAJN

Právne, **psychologické**, ako aj **spoločenské** štúdie potvrdzujú, že sa moderná spoločnosť a kultúra stávajú čoraz viac vizuálnymi.[48] Tento fenomén zahŕňa rozsiahle využívanie rôznorodých vizuálnych prvkov, ktoré slúžia na zlepšenie, obohatenie alebo dokonca úplné nahradenie tradičného tlačeného jazyka. Dôsledkom je zmena spôsobu, akým ľudia prijímajú, spracovávajú a interpretujú informácie v rôznych sektoroch života, od bežnej komunikácie až po komplexné profesionálne prostredia.

Z **psychologického** hľadiska existuje silná a vedecky podložená súvislosť medzi vizuálnymi a kognitívnymi funkciami v kontexte celkového porozumenia.[49] Vizuálne informácie sú spracovávané

[48] Porovnaj. MURRAY, Michael D. 2015. Leaping language and cultural barriers with visual legal rhetoric. *University of San Francisco Law Review*, 49, s. 61–68. alebo GALVES, Fred. 2004. Will video kill the radio star? Visual learning and the use of display technology in the law school classroom. *University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy*, s. 195–198. alebo PORTER, Elizabeth G. 2014. Taking images seriously. *Columbia Law Review*, 114, s. 1687–1693. alebo BARTON, Thomas D.; et al. 2013. Visualization: seeing contracts for what they are, and what they could become. *Journal of Law, Business & Ethics*, 19, s. 47–48. alebo HAAPIO, Helena. 2011. Lawyers as designers, engineers, and innovators: better legal documents through information design and visualization. In: *Transparency: Proceedings of the 17th International Legal Informatics Symposium (IRIS)*. Salzburg: IRIS.

[49] Porovnaj. ELYASHIV, Sivan M.; SHABTAI, Esther L.; BELKIN, Michael. 2014. Correlation between visual acuity and cognitive functions. British Journal of Ophthalmology, 98(1) alebo HINTZ, Florian; VOETEN, Cesko; DOBÓ, Dorottya; LUKICS, Krisztina Sára; LUKÁCS, Ágnes. 2024. The role of general cognitive skills in integrating visual and linguistic information during sentence comprehension: individual differences across the lifespan. *Scientific Reports*, 14. DOI: 10.1038/s41598-024-68674-3. alebo PASSERA, Stefania; POHJONEN, Soile; KOSKELAINEN, Katja; ANTTILA, Suvi. 2013. User-friendly contracting tools: a visual guide to facilitate public procurement contracting. In: *Proceedings of the IACCM Academic Forum on Contract and Commercial*

mozgom **rýchlejšie** a často aj **efektívnejšie** ako písaný text, čo vedie k lepšej retencii informácií a k hlbšiemu pochopeniu komplexných konceptov.[50] Ak k tomu pripočítame fakt, že väčšina ľudí sa učí vizuálne,[51] teda preferuje vizuálne stimuly pri získavaní nových poznatkov, obrazy a vizuálne prvky sa stávajú zrejmým a mimoriadne účinným spojivom pre zlepšenie komunikácie medzi právnikmi a laikmi, kde tradičná textová komunikácia často **vytvára bariéry** porozumenia pre neprávnikov.[52]

Management 2013, Phoenix, AZ, USA, 8 October 2013 [online]. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=2620595.

[50] Pozri. HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology alebo* HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

[51] JAWED, Soyiba; AMIN, Hafeez Ullah; MALIK, Aamir; FAYE, Ibrahima. 2019. Classification of visual and non-visual learners using electroencephalographic alpha and gamma activities. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 13, article 86. DOI: 10.3389/fnbeh.2019.00086.

[52] Pozri. JACKSON, Dan. 2016. Human-centered legal tech: Integrating design in legal education. Law Teacher, 50(1),. Dostupné na: http://www.nulawlab.org/view/human-centered-legal-tech-integrating-design-in-legal-education. Alebo CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FORGÓ, Natalja; KONO, Toshiyuki; TERAMOTO, Shusaku; VERMEULEN, Erik P. M. (eds.). 2020. *Legal Tech and the New Sharing Economy*. Singapore: Springer. DOI: 10.1007/978-981-15-1350-3.

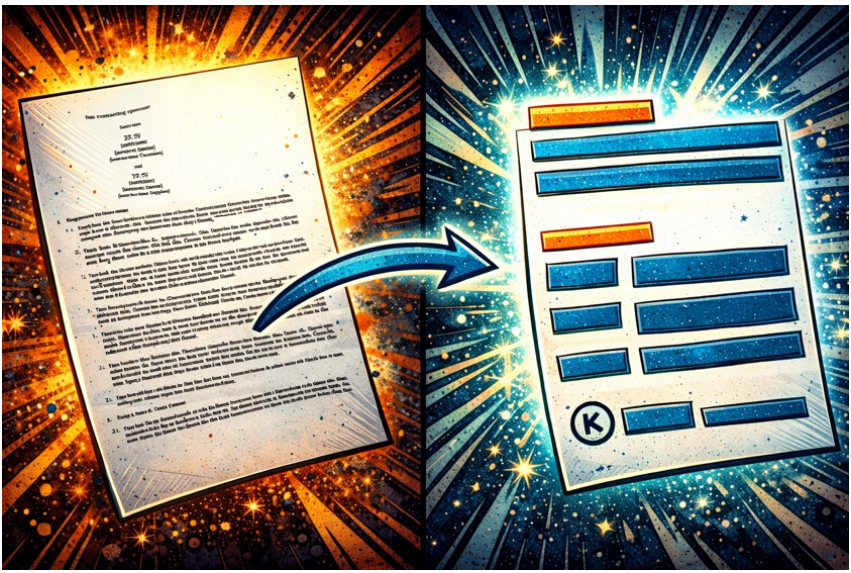

Obraz č. 4: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

V reakcii na rastúci záujem o vizualizáciu a jej potenciál, uskutočnili Passera a kolektív[53] pre medzinárodnú asociáciu pre správu zmluvného manažmentu[54] rozsiahlu štúdiu vizuálneho vplyvu. **Cieľom tejto štúdie** bolo empiricky preukázať a kvantifikovať účinnosť vizuálnych prvkov pri zlepšovaní porozumenia zmlúv.[55] **Výsledky štúdie** priniesli presvedčivé

[53] PASSERA, Stefania; KANKAANRANTA, Anne; LOUHIALA-SALMINEN, Leena. 2017. Diagrams in contracts: fostering understanding in global business communication. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 60(2), s. 118–146. DOI: 10.1109/TPC.2017.2656678.

[54] IACCM – International Association for Contract and Commercial Management. Dostupné na: https://www.iaccm.com/amer13/.

[55] Na štúdii sa zúčastnil reprezentatívny súbor 124 členov IACCM, pochádzajúcich z 24 rôznych krajín, čo zabezpečilo diverzitu perspektív a medzinárodnú relevanciu zistení. Všetci účastníci boli náhodne rozdelení do dvoch experimentálnych skupín. **Prvá skupina** dostala zmluvu prezentovanú v tradičnom formáte, ktorý obsahoval výhradne

empirické dôkazy o pozitívnom vplyve vizualizácie v právnom kontexte.[56] Táto štúdia tak poskytla robustný základ myšlienky o nevyhnutnosti integrácie vizualizácií do právnej praxe s cieľom zlepšiť efektívnosť komunikácie a znížiť kognitívnu záťaž pri kontakte s prameňmi práva.

text, zatiaľ čo **druhá skupina** pracovala s vizuálne obohatenou verziou tej istej zmluvy. Po preštudovaní zmluvy mali účastníci odpovedať na šesť špecifických otázok, ktorých cieľom bolo preveriť ich úroveň porozumenia textu. Okrem toho boli položené aj ďalšie otázky, ktoré sa týkali ich vnímanej náročnosti úlohy a celkových používateľských skúseností v súvislosti s oboma typmi zmlúv. Pre zabezpečenie porovnateľnosti a validity výsledkov bolo kľúčové, že znenie a štruktúra samotného obsahu zmluvy zostali v oboch verziách úplne identické, pričom jediným rozdielom bola prítomnosť alebo absencia vizuálnych prvkov. Pozri. PASSERA, Stefania; KANKAANRANTA, Anne; LOUHIALA-SALMINEN, Leena. 2017. Diagrams in contracts: fostering understanding in global business communication. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 60(2), s. 118–146. DOI: 10.1109/TPC.2017.2656678.

[56] Zistilo sa, že **účastníci, ktorí pracovali s vizuálnou verziou** zmluvy, boli v priemere **schopní správne a zároveň rýchlejšie odpovedať na väčší počet otázok**. Tento rozdiel v presnosti a rýchlosti medzi skupinou s textovou verziou a skupinou s vizuálne obohatenou verziou bol štatisticky významný, čo jednoznačne potvrdzuje, že vizuálne zobrazenie zmluvných informácií má merateľný a pozitívny vplyv na celkové porozumenie. Vizuálne prvky sú inherentne rýchlejšie spracovateľné, účinné pri prenose komplexných informácií a majú schopnosť výrazne upútať pozornosť čitateľa. Tým, že vizuálne prvky pomáhajú porozumieť obsahu, zároveň prispievajú k zvýšenej angažovanosti čitateľa pri prezeraní a interpretácii zmluvných podmienok, čo vedie k ich lepšej celkovej zrozumiteľnosti. Pozri PASSERA, Stefania; KANKAANRANTA, Anne; LOUHIALA-SALMINEN, Leena. 2017. Diagrams in contracts: fostering understanding in global business communication. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 60(2), s. 118–146. DOI: 10.1109/TPC.2017.2656678.

2.1 PREČO PRÁVE PRÁVNY DIZAJN DNES

Veľa spoločného by sme vedeli nájsť v tom ako funguje príprava, aplikácia, ako aj výkon práva dnes, a ako to fungovalo skoro pred sto rokmi. Samozrejme, osobné stretnutia sa premenili na e-maily a videohovory, papierové strany na obrazovky, ale esencia zákonodarstva, aplikácie, ako aj výkonu práva, ostala takmer statická. Zmeny, ktoré sme počas histórie videli a vidíme, sú skôr zmenami technologickými než zmenami dizajnovými.

Dopyt pre „**pohodlnosť**" bol vždy súčasťou našej spoločnosti a verím, že aj práva. S rozkvetom informačných a komunikačných technológií sa táto naša stránka iba znásobila.[57] Čo je vo svojej podstate prirodzené, veď kto by chcel čakať pri okienkach, ak to vie vybaviť v pohodlí svojho domova alebo chodiť po úradoch, ak riešenie sa nachádza v pár kliknutiach cez telefón?

Vzhľadom na rozsah, v akom **digitizácia** a **digitalizácia**[58] umožňujú vstup rôznych vizuálnych prvkov skrz nové technológie do právnej praxe, je zrejmé aké benefity táto oblasť dokáže priniesť.

[57] Pozri. ANDRAŠKO, Jozef a kol. 2021. *Právo informačných a komunikačných technológií 2*. *TINCT.*

[58] Digitizácia je proces prechodu z analógovej na digitálnu formu, pričom tento proces mení informácie na digitálnu formu bez akýchkoľvek vecných zmien v samotnej informácii. Počiatočné úsilie potrebné na digitizáciu aktív a majetku umožňuje subjektom a priemyselným odvetviam realizovať zásadné zmeny v každodenných procesoch, ktoré môžu vyústiť do nových obchodných modelov, ako aj do spoločenských zmien. Na druhej strane digitalizácia je proces, kedy sa údaje spracúvajú prostredníctvom pokročilých digitálnych technológií. Je pozoruhodné, že nárast digitalizácie sa v poslednom desaťročí zhoduje so zrýchlením a masovým uvedením na trh nových digitálnych technológií, ako sú cloud computing, strojové učenie, umelá

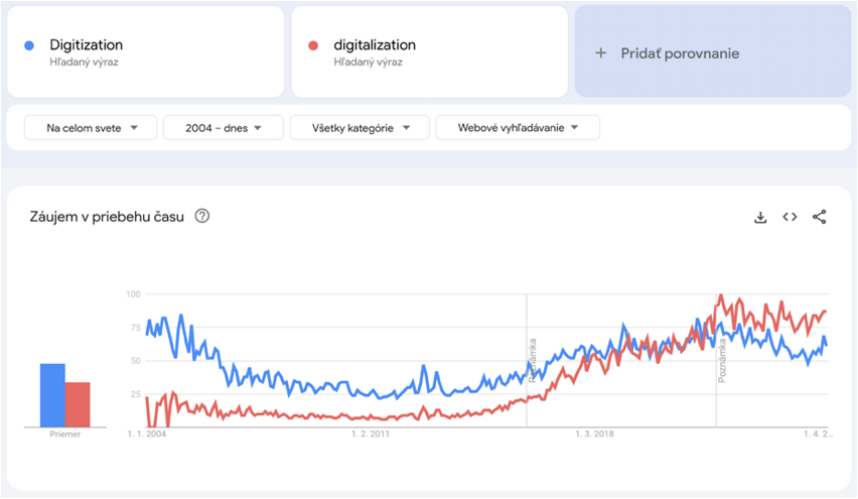

Zdroj: trends.google.com

V prípade právnikov a právnych služieb sa čím ďalej, tým viac očakáva nielen **presnosť, odbornosť** a **efektívnosť**, ale aj pohodlnosť pre klienta. V dnešnej dobe sa už aj advokát nezaobíde bez online vizuálnej reprezentácie prostredníctvom vlastného webu, sociálnych stránok, QR kódov alebo iných právnych technológií,[59] ktoré zaručia

inteligencia a internet vecí. Porovnaj GOBBLE, MaryAnne M. 2018. Digitalization, digitization, and innovation. *Research-Technology Management*, 61(4), s. 56–59.

[59] „Právne technológie" alebo „legal tech" vo všeobecnosti označuje zavádzanie inovatívnych a často prevratných technológií na zefektívnenie a zlepšenie právnej práce. Pozri. BEN-SHAHAR, Omri. 2023. Contracts as technologies. California Law Review, 102, s. 109–146. alebo CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FORGÓ, N.; KONO, T.; TERAMOTO, S.; VERMEULEN, E. P. M. (eds.). 2020. *Legal Tech and the New Sharing Economy*. Singapore: Springer. DOI: 10.1007/978-981-15-1350-3. alebo BUES, Micha-Manuel; MATTHAEI, Eva. 2017. LegalTech on the rise: technology changes legal work behaviours, but does not replace its profession. Springer. *Legal Tech*. alebo ZALEWSKI, Tomasz. 2021. *Basic principles for the effective use of legal tech tools*. In: *Legal Tech*. Baden-Baden: Nomos, s. 315–332. DOI: 10.5771/9783748922834-315. alebp MOSES, Lyria Bennett. 2007. Recurring dilemmas: the law's race to keep up with technological change.

ľudom intuitívnu a jednoduchú orientáciu a možnosť kontaktu bez toho, aby museli vynaložiť väčšie úsilie pre svoje potreby.[60]

Medzi mnohé spoločenské dopady digitalizácie patrí rozšírenie personalizácie do rôznych oblastí života. Naše kliknutia na sociálnych médiách, webových stránkach a streamovacích službách informujú algoritmy o našich **preferenciách**, ktoré potom prispôsobujú obsah tak, aby nám zobrazovali viac toho, čo sa nám páči. V prípade elektronického obchodu sa využívajú údaje z našich predchádzajúcich nákupov na personalizáciu reklám a ponuku podľa našich potrieb.[61] Je zrejmé, že pokročilé technológie menia aj právo a môžu dokonca zmeniť jeho samotnú podstatu.[62] Preto je napriek možným **neistotám** a

University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy, 2007, s. 239–285. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/228183058_Recurring_Dilemmas_The_Law%27s_Race_to_Keep_Up_With_Technological_Change. alebo MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[60] Pozitívnym príkladom týchto zmien sa stali služby aké poskytuje spoločnosť BRYTER, ktorá poskytuje právnikom, bez potrebnej informačných znalostí, možnosť vytvoriť si vlastnú online identitu a webovú stránku na základe veľmi jednoduchých a intuitívnych zložiek. Trošku ako zostaviť si vlastné LEGO. Dostupné na: https://bryter.com/.

[61] Pozri. BEN-SHAHAR, Omri; PORAT, Ariel. 2021. Personalized law: Different rules for different people. Oxford: Oxford University Press. alebo MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[62]Pozri. BUES, Micha-Manuel; MATTHAEI, Eva. 2017. LegalTech on the rise: technology changes legal work behaviours, but does not replace its profession. Springer. *Legal Tech*. alebo ZALEWSKI, Tomasz. 2021. *Basic principles for the effective use of legal tech tools*. In: *Legal Tech*. Baden-Baden: Nomos, s. 315–332. DOI: 10.5771/9783748922834-315 alebo BECHER, Samuel; ALARIE, Benjamin. 2025. LexOptima: the promise of AI-enabled legal systems. *University of Toronto Law Journal*, 75(1), s. 73–121. alebo CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FORGÓ, N.; KONO, T.; TERAMOTO, S.; VERMEULEN, E. P. M. (eds.). 2020. *Legal Tech and the New Sharing Economy*. Singapore: Springer. DOI: 10.1007/978-981-15-1350-3.

kontroverziám, ktoré ich obklopujú, je nevyhnutné zapojiť sa do diskusií o potenciáli nových prístupov k právu v digitálnej ére.

Samotná existencia právnych predpisov, či už digitalizovaných alebo iných, **nie je dostatočná**, ak tí, ktorých majú usmerňovať a riadiť, nie sú informovaní o ich ustanoveniach. Právna gramotnosť je nevyhnutná na prekonanie tejto priepasti a zabezpečenie toho, aby právne predpisy neboli len teoretickými konštruktmi.[63] Jednoduchý právny jazyk je zo svojej podstaty závislý od toho, aby boli právne predpisy prístupné, vykonateľné a zrozumiteľné pre ich používateľov. Právne systémy sú svojou povahou zložité a často odcudzujú jednotlivcov prostredníctvom **systémových bariér** vytvorených nepreniknuteľným jazykom a zle dávkovanými informáciami.[64]

[63] Porovnaj. GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619. alebo AUSTIN, John L. 1962. *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon Press. alebo SEARLE, John R. 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.alebo MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[64] BLASIE, Michael A**.** 2021. *The rise of plain language laws.* University of Miami Law Review, roč. 76, alebo BLASIE, Michael A**.** 2023. *Regulating plain language.* Wisconsin Law Review, s. 687. alebo GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619.

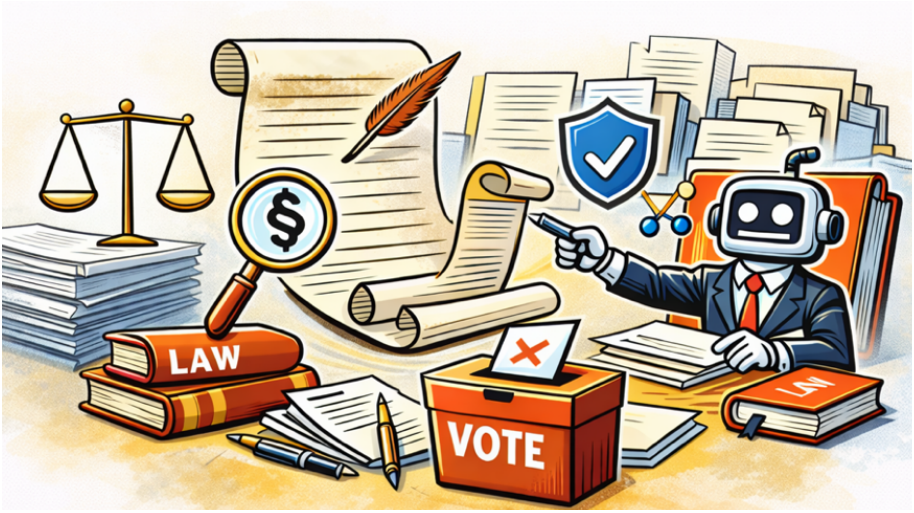

Obraz č. 5: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

V tomto smere prístup k právnym informáciám **je nedostatočný**, a to aj v ére, keď informácie sú doslova na dosah ruky a v našich každodenných životoch prevláda automatizácia a generovanie obsahu. Či už ide o použitý jazyk, spôsob zobrazenia informácií alebo o nedostatok prvkov, ktoré by mohli konečných používateľov skutočne zaujať a umožniť efektívnejšie riešenie problémov, vedie k beznádejnému stavu, v ktorom očakávania ľudí nie sú naplnené.[65]

Ak sa na dizajn pozrieme týmto spôsobom, nejaví sa ako obyčajný doplnok alebo povrchný záujem o vzhľad právneho systému a právnych dokumentov. Naopak, vízia **právneho dizajnu** rozvíja dialóg o tom ako

[65] Porovnaj. LAURSEN, Linda Nhu.; HAASE, Louise Moller. 2019. *The shortcomings of design thinking when compared to designerly thinking. The Design Journal*, 22(6), s. 813–832. DOI: 10.1080/14606925.2019.1652531.alebo HAAPIO, Helena; PLEWE, Daniela Alina; DE ROOY, Robert. 2016. Next generation deal design: comics and visual platforms for contracting. *Internationales Rechtsinformatik Symposion IRIS*.

riešiť komplexné právne, sociálne alebo podnikateľské problémy využitým **dizajnérskeho myslenia**, ktoré sa stávajú ústrednými pre právnu prax, vedu a vzdelávanie.[66] Hoci vizualizácia ponúka obrovský potenciál na zlepšenie efektívnosti a zrozumiteľnosti, jej implementácia prináša aj špecifické výzvy. Jednou z hlavných prekážok je požiadavka, aby sa právnici transformovali do rolí „***návrhárov informácií***" alebo dokonca „***programátorov***", čo si vyžaduje osvojenie si úplne nových zručností, a najmä zmenu myslenia. Právne technológie však môžu túto výzvu zmierniť tým, že poskytnú intuitívne rozhrania, ktoré umožňujú právnikom štrukturovať právny obsah a definovať procesné kroky bez hlbokých technických znalostí.[67]

[66] PASSERA, Stefania; HAAPIO, Helena. 2013. *Transforming contracts from legal rules to user tools*. *Design Issues*, 21(3), s. 38 alebo LIEDTKA, Jeanne; KING, Andrew; BENNETT, Kevin. 2013. *Solving Problems with Design Thinking*. New York: Columbia University Press alebo JACKSON, Dan. 2016. Human-centered legal tech: Integrating design in legal education. Law Teacher, 50(1),. Dostupné na: http://www.nulawlab.org/view/human-centered-legal-tech-integrating-design-in-legal-education.

[67] Pozri. CANTAMESSA, Marco; MONTAGNA, Francesca; ALTAVILLA, Stefania; CASAGRANDE-SERETTI, Andrea. 2020. *Data-driven design: The new challenges of digitalization on product design and development*. *Design Science*, 6, e27. DOI: 10.1017/dsj.2020.25. alebo BECHER, Samuel; ALARIE, Benjamin. 2025. LexOptima: the promise of AI-enabled legal systems. *University of Toronto Law Journal*, 75(1), s. 73–121. alebo BUES, Micha-Manuel; MATTHAEI, Eva. 2017. LegalTech on the rise: technology changes legal work behaviours, but does not replace its profession. Springer. *Legal Tech*. alebo ZALEWSKI, Tomasz. 2021. *Basic principles for the effective use of legal tech tools*. In: *Legal Tech*. Baden-Baden: Nomos, s. 315–332. DOI: 10.5771/9783748922834-315.

3 PROCES PRÁVNEHO DIZAJNU

Obraz č. 6: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Základom **právneho dizajnu** je samotný proces dizajnu, ktorý zahŕňa postup dizajnérskej práce. Hoci dnes proces dizajnu nadobudol silné postavenie ako inovačná metóda aj v doménach vedy, stále často nie je založený na akademicky vybudovanej metodológii, ale skôr sa aplikuje len na báze „skúška-omyl".

Právny dizajn musí byť zámernejší v tom ako a prečo sa praktizuje. Metodológia procesu právneho dizajnu môže čerpať z rôznych oblastí spoločenských vied. Ak je však cieľom **právneho dizajnu** vytvoriť nielen nové inovácie, ale inovácie, ktoré môžu tvoriť základ pre jurisprudenciu, regulačné rámce, právne reformy alebo tvorbu politík, potom je

potrebné venovať o to väčšiu pozornosť **metódam** a samotnej **metodológii** procesu **právneho dizajnu**.[68]

V nasledujúcich podkapitolách predstavím jednotlivé kroky procesu právneho dizajnu, ktoré jednotlivca môžu dostať od nápadu k silnému a reálnemu výsledku. Návrh procesu však nie je prísnym kuchárskym receptom, predstavuje však súbor štandardných fáz, ktoré treba podniknúť a dodržať, aby sa nám výsledok vydaril.

[68] Pozri. HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0. alebo PASSERA, Stefania; HAAPIO, Helena. 2013. *Transforming contracts from legal rules to user tools*. *Design Issues*, 21(3).

3.1 VÝSKUM

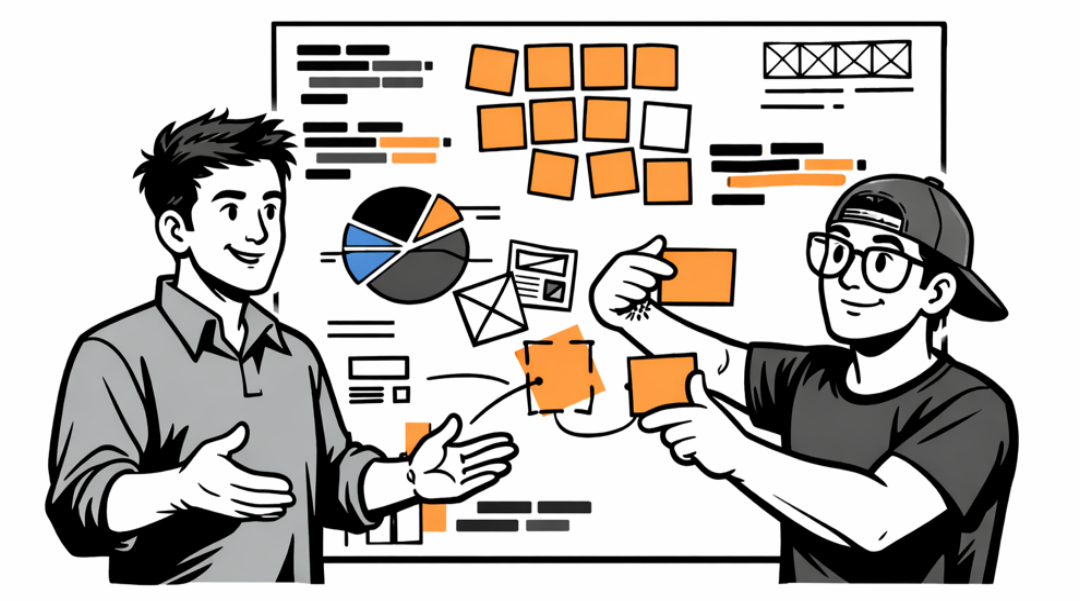

Obraz č.7: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

V praktickom procese právneho dizajnu má výskum nenahraditeľné miesto. Pri riešení **problémov** a pri procese aplikácie a implementácie **právneho dizajnu** je totiž nutné pochopiť ***Status Quo*** ľudí a systému, ktorí sú zapojení do problému, ktorý riešime. Na dosiahnutie tohto cieľa máme k dispozícii celý arzenál výskumných nástrojov.

Pochopenie domény tkvie v zadefinovaní dvoch bodov, a to zistenie:

- cieľovej skupiny a
- problému.

Zadefinovanie týchto dvoch premenných nám zaistí, aby sme mali riadne postavený základ, na ktorom môžeme stavať ďalej.

Situáciu musíme pochopiť z pohľadu priamo **zainteresovaných osôb.** Predtým, ako sa rozhodneme aký konkrétny **problém** riešiť, musíme pochopiť celkovú situáciu, vrátane jej systému a podsystémov, používateľov a súčasných postupov.

💎 **Po prvé**, identifikácia všetkých subjektov a vytvorenie uceleného ekosystému **zainteresovaných strán** pomáha nielen k efektívnejším výsledkom, ale zároveň **znižuje riziko chýb** a následných konfliktov záujmov. Dôležitým krokom je preto presná identifikácia všetkých subjektov a dôkladné pochopenie nášho ekosystému. Tento proces nám umožní lepšie porozumieť ich cieľom, motiváciám a výzvam, odhaliť hlavnú príčinu problému a následne navrhnúť riešenia, ktoré tieto problémy skutočne odstránia.[69] Nesplnenie tohto kroku by totiž mohlo spôsobiť, že naše výstupy nebudú aplikovateľné alebo dokonca vytvoria viac problémov, než úžitku.[70]

💎 **Po druhé,** pri úvahách o **probléme**, ktorý je potrebné riešiť, je nevyhnutné najskôr kriticky preskúmať predpoklady o jeho povahe. Mnohí z nás majú prirodzenú tendenciu domnievať sa, že naša prvotná predstava správne vystihuje podstatu problému, a preto sa priamo ponáhľame do fázy hľadania riešenia.[71] Takýto okamžitý prechod však

[69] HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*. alebo KIMBELL, Lucy; JULIER, Joe. 2012. The Social Design Methods Menu. Fieldstudio. *The Social Design Methods Menu*.

[70] CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; HAAPIO, Helena; HAGAN, Margaret; DOHERTY, Michael. 2021. Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*.

[71]Porovnaj. HAAPIO, Helena; HAGAN, Margaret. 2016. Design patterns for contracts. *Internationales Rechtsinformatik Symposion IRIS*. Alebo GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of*

predstavuje významné riziko. Ak si neoveríme, či náš počiatočný predpoklad skutočne korešponduje so skutočným problémom, môžeme skončiť pri tvorbe riešenia, ktoré je v zásade nesprávne. Výsledkom potom býva neúspešné riešenie, ktoré nerieši to, čo je v skutočnosti potrebné. [72]

V **právnom dizajne** predstavuje správna identifikácia subjektov a problému jednu zo zásadných zručností. Každý proces právnej tvorby si vyžaduje schopnosť nazerať na úlohu alebo problém z rôznych perspektív, zohľadniť rozmanité názory, potreby, motivácie a ťažkosti dotknutých strán a syntetizovať ich do presného pochopenia skutočnej potreby.[73] Táto schopnosť je základným predpokladom pre **kvalitné riešenie právnych problémov.**

3.1.1 MAPA ZAINTERESOVANÝCH STRÁN

V modernom právnom výskume a v praktickom procese právneho dizajnu predstavuje **mapa zainteresovaných strán** jeden z najdôležitejších a najúčinnejších analytických nástrojov, ktorý nám umožňuje pochopiť komplexnosť sociálnych a inštitucionálnych

electronic communication. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619.

[72] GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[73] HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues.*

ekosystémov, v ktorých sa nová právna služba alebo zmena majú implementovať.[74]

Mnoho právnych reforiem v minulosti **zlyhalo** práve preto, že existovala hlboká diskontinuita medzi teoretickým návrhom riešenia a praktickými podmienkami jeho implementácie.[75] Tieto riešenia často vychádzali z normatívneho ideálu ako by mal právny systém fungovať, ale nezohľadňujú realitu, ako v skutočnosti funguje.

Mapa zainteresovaných strán slúži ako **most,** ktorý spája teoretické a praktické dimenzie. Na rozdiel od tradičného právno-normatívneho prístupu, ktorý sa sústreďuje primárne na formálnu štruktúru právnych noriem a ich logickú konzistenciu.[76] Mapa zainteresovaných strán priznáva, že úspešnosť právneho riešenia nie je závislá iba od jeho **teoretickej dokonalosti**, ale od toho, ako sa toto riešenie umiestňuje **v rámci konkrétneho sociálneho, ekonomického a inštitucionálneho kontextu**.[77]

---

[74] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

[75] TAMANAHA, Brian. 2009. The Primacy of Society and the Failure of Law and Development. Cornell International Law Journal. 44.

[76] Porovnaj. FÁBRY, Branislav; KASINEC, Rudolf; TURČAN, Martin. 2019. *Teória práva.* Wolters Kluwer. Bratislava.

[77] HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*. alebo HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology.*

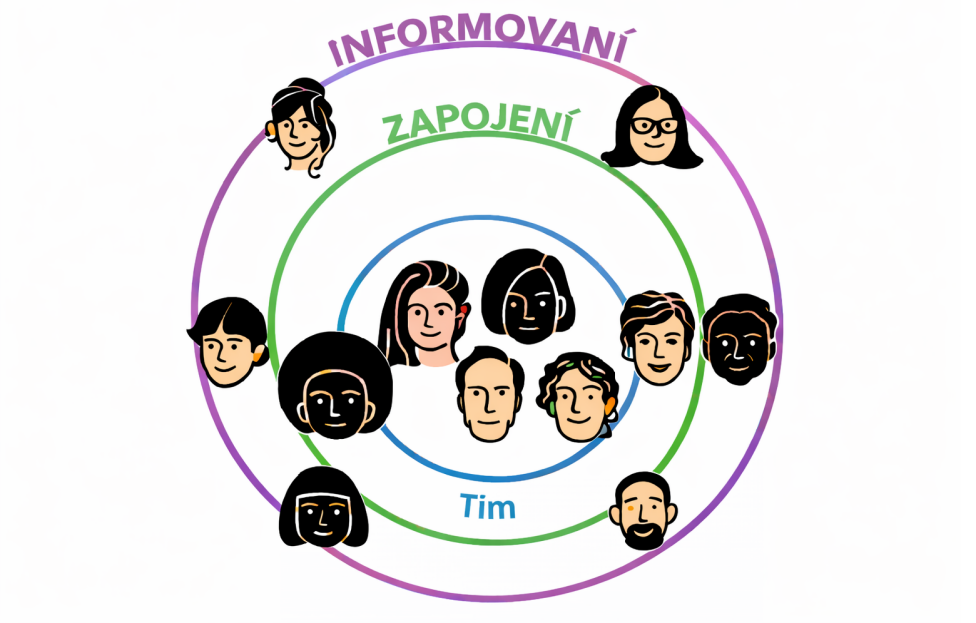

Obraz č. 8: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Mapa zainteresovaných strán predstavuje vizuálne a konceptuálne uchopenie daného komplexného ekosystému. Podstatou **mapy zainteresovaných strán** nie je iba statická identifikácia aktérov, ale najmä mapovanie ich vzájomných prepojení, interakcií a relácií, ktoré vytvárajú dynamickú sieť sociálnych, ekonomických a inštitucionálnych vzťahov.[78] Tieto prepojenia môžu byť formálne, teda jasne definované právnymi normami, zmluvami alebo inštitucionálnymi pravidlami, ale rovnako dôležité sú prepojenia neformálne, ktoré vznikajú

[78] HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*.

prostredníctvom osobných vzťahov, kultúrnych konvencií, neoficiálnych pravidiel a historických skúseností.[79]

Kritickou zložkou metodológie **mapy zainteresovaných strán** je rozlišovanie medzi rôznymi typmi zainteresovaných strán na základe charakteru ich zapojenia a vplyvu na daný právny systém alebo problém. Zainteresované strany **interného** charakteru sú tie subjekty, ktoré sú priamo zapojené do procesu implementácie alebo realizácie určitého riešenia. Na druhej strane existujú zainteresované strany **externého** charakteru, ktoré nemajú priamy a formálny vzťah k riešeniu či problému, ale ich záujmy alebo rozhodnutia sa určitým spôsobom dotýkajú alebo sú dotknuté výsledkami implementácie daného riešenia. Tieto externé subjekty majú často nepriame, ale nemenej dôležité vplyvy na ekosystém a ich činnosti, rozhodnutia alebo zmeny v ich prostredí môžu dramaticky zmeniť kontext, v ktorom sa nové právne riešenie implementuje.[80] Porozumenie obom dimenziám vzájomných vzťahov je nevyhnutné pre kompletnú a realistickú analýzu ekosystému.

[79] METIN, Ebru. 2024. *Rethinking meaningful stakeholder engagement: Simplifying complexity with legal design*. European Studies. DOI: 10.2478/eustu-2024-0018.

[80] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

3.1.2 POZOROVANIE

Obraz č. 9: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Rámec pozorovania Rick A. Robsona, so skratkou ***AEIOU*****,** predstavuje základný analytický aparát umožňujúci komplexne analyzovať a pochopiť dynamiku právnych procesov a medziľudských vzťahov v rámci právneho systému. Tento rámec ponúka **multidimenzionálny** prístup k pozorovaniu a analýze, ktorý prekračuje tradičné normatívne metódy právnej analýzy a umožňuje hlbšie pochopiť problém.[81]

[81] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*.

Komponent „**A**" ako Činnosti. Prvá zložka AEIOU rámca, označujúca slovo „**Activities**" a predstavuje dimenziu zameranú na identifikáciu a špecifikáciu konkrétnych činností a vzorcov správania, ktoré jednotlivci vykonávajú. Táto analytická rovina je fundamentálna pre nás, pretože právny poriadok reguluje práve tieto činnosti a správanie.

Komponent „**E**" ako Prostredie. Druhá zložka rámca, symbolizovaná slovom „**Environment**", ktorá zavádza do analýzy dimenziu kontextu a prostredia, v ktorom sa činnosti realizujú. Porozumenie environmentálnym faktorom nám umožňuje pochopiť prečo jednotlivci konajú určitými spôsobmi, a zároveň ako vonkajšie faktory vplývajú na efektívnosť právnej regulácie.

Komponent „**I**" ako Interakcie. Tretí komponent rámca, reprezentovaný slovom „**Interactions**" otvára dimenziu analýzy zameranú na vzájomné vplyvy a komunikačné procesy medzi jednotlivými subjektmi v rámci systému. Analýza interakcií nám umožňuje pochopiť skrytú dynamiku právnych vzťahov a sieť komunikačných tokov, ktoré tvoria faktickú základňu právneho poriadku a rozhodujú o jeho skutočnej účinnosti a legitimácii.

Komponent „**O**" ako Objekty. Štvrtá zložka rámca, zastupujúca slovo „**Objects**", predstavuje materiálnu dimenziu právneho skúmania zameranú na hmotné prvky a vecné faktory, ktoré tvoria súčasť právneho prostredia a majú vplyv na charakter problému. Objekty v tomto zmysle nie sú ponímané iba ako pasívne prvky právneho prostredia, ale ako prvky s aktívnym potenciálom na formovanie správania a rozhodovaní účastníkov právnych vzťahov.

Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

Komponent „**U**" ako Používatelia. Piata a záverečná zložka rámca, značiaca slovo „**Users**" predstavuje antropologickú a sociologickú dimenziu právnej analýzy. Porozumenie charakteristikám a motiváciám tých, ktorí právny systém využívajú a realizujú, predstavuje esenciálnu zložku komplexného právneho skúmania. Porozumenie týmto aspektom nám umožňuje pochopiť ľudskú dimenziu právneho poriadku a faktory, ktoré reálne formujú jeho funkčnosť a legitimáciu.

Obraz č. 10: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Rámec pozorovania ***AEIOU*** predstavuje metodologický prístup, ktorý integruje pozorovanie činností, prostredia, interakcií, objektov a užívateľov v jeden koherentný analytický systém.[82]

Princíp viacstranného pozorovania, ktorý tento rámec presadzuje nám umožňuje prekonať **tradičné limitácie** čisto normatívneho prístupu a pochopiť právny poriadok v jeho plnej komplexnosti, ako živý sociálny jav formovaný vzájomným pôsobením ľudskej činnosti, environmentálnych faktorov, komunikačných

[82] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

procesov, materiálnych prvkov a osobnostných charakteristík jeho subjektov.[83]

3.1.3 ROZHOVOR

Napriek zdanlivej jednoduchosti a intuitívnej povahe rozhovoru ako komunikačnej aktivity, predstavuje rozhovor v skutočnosti pokročilú a sofistikovanú výskumnú zručnosť vyžadujúcu si **teoretické poznanie** a **praktické skúsenosti**.[84]

V kontexte moderného právneho výskumu, a najmä **právneho dizajnu**, nemožno rozhovor považovať za marginálnu metódu, ale naopak za jednu z kľúčových prístupov, ktorý nám umožňuje získať informácie, ktoré je inak ťažké získať prostredníctvom tradičných právno-normatívnych metód. Rozhovor v tomto kontexte nie je izolovanou komunikačnou interakciou, ale je integrovaný do väčšieho procesu, ktorý kombinuje **pozorovanie, participáciu** a **reflexivitu**.[85]

---

[83] CHEN, Chien-Hsiung; et al. 2012. Workshop process for design education by using AEIOU approach to wayfinding application. alebo HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology.

[84] KALLIO, Hanna; PIETILÄ, Anna-Maija; JOHNSON, Martin; KANGASNIEMI, Mari. 2016. Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. Wiley. *Journal of Advanced Nursing*.

[85] DEJONCKHEERE, Melissa; VAUGHN, Lisa M. 2019. Semistructured interviewing in primary care research. Family Medicine and Community Health, 7(2). DOI: 10.1136/fmch-2018-000057.

Obraz č. 11: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Základným pilierom zručnosti vedenia rozhovoru je schopnosť formulovať a klásť otázky, ktoré sú skutočne relevantné, a ktoré majú potenciál odkryť skutočné potreby, motivácie, obavy a ťažkosti respondentov.[86] **Umenie správnej otázky** nezavádza respondenta do určitého smeru a nenavrhuje odpoveď, ale práve naopak - otvára priestor pre autentické vyjadrenie perspektívy respondenta.[87] Efektívna otázka

[86] KALLIO, Hanna; PIETILÄ, Anna-Maija; JOHNSON, Martin; KANGASNIEMI, Mari. 2016. Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. Wiley. *Journal of Advanced Nursing*.

[87] Ibid.

tiež zohľadňuje kontext, v ktorom sa rozhovor uskutočňuje, jazykové a kultúrne špecifiká respondenta a jeho predpokladané vedomosti a skúsenosti. Otázka, ktorá je **formulovaná bez zohľadnenia** týchto faktorov, môže priniesť povrchné alebo zavádzajúce odpovede, ktoré neodhaľujú skutočnú povahu respondentovho myslenia a správania.[88]

3.1.4 KULTÚRNE SONDY

Metóda **kultúrnych sond**,[89] ktorú v roku 1999 vyvinul Bill Gaver spolu so svojimi kolegami, predstavuje prístup s aplikačným potenciálom pre právny dizajn.[90]

Na rozdiel od tradičných kvalitatívnych metód, ktoré sa často opierajú o priame interakcie, kultúrne sondy predstavujú **kreatívny** prístup k zbieraniu údajov, kde sa respondentom poskytujú špecificky navrhnuté materiály a úlohy, ktoré ich motivujú reflexívne zdokumentovať svoje skúsenosti, myšlienky a správanie.[91]

---

[88] HAGAN, Margaret. 2018. A human-centered design approach to access to justice. *Indiana Journal of Law and Social Equality*.

[89] Porovnaj. GAVER, William & Dunne, Anthony & Pacenti, Elena. 1999. Design: Cultural Probes. Interactions. 6. 21-29. 10.1145/291224.291235. alebo GAVER, William W.; MARTIN, Heather. 2000. *Alternatives: Exploring information appliances through conceptual design proposals*. Association for Computing Machinery. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, s. 209–216. DOI: 10.1145/291224.291235.

[90] AYTAÇ, Aysun; JUNGINGER, Sabine; ROGERS, John. 2024. Exploring the potential of off-the-shelf tools as digital probes: Appropriation of a mobile diary app . *Design Issques*.

[91] LAU, Chun-Ho Justin; CHENG, Michelle. 2024. Cultural probes: A speculative and creative method for environmental research. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*.

Obraz č. 12: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Jadrom metódy **kultúrnych sond** je téza, že ľudia často neposkytujú najcennejšie poznatky a informácie prostredníctvom štandardných rozhovorov alebo priamych otázok.[92] Namiesto toho

[92] GAVER, William ; Dunne, Anthony; Pacenti, Elena. 1999. Design: Cultural Probes. Interactions. 6. 21-29. DOI 10.1145/291224.291235.

kultúrne sondy vytvárajú priestor pre spontánne, často nečakané a inšpiratívne odpovede, ktoré odrážajú **autentické perspektívy** a skutočnú povahu ľudí. Tento prístup je obzvlášť efektívny pri identifikácii kultúrnych noriem, hodnôt a nepísaných pravidiel, ktoré majú vplyv na správanie a rozhodovanie jednotlivých osôb.[93]

V praktickom kontexte by sa táto metóda dala **aplikovať** tým, že namiesto tradičných rozhovorov by sme poskytli subjektom rôzne **kultúrne sondy**, či už v podobe denníkov, kde by zaznamenávali svoje každodenné činnosti, v podobe dokumentov, ktoré skutočne používajú pri svojej práci alebo interaktívnych formulárov, v ktorých by reflektovali svoje výzvy, potreby a hodnoty.[94] Paralelne by sme zaznamenávali aj my, aké digitálne alebo fyzické nástroje používajú pri svojej práci, ako často ich využívajú, ktoré nástroje považujú za efektívne, a ktoré vnímajú ako zastaralé alebo zbytočné.

Tento kombinovaný prístup, ktorý spája fyzické artefakty, vizuálnu dokumentáciu, behaviorálne zaznamenávanie a reflexívnu spätnú väzbu, vytvára bohaté a **multidimenzionálne** pochopenie problému.[95] Informácie získané prostredníctvom kultúrnych sond majú kvalitu, ktorá presahuje to, čo by bolo možné získať tradičnými kvalitatívnymi metódami.

---

[93] HENSLEY-SCHINKINGER, Sabine; SCHORCH, Maren; TELLIOGLU, Hilda. 2018. Using cultural probes in the sensitive research setting of informal caregiving: A case study. *i-com – Journal of Interactive Media*.

[94] GAVER, William; Dunne, Anthony; Pacenti, Elena. 1999. Design: Cultural Probes. Interactions. 6. 21-29. DOI 10.1145/291224.291235.

[95] GAVER, William W.; MARTIN, Heather. 2000. *Alternatives: Exploring information appliances through conceptual design proposals*. Association for Computing Machinery. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (CHI '00), s. 209–216. DOI: 10.1145/291224.291235.

Je dôležité poznamenať, že **kultúrne sondy** nie sú samotným záverečným výskumným nástrojom, ale skôr **jednou z položiek** v bohatom ekosystéme kvalitatívnych metód. V praktickom výskume sú často kombinované s inými metódami, čím sa vytvára mnohoplošný pohľad na problém.[96]

[96] SNOW, Kellie et al. 2008. Considering the user perspective: Research into usage and communication of digital information. *Northumbria University*.

3.2 SYNTÉZA

Syntéza predstavuje kľúčový moment v procese právneho dizajnu, v ktorom sa surové údaje z predchádzajúcej výskumnej fázy transformujú na zmysluplné poznatky.[97]

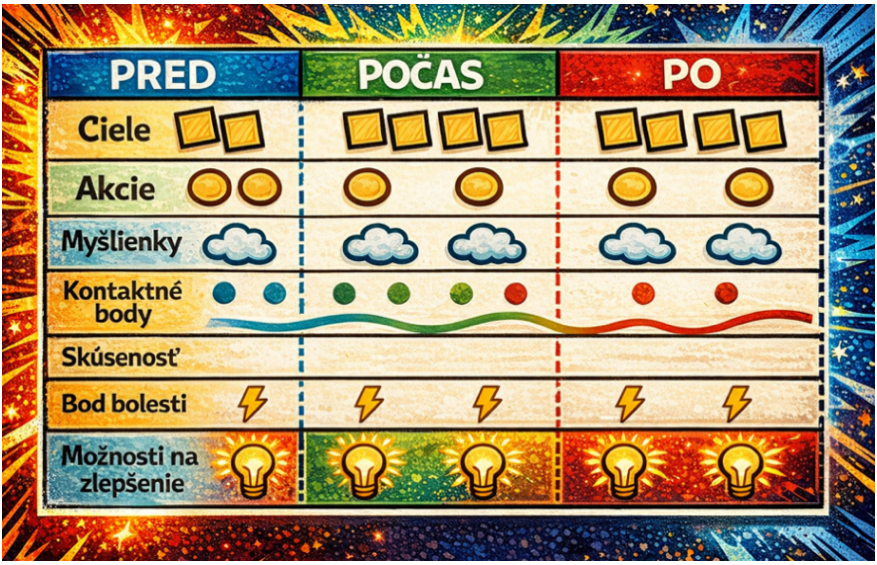

Obraz č. 13: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

V tomto kroku **nejde len o jednoduchú reorganizáciu informácií,** ale o stanovenie priorít údajov, ktoré sme zhromaždili. **Cieľom** tejto fázy je odhaliť presné požiadavky a skutočné zdroje našich

[97] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

právnych problémov. Bez starostlivého vykonania syntézy existuje riziko, že budeme riešiť problémy, ktoré si len myslíme, že existujú, namiesto tých, ktoré v skutočnosti existujú.[98]

3.2.1 PRÍPRAVA ÚDAJOV A INFORMÁCIÍ

Prvým krokom pri syntéze je systematické **zhromažďovanie** a **organizácia** všetkých údajov z výskumu.

Obraz č. 14: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[98] HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

Počas predchádzajúcej fázy sme vykonali kroky, ktoré nám budú slúžiť ako podklady, avšak tieto informácie musia byť zhromaždené a organizované spôsobom, ktorý umožňuje ich analýzu.[99] Počas tejto fázy je potrebné **syntetizovať** údaje a informácie tak, aby do seba **logicky** zapadali a vytvorili súvislý, koherentný obraz. To však nie je iba technická úloha triedenia a organizácie informácií.[100] Ide o fundamentálne zložitý intelektuálny proces, ktorý si vyžaduje, aby sme hľadali **vzory**, identifikovali **prepojenia** a pozorované **rozpory.**[101]

Základnou úlohou v tejto fáze je zhrnutie hlavných poznatkov do stručného a prakticky použiteľného formátu, ktorý môžeme neskôr komunikovať svojim kolegom alebo klientom.

Jedna z najčastejších a najnebezpečnejších **nástrah**, do ktorej môžeme padnúť, je pokušenie uspokojiť sa s nedostatočnými údajmi.[102] Toto je klasický prípad **konfirmačnej zaujatosti**.[103] Skrytej a často nevedomej tendencie vyhľadávať, interpretovať a pamätať si informácie spôsobom, ktorý potvrdzuje naše už existujúce presviedčanie. Konfirmačná zaujatosť je zvlášť nebezpečná v právnom prostredí,

---

[99] GUEST, Greg; NAMEY, Emily; CHEN, Mitchell. 2020. A simple method to assess and report thematic saturation in qualitative research. *PLOS ONE*.

[100] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

[101] KIMBELL, Lucy; JULIER, Joe. 2012. The Social Design Methods Menu. Fieldstudio. *The Social Design Methods Menu*.

[102] FUSCH, Patricia I.; NESS, Lawrence R. 2015. Are we there yet? Data saturation in qualitative research. *The Qualitative Report*.

[103] Pozri. JURKOVIČ, Marek; CAVOJOVÁ, Vladimíra; HANÁK, Róbert. 2014. Vplyv formulácie problému na mieru podliehania zaujatostiam – príklad na Wasonovej selekčnej úlohe.

pretože právnické myslenie je tradične orientované na hľadanie precedensov, jasných právnych záverov a definitívnych určení. My právnici sme preto **prirodzene naklonení** hľadať v údajoch to, čo potvrdzuje náš model problému.[104]

3.2.2 FORMULÁCIA PROBLÉMU

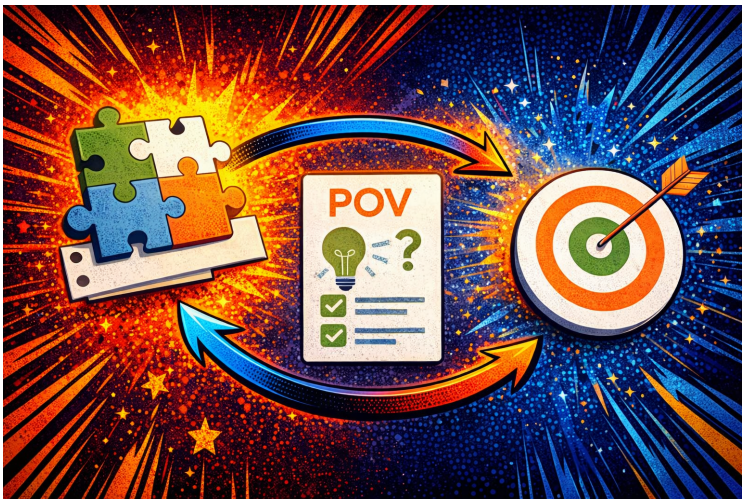

Obraz č. 15: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[104] Provnaj. SINGER William,Joseph. 2017. *Problem Solving for First-Year Law Students*. Harvard Public Law Working Paper No. 17-33. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2615155 alebo WIZNER, Stephen. 1998. *Is Learning to 'Think like a Lawyer' Enough?*. Yale L & Pol'y Rev 583. alebo FRIEDMAN, Stephen. 2005. *Why Can't Law Students Be More Like Lawyers*? alebo GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Vyššie opísaný proces syntézy zahŕňa oveľa viac než len mechanické usporiadanie informácií. Ide o schopnosť skladať jednotlivé kusy údajov do zmysluplného celku a o usporiadanie, interpretáciu a vytvorenie zmyslu z údajov, ktoré sme zhromaždili. Práve táto transformácia nás vedie priamo k formulácii jasného problému.[105]

Často sa v praxi stáva, že úloha, o ktorej sme pôvodne predpokladali, že je potrebná, v skutočnosti nezodpovedá faktickému problému, ktorý treba vyriešiť.[106]

Učebnicovým príkladom je zadanie, pri ktorom je našou úlohou vytvoriť **dohodu o mlčanlivosti tak, aby jej porozumeli aj začínajúce a malé spoločnosti, ktoré nemajú vlastné právne oddelenia**. Toto je jasná a konkrétna úloha s jasne definovaným cieľom. V priebehu prvotnej analýzy sme vychádzali z **predpokladu**, že pre začínajúce spoločnosti by mohli byť riešením veľmi jednoduché a základné dohody. Tento predpoklad vychádzal z logickej úvahy, že právne procesy sú komplexné a byrokratické, právne dokumenty sú zložité a ťažko pochopiteľné, teda jednoduchšie právne dokumenty by mali znamenať menej komplikácií a väčšiu ochotu startupov na tom participovať. **Ďalší výskum však ukázal**, že riadiť sa týmto predpokladom by bolo zásadne **nesprávne**. Namiesto toho, aby startupy chceli jednoduché dohody, sme zistili presný opak. Spoločnosti chceli mať v dohodách o mlčanlivosti najväčšiu možnú ochranu, aby sa zabezpečilo, že duševné

[105] Pozri. KALLIO, Hanna; PIETILÄ, Anna-Maija; JOHNSON, Martin; KANGASNIEMI, Mari. 2016. Systematic methodological review: Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing*. alebo BREUKER, Joost. 1997. Problems in indexing Problem Solving Methods. In Fensel, D. (Ed.). *Problem Solving Methods for Knowledge Based Systems*, IJCAI.

[106] Porovnaj. GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Alebo HAAN, Nienke, den. 1996. *Automated Legal Reasoning.* Amsterdam: Thesis University of Amsterdam.

vlastníctvo a dôverné informácie nebudú ohrozené. Spoločnosti to chceli len **vo forme**, ktorá by bola nielen jednoduchá na pochopenie, ale ktorá by iným spoločnostiam dala pocítiť, že ich záujmy sú chránené, a že je možné s nimi férovo komunikovať.

3.3 VYTVÁRANIE A SELEKCIA NÁPADOV

V okamihu, keď sme si splnili svoje povinnosti týkajúce sa výskumu a následnej syntézy informácií a údajov, prichádzame na kritické miesto. Je čas zodpovedať potrebné otázky a prísť s konkrétnymi, a najmä realizovateľnými nápadmi na riešenie. Tento krok však nie je jednoduchý proces lineárneho myslenia. Riešenie právnych problémov si vyžaduje špecifickú kombináciu kreatívneho a kritického myslenia, ktoré nie je tradične učené na právnických fakultách.[107]

Vzhľadom na účel tejto monografie nie je mojím zámerom vyčerpávajúco rozoberať všetky aspekty riešenia právnych prípadov.

Pre súvisiace otázky preto odkazujem na osobitnú príručku z repertoáru ústavu práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva, právnickej fakulty univerzity Komenského v Bratislave s názvom ***Dynamika riešenia právnych prípadov***,[108] v ktorej sa môžete dozvedieť oveľa viac o danej problematike, vrátane detailnej bibliografie a prehľadu existujúcej literatúry.

[107] GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. alebo porovnaj. ANDERSON. John. 1982 . Acquisition of Cognitive Skill. *Psychological Review*,

[108] GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

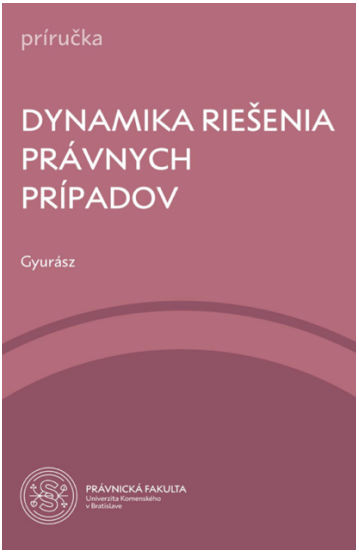

Zdroj: Dynamika riešenia právnych prípadov

Rovnako však ako sa skladajú kusy skladačky alebo riešia hlavolamy, dobrý riešiteľ problémov zosúlaďuje **potreby** a **záujmy** rôznych strán a skúma, aké riešenia môžu byť realizovateľné pri zosúladení a plnení potrieb a cieľov všetkých zainteresovaných strán. Dobrí riešitelia problémov musia vždy rozširovať svoju **vedomostnú základňu** a byť ochotní prispôsobiť svoj vecný, ako aj **procesuálny repertoár** pri riešení právnych problémov.[109]

[109] Porovnaj. ANDERSON, John R.; GREENO, James G.; KLINE, Peter J.; NEVES, David M. 1981. Acquisition of problem solving skill. In: ANDERSON, John R. (ed.). Cognitive skills and their acquisition. Hillsdale, NJ: Erlbaum. alebo ANDERSON, John R. 1989. Psychology and intelligent tutoring. In: BIERMAN, D. J.; BREUKER, J. A.; SANDBERG, J. (eds.). Artificial Intelligence and Education. Amsterdam: IOS Press. alebo ALEVEN, Vincent., ASHLEY, Kevin. 1997. Evaluating a Learning Environment for Case-Based Argumentation Skills. In *Proceedings of the Seventh International Conference on Artificial Intelligence and Law*. Melbourne, Australia: ACM. alebo ALEVEN, Vincent., ASHLEY, Kevin. 1993. What Law Students Need to Know to WIN. In *Proceedings of the Fourth*

V tradičnom právnickom vzdelávaní sa proces riešenia problémov často chápe čisto ako deduktívny proces t.j. „***nájdite právnu normu a potom ju aplikujete na situáciu.***“[110] Avšak skutočná právna prax je často oveľa zložitejšia a vyžaduje si štipku kreativity na riešenie komplexných prípadov.[111]

Obraz č. 16: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

International Conference on Artificial Intelligence and Law,. New York: ACM. Reprinted in Jones, R.P . & Russell, K.V . (Eds.). International Yearbook of Law Computer and Technology, Volume 8,. Abingdon, UK: Carfax Publishing Co. Alebo BARTON, Karen., MCKELLAR, Patricia, MAHARG, Paul. 1998. Learning from Learning: The Dialogue of Virtual and Real Courts. In *Proceedings 13th BILETA Conference The Changing Jurisdiction.* Dublin. alebo HULST, Anja. van der .1996 *Cognitive Tools. Two exercises in non-directive support for exploratory learning.* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

[110] TUNKEL, Victor. Law-finding and Problem-solving. 1992. Blackstone Press, s. 149.

[111] MENKEL-MEADOW, Carrie. 2001. Is creativity possible in legal problem solving. Georgetown University.

Ideálny proces riešenia problémov skoro nikdy nie je lineárny, ale skôr cyklický. Začína fázou generovania všetkých možných nápadov, počas ktorej by sme mali byť odvážni, kreatívni a neochvejní voči kritike alebo predsudkom.[112] Až potom sa musíme dostať k druhej polovici, ktorá je viac logická a metodická.

3.3.1 KRITÉRIÁ PRE VÝBER VHODNÉHO RIEŠENIA

Ak sa nám podarilo úspešne identifikovať skutočný problém a mali sme úsilie, schopnosti a asi aj dosť šťastia na to, aby sme vytvorili vhodné a realizovateľné riešenia, čaká nás ešte jeden **problém**. Ako by sme mali vybrať to správne riešenie spomedzi viacerých nápadov, ktoré sme vytvorili počas riešenia problému?

Pre úspešné riešene problému potrebujeme vytvoriť zoznam **objektívnych kritérií**, ktoré posúdia potenciálnu realizovateľnosť a vhodnosť každého nápadu. Tieto kritériá by nemali byť ľubovoľné, ale mali by vyplývať z našich predchádzajúcich **informácií**, **údajov** a **analýz**, ktoré sme sformulovali, ako aj z **cieľov**, ktoré sa snažíme dosiahnuť.[113]

[112] FRICH, Jonas; MACDONALD, Lindsay; REMY, Christian; BISKJAER, Michael Mose; DALSGAARD, Peter. 2019. Mapping the landscape of creativity support tools in HCI. *Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*.

[113] Porovnaj HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

Obraz č. 17: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Základné kritériá, ktoré sme mali zvážiť, sú:

💎 **Finančné náklady**. Tu by sme mali zvážiť nielen priame náklady na vývoj a nasadenie riešenia, ale aj **skryté náklady**, ako sú napríklad náklady na školenie, údržbu, alebo oportunitné náklady.

💎 **Čas**. Tu by sme mali zvážiť nielen koľko času trvá implementácia riešenia, ale aj čas, za ktorý sa benefity **začnú prejavovať**.

💎 **Naše schopnosti a zdroje**. Tu by sme mali zvážiť nielen či disponujeme alebo či budeme schopní získať zdroje potrebné na implementáciu riešenia, ale aj či potenciálne riešenia sú **adekvátne** pre všetky zainteresované strany.

💎 **Technologické faktory**. Ak sa naše riešenie opiera o technológiu, mali by sme zvážiť či sú tieto technológie **dostupné, spoľahlivé, kompatibilné** a **budúcnosťou chránené**.

💎 **Realizovateľnosť**. Tu by sme mali zvážiť nielen či je riešenie prakticky realizovateľné, ale aj skutočnosť či existujú právne, politické, regulačné alebo **organizačné bariéry**, ktoré by bránili nasadeniu nášho riešenia.

Pre zaistenie správneho a objektívneho výberu nápadov je možné použiť metodologickú tabuľku, ktorá nám umožňuje porovnať všetky nápady podľa vybraných kritérií. Takáto tabuľka nám pomôže vizualizovať silnú a slabú stránku každého nápadu a jednoznačne identifikovať, ktoré nápady majú najväčší potenciál[114]

[114] GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Nápad	Náklady	Čas	Účinnosť	Tech. Náročnosť	Realizácia	=	Záver
Interaktívny Sprievodca NDA	4	3	3	4	4	18	Vyžaduje vývoj, vysoká inovatívnosť
Niekoľko Verzií NDA	2	2	5	1	5	15	Jednoduchá implementácia, väčšie náklady
NDA + Edukačný Program	4	4	2	3	3	16	Ambiciózny, vyžaduje spoluprácu
Modulárny NDA Systém	5	4	2	5	2	18	Vysoká inovatívnosť, ale aj komplexnosť
Príbehy a Príklady	2	2	4	1	5	14	Nízka tech. Náročnosť, vysoká realizovateľnosť

Tabuľka pre výber nápadov pre vyššie opísaný prípad ohľadne dohôd o mlčanlivosti[115]
vlastná tvorba autora

Nápady s vyšším skóre sú všeobecne atraktívnejšie, hoci to nie je vždy automatickým pravidlom, keďže niekedy môžeme zámerne zvoliť nápad s nižším skóre, ak má osobitný strategický alebo inovačný potenciál.[116]

[115] V tejto tabuľke sú jednotlivé kritériá hodnotené na škále 1–5, kde 1 predstavuje najnižšiu hodnotu a 5 predstavuje najvyššiu hodnotu.

[116] Pozri HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective*

3.4 OD TEÓRIE K PRAXI

Prechod od abstraktného k fyzickému alebo od teórie k praxi je značne náročný proces, a to najmä, ak hovoríme o procese právneho dizajnu. **Prototypovanie** je proces, ktorý nám dokáže uľahčiť dosiahnutie tohto kritického cieľa.[117]

Zo všetkých fáz právneho dizajnového procesu je **prototypovanie** azda zďaleka najmenej intuitívnym pre nás právnikov. Dôvod je hlboko zakorenený v samotnom právnickom vzdelávaní a profesionálnej kultúre.[118] Nie je tradičné v právnickej kultúre pracovať s polovičnými, neúplnými alebo experimentálnymi nápadmi a zdieľať ich verejne, pokiaľ nie sú absolútne finalizované a dopracované. Právnické myslenie je historicky orientované na istoty, konečné rozhodnutia a dokonalé argumenty.[119]

Solutions. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

[117] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

[118] Pozri ASHLEY, Kevin D. 1991. Reasoning with cases and hypotheticals in HYPO. International Journal of Man-Machine Studies.alebo aj HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*. alebo HAAPIO, Helena. 2018. Legal design for better contracts and business. *European Journal of Law and Technology*.

[119] Porovnaj CERMINARA, Kathy. 1996. *Remembering Arthur: Some suggestions for law school.* Academic Support Programs. T. MARSHALL 1,. REv. 249, 256-57 (1996); Paul T. Wangerin, Law School Academic Support Programs, 40 HASTINGS 1,.J. 771, 773, 786-89 (1989). alebo CONDLIN, Robert. 1985. *Cases on both sides: Patterns of argument in legal dispute-negotiation.* alebo KOMESAR, Neil. 2017. *The logic of the law: The analytical foundations of methodology.* Cambridge University Press. In: VAN GESTEL, Rob; MICKLITZ, Hans-W.; RUBIN, Edward L. (eds.). *Rethinking legal scholarship: A*

Práve **prototypovanie** a **testovanie** vyžaduje schopnosť pracovať s nedokonalosťou a s nejasnosťami.

Obraz č. 18: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Koncepcia **prototypovania,** testovania a následného hodnotenia je bežnou praxou vo väčšine ostatných profesií. V týchto oblastiach si profesionáli uvedomujú, že prvý nápad nie je posledný nápad, a že cesta od počiatočnej myšlienky k finálnemu produktu je cesta plná **experimentov, opakovania** a **učenia sa z chýb**.[120] Avšak právnická kultúra sa tradične vyhýbala tomuto experimentálnemu prístupu, čo

transatlantic dialogue. alebo KRONMAN, Aanthony. 1993. *The lost lawyer: the failing ideals of the legal profession.* alebo

[120] HAAPIO, Helena. 2018. Legal design for better contracts and business. *European Journal of Law and Technology*.

viedlo k určitej **rigidite** a k neschopnosti rýchlo sa adaptovať na meniacu sa realitu.

Kritické je pochopiť čo v podstate **prototypovanie** v skutočnosti je. Počiatočným a aj primárnym cieľom **prototypovania** nie je vytvoriť životaschopný produkt, ako sa často predpokladá.[121] Prototypy sú v prvom rade jednoducho **hmatateľným vyjadrením nápadov**. Sú to fyzické, digitálne alebo inak vnímateľné reprezentácie našich abstraktných nápadov.[122]

[121] HANINGTON, Bruce, MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

[122] GAVER, William; MARTIN, Heather. 2000. Alternatives: Exploring information appliances through conceptual design proposals. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*.

3.5 IMPLEMENTÁCIA

Posledným krokom je **implementácia** nášho riešenia. Implementácia nie je však jednoducho "spustenie produktu" alebo "zavedenie zmeny". **Je to proces**, ktorý vyžaduje strategické plánovanie, komunikáciu, zohľadnenie ľudskej dimenzie a ochotu rýchlo reagovať na neočakávané problémy.

Ako opisuje Tim Brown, implementácia v kontexte inovácií spočíva v komunikovaní myšlienky s dostatočnou jasnosťou a presvedčivosťou, aby bola prijatá v celej organizácii.[123]

Obraz č. 19: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[123] BROWN, Tim. 2008. Design thinking. *Harvard Business Review*.

Implementácia je moment, kedy sa naše úsilie, **výskum, generovanie nápadov** a **prototypovanie** **stretáva s realitou**. A táto realita nemusí byť ľahká, skôr **chaotická** a **nepríjemná**. Výsledok implementácie závisí do veľkej miery od toho, ako sa na ňu pripravíme a ako efektívne ju dokážeme riadiť.[124]

Pri **implementácii** je naším najlepším kamarátom to čo sa nazýva ako "***adaptívna implementácia***".[125] Ide schopnosť dokázať zmeniť náš prístup na základe zmeny, ktorá nastala. Nie je to o tom, že by sme mali improvizovať bez plánu, ale skôr, že by ste mali mať plán, ktorý je dostatočne flexibilný na to, aby sa dal prispôsobiť.[126] Často najlepší spôsob ako začať implementáciu bez toho, aby sme sa vrhli do chaotickej situácie, je prostredníctvom tzv. „**soft launch**", t.j. jemného a opatrného spustenia riešenia s obmedzeným počtom používateľov alebo v obmedzenej organizačnej jednotke.[127]

Na záver je dôležité si uvedomiť, že implementácia nie je koncom procesu dizajnu. Je to **začiatok novej cesty**, ktorá nám ukáže ako sa

---

[124] VENKATESH, Viswanath; BALA, Hillol. 2008. Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision Sciences*. Alebo v technickom kontexte porovnaj. JANSWEIJER, Wilhelm. *1988. An Artificial Intelligence Approach to Problem Solving and Learning by Doing in a Semantically Rich Domain.* Amsterdam: University of Amsterdam.

[125] Pozri. KILBOURNE, Amy M.; ABRAHAM, Kristen M.; GOODRICH, David E.; BOWERSOX, Nicholas W.; ALMIRALL, Daniel; LAI, Zongshan; NORD, Kristina M. 2013. Cluster randomized adaptive implementation trial comparing a standard versus enhanced implementation intervention to improve uptake of an effective re-engagement program for patients with serious mental illness. Springer Nature. *Implementation Science*, 8:136. DOI: 10.1186/1748-5908-8-136.

[126] FRICH, Jonas; MACDONALD, Lindsay; REMY, Christian; BISKJAER, Michael Mose; DALSGAARD, Peter. 2019. Mapping the landscape of creativity support tools in HCI. *Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*.

[127] MOORE, Graham F.; et al. 2015. Process evaluation of complex interventions: Medical Research Council guidance. *BMJ*.

naše riešenie správa v reálnom svete. Dobrá **implementácia** je tá, ktorá je otvorená, flexibilná a pripravená sa meniť na základe spätnej väzby. Je to životný cyklus, ktorý sa opakuje. **Učenie, zmena a vylepšenie, a opäť znova.** Tento cyklus je v skutočnosti srdcom všetkej inovácie, a to či už v práve, ale aj kdekoľvek inde.

4 FORMY VYUŽITIA PRVKOV A METÓD PRÁVNEHO DIZAJNU

Tradičná architektúra právnych vzťahov spočíva na pilieroch **hustého, dôkladne vybraného, veľmi presného,** ale pre neodborníkov často nepreniknuteľného **jazyka**. Po tisícročia právnici odôvodňovali tento verbálny formalizmus ako nevyhnutný nástroj pre presnosť, vymáhateľnosť a ochranu záujmov všetkých strán.[128] Táto závislosť od zložitého právnického jazyka však vytvára zásadný **paradox**. Dokumenty a normy, ktoré esenciálne ovplyvňujú životy bežných občanov, zostávajú pre nich vo veľkej miere **nezrozumiteľné**.[129]

Právny dizajn je základným kameňom efektívnej interakcie, ktorá sa zameriava na prispôsobenie informácií a komunikačných metód **potrebám, preferenciám** a **kontextom jednotlivcov**.[130]

Esencia **právneho dizajnu** je komunikácia s pochopením perspektívy adresáta, a najmä tých, ktorí môžu mať rôzne deficity, nedostatky, odlišné kultúrne zázemie alebo skúsenosti.[131] Skúmanie

[128] GÁHER, František; MRVA, Michal; ŠTEVČEK, Marek; TURČAN, Martin. 2020. *Open texture of concepts and rules*. *Filozofia*, 75(4), s. 309–323. Dostupné na: https://www.sav.sk/journals/uploads/04211152ilozofia.2020.75.4.4.pdf.

[129] HAAPIO, Helena. 2018. *Legal design for better contracts and business*. *European Journal of Law and Technology*, 9(1).

[130] KAINULAINEN, Mira. 2023. *Kognitiivinen saavutettavuus valvotun tapaamisen sääntöasiakirjoissa (Cognitive accessibility of rule documents for supervised visitation services).* In: LILLQVIST, Ella; ERONEN-VALLI, Maria; MANNINEN, Ville; NISSILÄ, Niina; SALMELA, Eveliina (eds.). *Communicating with Purpose*. Vaasa: VAKKI Publications, 15.

[131] ABRAS, Chadia; MALONEY-KRICHMAR, Diane; PREECE, Jenny. 2004. *User-centered design*. In: BAINBRIDGE, William Sims (ed.). *Berkshire Encyclopedia of Human-Computer Interaction*. Great Barrington, MA: Berkshire Publishing.

komunikácie z perspektívy **zameranej na adresáta** zdôrazňuje, že prijímateľ informácií nie je pasívnym účastníkom, ale práve adresát dáva informáciám zmysel, aby ich mohol použiť na konkrétny účel.[132]

[132] KAINULAINEN, Mira. 2023. *Kognitiivinen saavutettavuus valvotun tapaamisen sääntöasiakirjoissa (Cognitive accessibility of rule documents for supervised visitation services).* In: LILLQVIST, Ella; ERONEN-VALLI, Maria; MANNINEN, Ville; NISSILÄ, Niina; SALMELA, Eveliina (eds.). *Communicating with Purpose*. Vaasa: VAKKI Publications, 15. alebo GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619.

Obraz č. 20: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Adresáti interagujú s právnym textom na rôznych **kognitívnych úrovniach**, ktoré sú formované ich **schopnosťami, zázemím**

a **okolnosťami,** v ktorých sa práve nachádzajú.[133] Existujú rôzne faktory, ktoré ovplyvňujú schopnosť adresátov spracovávať informácie a konať na ich základe. Kognitívne potreby adresátov sa môžu výrazne líšiť v závislosti od rozdielov v **úrovni gramotnosti**, **štýle kognitívneho spracovania** a v **kapacite pracovnej pamäti**.[134] V oblasti **právneho dizajnu** je pochopenie a zohľadnenie týchto kognitívnych rozdielov kľúčové pre zabezpečenie efektívnej komunikácie.

Teória kognitívnej záťaže predpokladá, že jednotlivci majú v danom čase obmedzenú kapacitu na spracovanie informácií.[135] Texty s hustým jazykom, zložitou syntaxou alebo nadmerným množstvom odborného žargónu zvyšujú kognitívnu záťaž, preťažujú adresátov a **zhoršujú porozumenie**.[136]

Rozdiely v **kognitívnej kapacite** adresátov sú ďalej ovplyvnené jazykovými, kultúrnymi a situačnými faktormi. Adresáti s nižšou úrovňou gramotnosti alebo obmedzenou znalosťou jazyka textu čelia významným prekážkam v porozumení.[137] Podobne aj jedinci s

---

[133] RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. 2013. *Good fonts for dyslexia*. In: *Proceedings of the 15th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility (ASSETS '13)*. Bellevue, WA: ACM.

[134] Porovnaj. PAAS, Fred; RENKL, Alexander; SWELLER, John. 2003. *Cognitive load theory and instructional design: Recent developments*. *Educational Psychologist*, 38(1), s. 1–4. alebo RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. 2013. *Good fonts for dyslexia*. In: *Proceedings of the 15th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility (ASSETS '13)*. Bellevue, WA: ACM.

[135] Pozri. SWELLER, John, Paul AYRES, and Slava KALYUGA. 1998. Cognitive Load. Springer. alebo PAAS, Fred; RENKL, Alexander; SWELLER, John. 2003. *Cognitive load theory and instructional design: Recent developments*. *Educational Psychologist*.

[136] PAAS, Fred; RENKL, Alexander; SWELLER, John. 2003. *Cognitive load theory and instructional design: Recent developments*. *Educational Psychologist*, 38(1), s. 1–4.

[137] DOAK, Cecilia C., Leonard G. Doak, and Jane H. Root. 1996. Teaching Patients with Low Literacy Skills. J. B. Lippinco Company.

neurodiverzitou, ako sú osoby s dyslexiou, autizmom alebo ADHD, často spracúvajú písané texty odlišným spôsobom.[138] Títo adresáti môžu potrebovať kratší, vizuálne segmentovaný text, aby si udržali **pozornosť**.

Okrem týchto viac-menej trvalých faktorov existujú aj **situačné faktory**, ktoré ovplyvňujú schopnosť jednotlivca spracovávať informácie.[139] Dočasné kognitívne problémy, ako je **stres, únava** alebo **rozptýlenie,** môžu výrazne ovplyvniť schopnosť adresátov porozumieť právnemu textu. Tieto faktory sú obzvlášť relevantné v **situáciách s vysokou mierou rizika** a hrozieb negatívneho následku, ako je porozumenie zmlúv alebo iných právnych textov.

[138] RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. 2013. *Good fonts for dyslexia*. In: *Proceedings of the 15th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility (ASSETS '13)*. Bellevue, WA: ACM.

[139] KIMBLE, Joseph. 1994–95. Answering the Critics of Plain Language. The Scribes Journal of Legal Writing 5: 51–85.

4.1 VIZUÁLNE PRVKY

Zaužívaná forma právnej komunikácie v praxi často znamenala, že súdne orgány museli **dešifrovať** podania, písali sa zmluvy, ktorým strany **nerozumeli** a vnútorné predpisy **nedokázali** komunikovať svoj účel. [140]

Nástup digitálnej éry však znamenal, že nástroje na zmenu tejto situácie sa stali mimoriadne dostupnými. **Výskum vizuálnej komunikácie** a dizajnu konzistentne dokazuje, že kombinácia písaného textu s vizuálnymi prvkami **zlepšuje** zrozumiteľnosť dokumentov.[141]

4.1.1 ZÁKLADNÉ FUNKCIE VIZUÁLNYCH PRVKOV

[140] Pozri. KOHLMEIER, Astrid; SANTUBER, Joaquin. 2020. Is the common legal platform a wicked problem? Springer. Liquid Legal. DOI:10.1007/978-3-030-48266-4_7 alebo ROSS, Gordon. 2020. Airlines, mayonnaise, and justice: Reflections on the Theory and Practice of Legal Design and Technology. Design Issues, 36(3), s. 31–44. DOI: 10.1162/desi_a_00602. alebo PITKÄSALO, Ellisa; KALLIOMAA-PUHA, Laura. 2019. *Democratizing access to justice: The comic contract as intersemiotic translation*. Translation Matters. DOI: 10.21747/21844585/tm1_2a2.

[141] Pozri. BUDHWANI, Mahi. 2025. *The role of data visualization in communication design: Balancing engagement, accuracy, and ethics*. International Journal for Multidisciplinary Research. DOI: 10.36948/ijfmr.2025.v07i05.55841. alebo OH, Jaehyun; et al. 2025. *Enhancing readability in construction safety reports using a two-step quantitative analysis approach*. Buildings. DOI: 10.3390/buildings15121994.

Obraz č. 21: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

💎 **Prvá funkcia** vizuálnych prvkov v právnych textoch je **organizačná**. Ak sa náš prípad týka viacerých strán, prekrývajúcich sa zmluvných vzťahov a zložitých časových os, vizuálne prvky dokážu

vyjadriť to, čo by čisto textovo znamenalo desiatky odsekov.[142] Organizácia pomocou vizuálnych prvkov **znižuje** kognitívnu záťaž tým, že informácie prezentuje priestorovo namiesto naratívne, čo umožňuje adresátom jednoduchšie **pochopiť** vzťahy a väzby v rámci ich prípadu.[143]

💎 **Druhá funkcia** je **interpretačná**. Pomocou vizuálnych prvkov dokážeme **vysvetliť**, ako sa rôzne informácie navzájom prepájajú, podporujú alebo si protirečia. Kým organizačná funkcia sa zameriava na štruktúru a vzťahy, interpretačná funkcia sa zameriava na význam a obsah. Tieto vizuálne prvky **pomáhajú** čitateľom pochopiť nielen to, aké informácie existujú, ale aj to čo znamenajú a ako súvisia s inými informáciami.[144]

💎 **Tretia funkcia** je **zdôrazňovacia**. Zdôrazňovacia funkcia sa prejavuje zobrazením informácií spôsobom, ktorý je **zapamätateľnejší** alebo **stráviteľnejší** ako obyčajný text.[145] Zdôrazňovacie prvky pôsobia na čitateľa prostredníctvom vizuálneho zvýraznenia, priestorového oddelenia alebo estetického pôsobenia. Zvýraznením najdôležitejších fráz alebo viet z dokumentu a ich vizuálnym odlíšením prinútime čitateľov, aby venovali vyššiu pozornosť týmto **kľúčovým**

[142] COHEN, Jason. 2019. "Bringing Down the Average: a Case for a 'Less Sophisticated' Reasonableness Standard in US and EU Consumer Law." Loyola Consumer Law Review 32(1): 1–44.

[143] SEDIG, Kamran; PARSONS, Paul. 2013. *Interaction design for complex cognitive activities with visual representations: A pattern-based approach*. AIS Transactions on Human–Computer Interaction. DOI: 10.17705/1thci.00055.

[144] ZHANG, Zhiuyan; CHUBOTINA, Iryna. 2024. *The role of interactivity in visual communication design*. Art & Design. DOI: 10.30857/2617-0272.2024.3.13.

[145] RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. 2013. *Good fonts for dyslexia*. In: *Proceedings of the 15th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility (ASSETS '13)*. Bellevue, WA: ACM.

bodom.[146] **Farby** pri zvýrazňovaní hrajú kľúčovú úlohu. Strategické použitie farieb na znázornenie kontrastov, označenie skupín alebo upútanie pozornosti na kľúčové prvky, zvyšuje **vizuálnu atraktívnosť** a **zapamätateľnosť** informácií. Výber farieb však musí byť zámerný, nikdy nie náhodný. Výskum kognitívnej vedy o farbe vo vizuálnej komunikácii dokazuje, že zle zvolené farby môžu skôr zamotať adresáta ako objasniť situáciu.[147]

💎 **Poslednou funkciou** je **kvantifikácia**. Pomocou nej môžeme vyjadriť abstraktné informácie alebo údaje, ktoré by adresáti inak ťažko pochopili. Právne texty často obsahujú údaje o výpočtoch škôd, štatistických ukazovateľoch alebo obsahujú dôkazné materiály. Hoci tieto údaje môžu byť prezentované v tabuľkách, grafoch alebo diagramoch, čitatelia potrebujú porozumieť nielen samotnej informácii, ale aj vzťahom alebo trendom, ktoré s danou informáciou súvisia.[148] Vizuálne prvky dokážu **znázorniť** ako sa informácie menia v čase alebo súvisia s možnými právnymi úkonmi alebo následkami, čím na prvý pohľad môžeme vyjadriť dôležité skutočnosti ako napríklad odlišné výpočty škôd v rôznych scenároch.

---

[146] ZHANG, Ling; MOHAMMED, Lubna A.; MOHAMMED, S. A.; FAUZIAH, 2025. *Examining the impact of multimodal learning approaches on English language proficiency in higher vocational education in China*. Multidisciplinary Science Journal. DOI: 10.31893/multiscience.2026003.

[147] RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. 2013. *Good fonts for dyslexia*. In: *Proceedings of the 15th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility (ASSETS '13)*. Bellevue, WA: ACM.

[148] JEYARAMAN, Muthuraman; JEYARAMAN, Natarajan; RAMASUBRAMANIAN, Subramanian; VAISH, Anuj; VAISHYA, Raju. 2024. *Decoding research with a glance: The power of graphical abstracts and infographics*. Apollo Medicine. DOI: 10.1177/09760016241281426.

4.1.2 FORMY VIZUÁLNYCH PRVKOV

💎 **Prvou formou** sú **časové osi**. Takmer každý právny prípad zahŕňa viacero právnych udalostí a právnych úkonov, ktoré ale nemusia byť chronologicky lineárne usporiadané.[149] Práve preto tieto informácie často veľmi **ťažko komunikovať** logicky v čisto textovo naratívnej forme. Časové osi poskytujú adresátom jedinečný pohľad na to, ako sa udalosti vyvíjali alebo ako informácie navzájom súvisia.[150]

Obraz č. 22: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[149] Pozri. GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[150] SONG, et all. 2022. *Visual storytelling with maps*. Cartographic Perspectives. DOI: 10.14714/cp100.1759.

💎 **Druhou formou** sú **tabuľky** a **grafy**. Tieto vizuálne prvky slúžia na kvantifikáciu. Čiarové grafy môžu zobraziť zmeny v čase, stĺpcové grafy môžu **zobraziť rozdelenia** a iné špecializovanejšie grafy môžu odhaliť vzťahy a vzory v našich prípadoch. Tieto vizuálne prvky sa stávajú nevyhnutnými, ak naša argumentácia závisí od zviditeľnenia vzorov údajov.

Obraz č. 23: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

💎 **Treťou formou** sú **obrazy** a **ikony**. Vizuálne využitie obrazov alebo ikon dokáže vytvoriť kontext alebo poskytnúť **vizuálnu odozvu**, ktorá by inak vyžadovala rozsiahly popis.[151] V rámci tejto monografie by som mohol vyzdvihnúť ktorúkoľvek z obrázkov alebo ikon.

💎 **Štvrtou formou** je **vizuálna organizácia**. Už len jednoduché vizuálne rozdelenie informácií do stĺpcov alebo zoznamov s odrážkami a ikonami znižuje kognitívnu záťaž a zlepšuje zapamätateľnosť.[152]

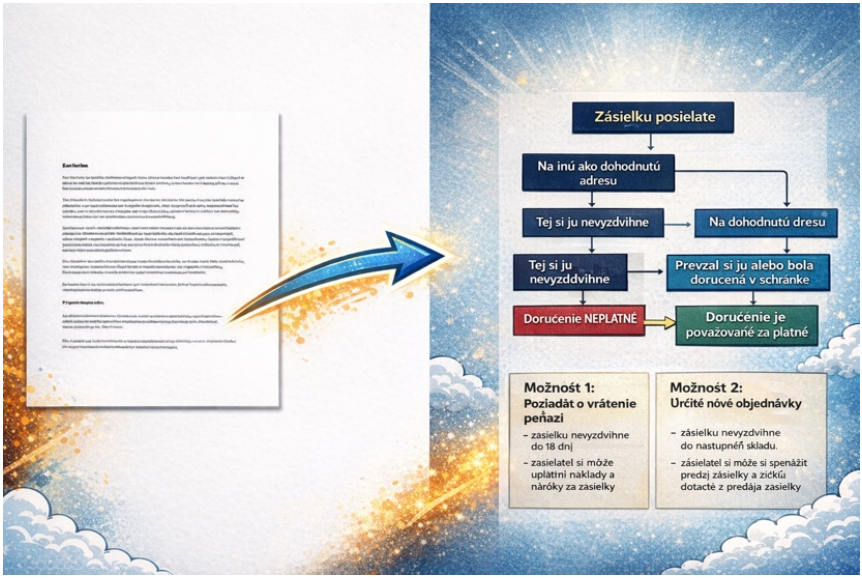

Obraz č. 24: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[151] SEDIG, Kamran; PARSONS, Paul. 2013. *Interaction design for complex cognitive activities with visual representations: A pattern-based approach*. AIS Transactions on Human–Computer Interaction (Association for Information Systems). DOI: https://doi.org/10.17705/1thci.00055.

[152] NURJANAH; KANSIL, I. C.; MASTUROH, I.; HANWAR, D. 2024. *Multisensory learning: Improving conceptual understanding through an intuitive sensory approach*. DOI: 10.62872/7ygyx095.

4.2 KOMIKSOVÉ ZMLUVY

Komiksová zmluva je právny dokument, ktorý bol preložený z tradičného písaného formátu do vizuálnej naratívnej podoby.[153]

Obraz č. 25: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

[153] Pozri. BOTES, Marietjie. 2017. *Using comics to communicate legal contract cancellation*. The Comics Grid. DOI: 10.16995/CG.100. alebo PITKÄSALO, Ellisa; KALLIOMAA-PUHA, Laura. 2019. *Democratizing access to justice: The comic contract as intersemiotic translation*. Translation Matters. DOI: 10.21747/21844585/tm1_2a2. alebo POON, Stephen T. F. 2022. *Telling a compelling story: Cognitive simplicity in comic book design*. Wacana Seni Journal of Arts Discourse. DOI: 10.21315/ws2022.21.1. alebo HAAPIO, Helena; PLEWE, Daniela Alina; DE ROOY, Robert. 2016. Next generation deal design: comics and visual platforms for contracting. . *Internationales Rechtsinformatik Symposion IRIS*. alebo DOLBETH, Júlio; LIMA, Claudia; FERNANDES, Marta; ALVELOS, Heitor. 2024. Using data comics to communicate complex pandemic-related information: a pilot workshop. alebo KETOLA, Anne; DE ROOY, Robert; HAAPIO, Helena. 2024. *Comic contracts 2.0*. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain; MARIQUE, Enguerrand (eds.). *Design(s) for Law*. Milan: Ledizioni.

Tradičné zmluvy sa musia popasovať s viacerými **komunikačnými výzvami a bariérami**, a tieto bariéry majú konkrétne dôsledky.

Obraz č. 26: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

🚨 **Po prvé**, používajú špecializovanú slovnú zásobu, ktorá sa výrazne líši od bežného jazyka, čím vytvárajú **vedomostnú bariéru**.[154]

🚨 **Po druhé**, zmluvy sa zvyčajne vyznačujú syntaktickou **zložitosťou**.[155] Pasívne konštrukcie, trpný rod, odkazy, vložené vety a výnimky spod výnimiek znamenajú komplexnosť na najvyššej úrovni.

🚨 **Po tretie**, vizuálna prezentácia štandardných zmlúv. Strany **nepretržitého textu** malým písmom bez akejkoľvek **vizuálnej hierarchie** spôsobujú vyčerpávajúce čítanie a snahu o porozumenie bez prestávok.

Štúdie odhaľujú, že okrem vzdelania alebo jazykových znalostí, že medzery v porozumení vyplývajú z hlbších nezrovnalostí medzi dizajnom právnych dokumentov a ľudským vnímaním.[156] Tradičné zmluvy vyžadujú **trvalú pozornosť**, znalosť žánrových špecifík a prácu s abstrakciou. Takéto kognitívne zaťaženie znevýhodňuje mnohých adresátov aj pri dostatočnej jazykovej kompetencii.[157] Problém je obzvlášť akútny v **multikultúrnych** spoločnostiach.[158]

---

[154] ECK, Michele van. 2024. *Overcoming language barriers in contracts: A South African perspective*. BRICS Law Journal. DOI: 10.21684/2412-2343-2024-11-1-103-130.

[155] MARTÍNEZ, Eduardo; MOLLICA, Francis; GIBSON, Edward. 2024. *So much for plain language: An analysis of the accessibility of U.S. federal laws over time*. Journal of Experimental Psychology: General. DOI: 10.1037/xge0001572.

[156] BOTES, Marietjie. 2017. *Using comics to communicate legal contract cancellation*. The Comics Grid. DOI: 10.16995/CG.100.

[157] KOZLOVA, Marina. 2023. *Legal design as means of smart regulation*. Legal Linguistics. DOI: 10.14258/leglin(2023)2702.

[158] Ako príklad môžeme použiť, že Južná Afrika čelí jedinečným výzvam s jedenástimi úradnými jazykmi a rôznou úrovňou gramotnosti. Štandardné zmluvy písané v angličtine v podstate vylučujú podstatnú časť obyvateľstva na účasti na možných právach a povinnostiach. Pozri. ECK, Michele van. 2024. *Overcoming language barriers in*

4.2.1 PROCES VZNIKU KOMIKSOVÝCH ZMLÚV

Vznik komiksových zmlúv predstavuje jednu z najinovatívnejších aspektov právneho dizajnu skrz transformácie zmlúv z čisto textových formátov do podoby kombinujúcich text, obrázky a rozprávanie príbehu.

Proces známy ako **intersemiotické** tlmočenie.[159] Tento prekladový proces vytvára transpozíciu z jedného semiotického systému do druhého. V našom prípade z **lingvistického** do **vizuálno-naratívneho**. Výsledný dokument kombinuje sekvenčné panely, vizuálne obrazy, dialógové bubliny, naratívne prvky a sprievodný verbálny text, aby predstavil zmluvné záväzky **v prístupnej a zaujímavej** forme.[160]

Premena zmluvy do **komiksovej podoby** prebieha v niekoľkých fázach.[161]

💎 Najskôr je potrebné **analyzovať zdrojový text** z hľadiska jeho základného komunikačného obsahu. Táto analýza identifikuje **povinné prvky**, **prípustné prvky**, **zakázané prvky** a **podmienky**.[162] **Cieľom** je

---

contracts: A South African perspective. BRICS Law Journal. DOI: 10.21684/2412-2343-2024-11-1-103-130.

[159] Pozri. ŠVEDA, Pavol. 2021. Tlmočenie v teórii a praxi (I. diel). Publisher: Stimul, Comenius University. ISBN: 978-80-8127-334-6 alebo KETOLA, Anne. 2021. *Visual explicitation in intersemiotic translation*. STRIDON. DOI: 10.4312/stridon.1.1.103-122.

[160] PITKÄSALO, Ellisa; KALLIOMAA-PUHA, Laura. 2019. *Democratizing access to justice: The comic contract as intersemiotic translation*. Translation Matters. DOI: 10.21747/21844585/tm1_2a2.

[161] Ibid.

[162] t.j. povinnosti strán, možnosti strán a zákazy pre strany v podobe hypotéza-dispozícia-sankcia. Pozri FÁBRY, Branislav; KASINEC, Rudolf; TURČAN, Martin. 2019. *Teória práva*. Bratislava: Wolters Kluwer.

extrahovať štruktúru a skutočný obsah zmluvy spod povrchu právnickej terminológie.[163]

💎 Následne je štruktúra **premietnutá** do vizuálnej podoby tak, aby sa zachovali všetky vyššie opísane náležitosti.

💎 Po tretie, preložený obsah je **priestorovo a časovo usporiadaný** podľa sekvenčnej logiky komiksu.[164] Na rozdiel od písaného textu, ktorý sa odvíja časovo v jednej dimenzii, vizuálne rozprávanie môže využívať dimenziu priestoru, t.j. umiestňovanie postáv, predmetov a pojmov s cieľom vyjadriť ich vzťahy. Okraje panelov vytvárajú **vizuálne hranice**, ktoré usmerňujú pozornosť a vytvárajú **rytmus**. Veľkosť a detaily obrázkov vyjadrujú **dôraz**. **Farba** a vizuálny štýl vyjadrujú emocionálny tón alebo význam.[165]

[163] KETOLA, Anne. 2021. *Visual explicitation in intersemiotic translation*. STRIDON. DOI: 10.4312/stridon.1.1.103-122.

[164] Pozri. BUDHWANI, Mahi. 2025. *The role of data visualization in communication design: Balancing engagement, accuracy, and ethics*. International Journal for Multidisciplinary Research. DOI: 10.36948/ijfmr.2025.v07i05.55841. alebo OH, Jaehyun; et al. 2025. *Enhancing readability in construction safety reports using a two-step quantitative analysis approach*. Buildings. DOI: 10.3390/buildings15121994.

[165] DOLBETH, Júlio; LIMA, Claudia; FERNANDES, Marta; ALVELOS, Heitor. 2024. Using data comics to communicate complex pandemic-related information: a pilot workshop.

4.2.2 KONKRÉTNE PRÍKLADY KOMIKSOVÝCH ZMLÚV

Komiksové zmluvy nie sú len premetom právnej teórie. Viacero komiksových zmlúv sa už uplatnilo v praxi. Pre znázornenie môžeme použiť výtvor spoločnosti **Creative Contracts**,[166] ktorá vytvorila nasledovnú komiksovú zmluvu v máji 2016 pre Indigo Fruit (Pty) Ltd,[167] ktorá pestuje a dodáva Clemengold. So stovkami zberačmi ovocia bola dohodnutá spolupráca na základe danej komiksovej zmluvy.[168] Túto komiksovú zmluvu spoločnosť dodnes používa. Na nasledovných stranách môžeme vidieť vybraté časti zo zmluvy. Napríklad ukážku všeobecných náležitostí zmluvy, odplaty, skúšobnej doby alebo disciplíny.[169]

[166] Creative Contracts. Dostupné na: https://creative-contracts.com/.

[167] Poľnohospodárska spoločnosť v Limpopo.

[168] Po prvej sezóne implementácie tieto zmluvy skrátili čas zamestnávateľovi pri dohodách viac ako o 200%.

[169] Samozrejme zmluva obsahuje viac strán. Celú zmluvu môžete nájsť na: https://creative-contracts.com/examples/.

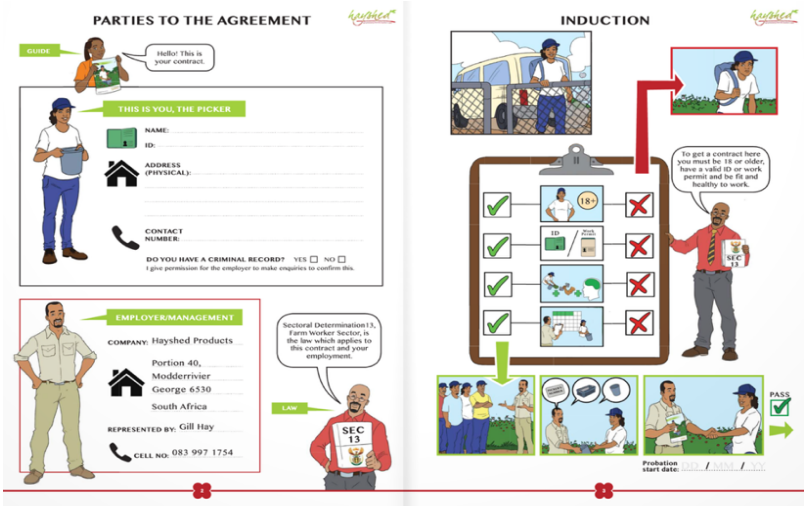

Strany zmluvy a úvod

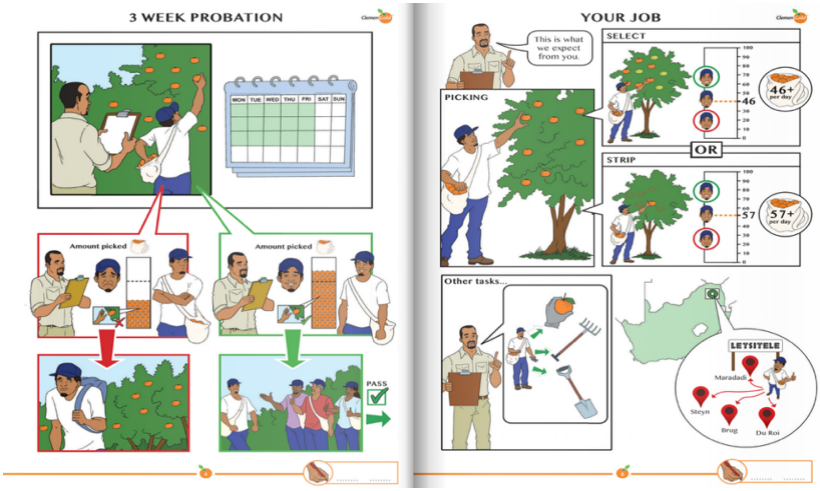

Skúšobná doba a pracovná náplň

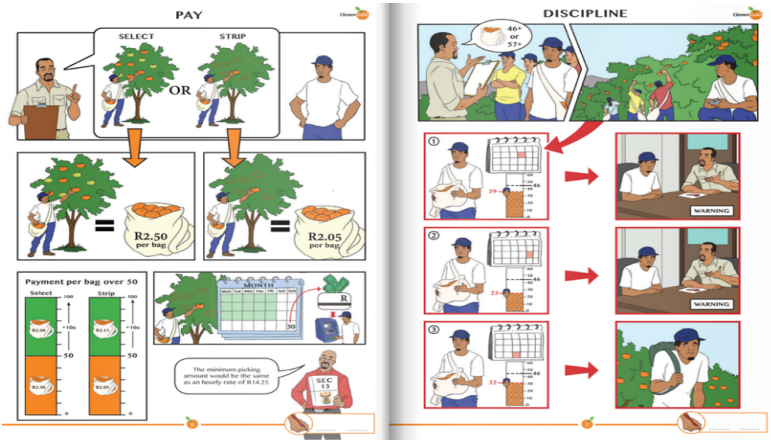

Odmena a pracovná disciplína

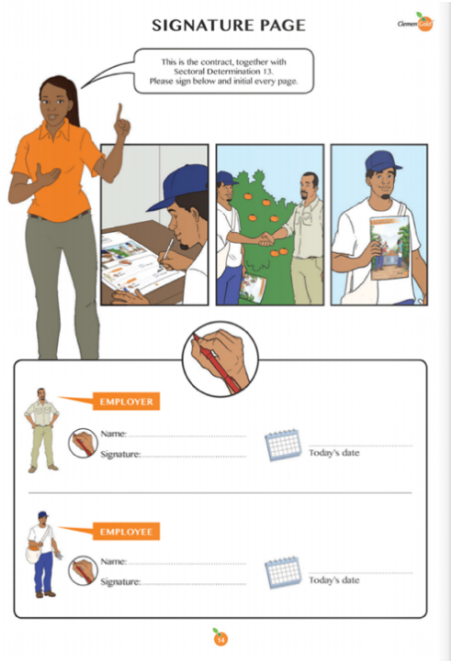

Podpis

4.2.3 JEDINEČNOSŤ KOMIKSOVÝCH ZMLUV

Komiksové zmluvy disponujú niekoľkými vlastnosťami, ktoré sú jedinečné pre vizuálnu komunikáciu.

Obraz č. 27: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

✅ **Po prvé**, využívajú **naratívny** a nie iba deskriptívny spôsob vyjadrovania. Zobrazenie strany, ktorá odmieta splniť povinnosť prostredníctvom obrázku krútiacej sa hlavy alebo zdvihnutej ruky vytvára **emocionálne** a **intuitívne pochopenie**, ktoré fráza „strana nemá povinnosť splniť" nevytvára.[170]

[170] POON, Stephen T. F. 2022. *Telling a compelling story: Cognitive simplicity in comic book design*. Wacana Seni Journal of Arts Discourse. DOI: 10.21315/ws2022.21.1.

✅ **Po druhé**, vizuálne znázornenie okamžite **identifikuje** subjekty. V právnom jazyku trpný rod zakrýva kto koná a voči komu konanie smeruje. Stále opakovanie žargónu typu „povinná strana" alebo „zodpovedný" nenapomáha porozumeniu adresáta. Vizuálne vyjadrenie nemôže skryť subjekt. Niekto musí byť nakreslený ako vykonáva niečo alebo niečo prijíma, čo zaručí jasnosť ohľadom strán.[171]

✅ **Po tretie**, sekvenčné vizuálne rozprávanie môže bezprostredne znázorniť **časové** a **kauzálne vzťahy**. Vzťah medzi príčinou a následkom sa stáva vizuálne transparentným.[172]

✅ **Nakoniec**, vizuálna komunikácia funguje s relatívnou **nezávislosťou** od ovládaného a používaného jazyka. Hoci ani komiksy nie sú skutočne univerzálnym[173] *„jazykom"*, sú prístupnejšie pre používateľov menej rozšírených alebo dominantných jazykov a pre ľudí s obmedzenou gramotnosťou.[174]

---

[171] KOZLOVA, Marina. 2023. *Legal design as means of smart regulation*. Legal Linguistics. DOI: 10.14258/leglin(2023)2702.

[172] Porovnaj SWELLER, John, Paul AYRES, and Slava KALYUGA. 1998. Cognitive Load. Springer. alebo PAAS, Fred; RENKL, Alexander; SWELLER, John. 2003. *Cognitive load theory and instructional design: Recent developments*. *Educational Psychologist*.

[173] Všetky vizuálne reprezentácie zahŕňajú kultúrne konvencie.

[174] PITKÄSALO, Ellisa; KALLIOMAA-PUHA, Laura. 2019. *Democratizing access to justice: The comic contract as intersemiotic translation*. Translation Matters. DOI: 10.21747/21844585/tm1_2a2

4.2.4 METODICKÉ VÝZVY KOMIKSOVÝCH ZMLÚV

Prvou úvahou je skutočnosť, že hoci komiksové zmluvy sľubujú väčšiu dostupnosť ako tradičné zmluvy, nie sú však **kultúrne neutrálne**. Vizuálna gramotnosť sa v jednotlivých populáciách líši.[175] Adresáti, ktorí nie sú oboznámení s komiksom ako médiom, môžu mať **ťažkosti s pochopením naratívnych konvencií** v kontexte ako prechody medzi panelmi naznačujú plynutie času, ako vizuálne metafory vyjadrujú abstraktné pojmy, ako poloha postáv komunikuje vzťahy.[176] Navyše, vizuálne stvárnenie zo svojej podstaty zahŕňa **kultúrny výber**.[177]

Druhou úvahou je skutočnosť, že čím je zmluva vizuálne zjednodušená a naratívne zaujímavejšia, tým väčšie je riziko, že sa **obetuje právna presnosť**. Nemôžeme zabudnúť, že zdanlivá neprehľadnosť právneho jazyka plní dôležité funkcie, pri vytváraní stability, predvídateľnosti a vynútiteľnosti v rôznych kontextoch.[178]

---

[175] OLIINYK, Viktoriia. 2023. *Artistic and communicative transformations of the book against the background of the evolution of the visual paradigm in Ukrainian design*. Demiurge: Ideas, Technologies, Perspectives of Design. DOI: 10.31866/2617-7951.6.1.2023.279062.

[176] METIN, Ebru. 2024. *Rethinking meaningful stakeholder engagement: Simplifying complexity with legal design*. European Studies. DOI: 10.2478/eustu-2024-0018.

[177] Ako je znázornená dohoda? Aké vizuálne gestá vyjadrujú súhlas? Ako je znázornená autorita? Na tieto otázky existuje viacero odpovedí v závislosti od kultúrneho kontextu. Komiksová zmluva navrhnutá v jednom kultúrnom kontexte sa môže v inom kontexte ukázať ako neprístupná, a to nie kvôli samotnému vizuálnemu stvárneniu, ale kvôli kultúrne špecifickým vizuálnym konvenciám.

[178] GÁHER, František.; MRVA, Michal.; ŠTEVČEK, Marek.; TURČAN, Martin. 2020. Open texture of concepts and rules – fuel for the fire of subjectivism in applied semantics? *Filozofia*, 75(4), s. 309–323. Dostupné na: https://www.sav.sk/journals/uploads/04211152ilozofia.2020.75.4.4.pdf alebo pozri aj

Proces o „**zjednodušenie**" práva môže viesť k nejednoznačnosti, zakrytiu dôležitých faktov alebo k vytvoreniu falošného dojmu jasnosti pre adresátov.[179]

Obraz č. 28: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

PETKILEV, Peter. 2025. *Pseudo-clarity of legal design*. Legal Linguistics. DOI: 10.14258/leglin(2025)3605.

[179] PITKÄSALO, Ellisa; KALLIOMAA-PUHA, Laura. 2019. *Democratizing access to justice: The comic contract as intersemiotic translation*. Translation Matters. DOI: 10.21747/21844585/tm1_2a2

💎 **Na záver** však môžem dodať, že komiksové zmluvy predstavujú **výzvu** pre **právnu vedu**. Predpoklad, že právo musí zostať neprehľadné, že jeho zložitosť je nezmeniteľná, a že ľudia by mali akceptovať dokumenty, ktorým nerozumejú je viac než otáznou. Komiksové zmluvy dokazujú, že zložité zmluvné záväzky je možné komunikovať prostredníctvom prístupných vizuálnych príbehov bez obetovania právnej platnosti, pričom tak otvárajú nové možnosti inkluzívnej právnej komunikácie a skutočného prístupu k spravodlivosti. Verím, že v budúcnosti, aj keď komiksové zmluvy pravdepodobne **nenahradia** tradičné právne dokumenty, budú však predstavovať **doplnkový komunikačný nástroj**, ktorý bude obzvlášť cenný pre špeciálne prípady.[180]

[180] BOTES, Marietjie. 2017. *Using comics to communicate legal contract cancellation*. The Comics Grid. DOI: 10.16995/CG.100.

5 PRÁVNY DIZAJN V KONTEXTE UMELEJ INTELIGENCIE

Obraz č. 29: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Umelá inteligencia je v súčasnosti všadeprítomná a áno, to platí aj pre doménu práva. V kontexte **právneho dizajnu** predstavujú tieto systémy paradigmatickú zmenu v tom, ako sú právne služby **koncipované, štruktúrované** a **poskytované**. Integrácia **umelej inteligencie** do tohto prístupu vytvára bezprecedentné príležitosti na zlepšenie právnych procesov, zvýšenie **efektívnosti právnych služieb** a **zlepšenie prístupu k spravodlivosti**.[181]

[181] GYURÁSZ, Zoltán; ANDRAŠKO, Jozef. 2024. The role of legal design and artificial intelligence in law education. In: *International Conference on Emerging eLearning Technologies and Applications*. alebo JACKSON, Dan. 2016. Human-centered legal tech: Integrating design in legal education. Law Teacher, 50(1),. Dostupné na: http://www.nulawlab.org/view/human-centered-legal-tech-integrating-design-in-legal-education alebo BUES, Micha-Manuel; MATTHAEI, Eva. 2017. LegalTech on the

Vzhľadom na **účel** tejto monografie nie je mojím zámerom vyčerpávajúco rozoberať všetky právne aspekty **umelej inteligencie** a každú jednu otázku, ktorá je s týmto fenoménom spojená. Pre všetky súvisiace **otázky** preto odkazujem na osobitnú učebnicu z repertoáru členov ústavu práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva, právnickej fakulty univerzity Komenského v Bratislave s názvom ***Právo a umelá inteligencia***,[182] v ktorej sa môžete dozvedieť oveľa viac o podstate umelej inteligencie, jej koncepčných prístupoch, technických zásadách fungovania i relevantných právnych a etických implikáciách, vrátane detailnej bibliografie a prehľadu existujúcej literatúry.

Právo a umelá inteligencia

rise: technology changes legal work behaviours, but does not replace its profession. Springer. *Legal Tech*. alebo ZALEWSKI, Tomasz. 2021. *Basic principles for the effective use of legal tech tools*. In: *Legal Tech*. Baden-Baden: Nomos, s. 315–332. DOI: 10.5771/9783748922834-315

[182] MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

5.1 INTEGRÁCIA UMELEJ INTELIGENCIE DO POSTUPU PRÁVNEHO DIZAJNU

V kontexte právneho dizajnu **umelá inteligencia** funguje ako silný katalyzátor. **Umelá inteligencia** ponúka spôsob ako **prekonať** priepasť medzi istými **nedostatkami** práva a potrebami jeho používateľov, a to poskytnutím personalizovaného prístupu k právnym informáciám.[183]

Pri správnom nastavení systémy na báze **umelej inteligencie** dokážu analyzovať obrovské množstvo dát a údajov, aby informovali jednotlivcov o konkrétnych právnych normách relevantných pre ich situáciu alebo preložiť tento obsah do podoby, ktorú ľudia **ľahko pochopia**. Ako príklad možno uviesť situáciu, kedy spotrebiteľ môže využiť nástroje **umelej inteligencie** na analýzu spotrebiteľských úverových zmlúv na základe svojej individuálnej finančnej situácie pre vysvetlenie **kritických** alebo ťažko zrozumiteľných právnych a finančných pojmov **jednoduchým** jazykom.[184]

Systémy **umelej inteligencie** dokážu automatizovať rutinné úlohy a vytvárať priestor pre **zmysluplnejšie** zapojenie ľudí. **Umelá inteligencia** môže zefektívniť právnu dokumentáciu, znížiť čas strávený mechanickým vypracovávaním dokumentov a uvoľniť odborníkom ruky,

[183] JACKSON, Dan. 2016. Human-centered legal tech: Integrating design in legal education. Law Teacher, 50(1),. Dostupné na: http://www.nulawlab.org/view/human-centered-legal-tech-integrating-design-in-legal-education. alebo MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[184] Pozri. TOIVONEN, Nina; DE FRANCISCO, Santiago. 2024. Exploring the dimensions of participation in legal design. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain; MARIQUE, Enguerrand (eds.). *Design(s) for Law*. Milano: Ledizioni. Alebo JACKSON, Dan; KIM, Miso; SIEVERT, Jules R. 2020. The rapid embrace of legal design. Design Issues, 36(3), s. 16–30. DOI: 10.1162/desi_a_00601.

aby sa mohli sústrediť na strategické poradenstvo a vzťahy s klientmi.[185] Nástroje na analýzu textov založené na strojovom učení dokážu identifikovať **riziká**, extrahovať kľúčové pojmy a **označiť problémy** s dodržiavaním predpisov s pozoruhodnou presnosťou, čo umožňuje **rýchlejšie** a **dôkladnejšie preskúmanie.**[186]

💎 **Prvou** z kľúčových funkcionalít **umelej inteligencie** v právnom dizajne **je progresívne zjednodušovanie textu**.[187]

[185] PRAMANIK, Srabana; Sahana Reddy; Deepika. Intelligent legal documentation: Leveraging AI for precision and productivity. 2025. In: *Proceedings of the International Conference on Computing, Analytics and Modeling Sciences (ICCAMS)*. s. 1–6. DOI: 10.1109/ICCAMS65118.2025.11233958. alebo JANSWEIJER, Wilhelm. *1988. An Artificial Intelligence Approach to Problem Solving and Learning by Doing in a Semantically Rich Domain.* Amsterdam: University of Amsterdam.

[186] POORNIMA, A.; NAGARAJA, K. V.; VENUGOPALAN, Manju. 2025 Legal contract analysis and risk assessment using pre-trained Legal-T5 and Law-GPT. In: *Proceedings of the International Conference on Intelligent Computing and Advanced Communication Systems (ICICACS)*. s. 1–8. DOI: 10.1109/ICICACS65178.2025.10968817.

[187] MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. alebo FANG, Dengzhao, Jipeng Qiang, Yi Zhu, Yunhao Yuan, Wei Li, Yan Liu. 2025. Progressive document-level text simplification via large language models. New Generation Computing. alebo MUDHIGANTI, Sandeep. 2025. Leveraging generative AI and natural language processing for legal risk management: transforming compliance, contract analysis, and decision-making in the legal domain. In: *International Workshop on Artificial Intelligence and Cognition*. alebo

Obraz č. 30: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Technológie spracovania prirodzeného jazyka[188] umožňujú týmto systémom porozumieť zložitému jazyku a kontextu.[189] Pokročilé aplikácie spracovania prirodzeného jazyka dokážu **zhrnúť** zložité právne dokumenty do **jednoduchších foriem** a **vyhľadávať** v dlhom texte s bezprecedentnou rýchlosťou a komplexnosťou. **Namiesto jednoduchého skracovania textu**, moderné systémy na báze **umelej inteligencie** implementujú viacúrovňové stratégie zjednodušovania textu, a tak dokážu zachovať obsah a presnosť dokumentu aj pri zmenšovaní jeho zložitosti.[190]

[188] O technológií spracovania prirodzeného jazyka pozri MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[189] MUDHIGANTI, Sandeep. 2025. Leveraging generative AI and natural language processing for legal risk management: transforming compliance, contract analysis, and decision-making in the legal domain. In: *International Workshop on Artificial Intelligence and Cognition*.

[190] FANG, Dengzhao, Jipeng Qiang, Yi Zhu, Yunhao Yuan, Wei Li, Yan Liu. 2025. Progressive document-level text simplification via large language models. New Generation Computing. Alebo MUDHIGANTI, Sandeep. 2025. Leveraging generative AI and natural language processing for legal risk management: transforming compliance,

Táto technológia v spojení s **dizajnovým myslením** umožňuje vytvárať užívateľsky **prívetivé** rozhrania, ktoré prekladajú zložité právne pojmy a právne kontexty do prístupného jazyka.[191] Okrem vylepšenia textového obsahu existuje niekoľko ďalších techník **právneho dizajnu**, ktoré možno použiť na prispôsobenie sa rôznym potrebám adresátov. Techniky **právneho dizajnu**, ako je používanie bezpätkových písem, farebných schém s **vysokým kontrastom**, **dynamickým usporiadaním sekcií** na základe priorít používateľa alebo zvýraznením kritických povinností pre nových používateľov zabezpečujú, že právne dokumenty sú **vizuálne prehľadné** a **ľahko čitateľné**.[192]

💎 **Druhou** z kľúčových funkcionalít je **automatizácia procesov**.[193]

---

contract analysis, and decision-making in the legal domain. In: *International Workshop on Artificial Intelligence and Cognition*.

[191] NITHYA, M.; HARINI, S.; KAVYADHARSHINI, S.; SRINIDHI, K. 2024. AI-driven legal automation to enhance legal processes with natural language processing. In: *2024 International Conference on IoT Based Control Networks and Intelligent Systems (ICICNIS)*. s. 1246–1253.

[192] RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. Good fonts for dyslexia. 2013. In: *Proceedings of the 15th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility*. alebo HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology alebo* HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

[193] TIMMER, Ivar. 2019. Contract automation: experiences from Dutch legal practice. In: Successful Contracts. Singapore: Springer, s. 147–171. DOI: 10.1007/978-981-13-6086-2_6. alebo ADITYA, Aditya Tomar; MISHRA, Prachi; PANDEY, Simiran; KAMBOJ, Deepika; GOLA, Kamal Kumar. 2024. LDAA: Legal documents automation and assistance. In: *2024 International Conference on Artificial Intelligence and Emerging Technology (Global AI Summit)*. IEEE. DOI: 10.1109/GlobalAISummit62156.2024.10947941. alebo porovnaj CHMULÍK. Marek *Náhľad do algoritmu rozhodovací strom*. 2020. Dostupné na: https://umelainteligencia.sk/nahlad-do-algoritmu-rozhodovaci-strom/

Obraz č. 31: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Automatizácia v práve predstavuje významný nástroj zvyšovania **efektívnosti, transparentnosti** a používateľskej **orientácie** právnych procesov, pričom v kontexte právneho dizajnu nadobúda osobitný metodologický význam. Umožňuje totiž nielen zrýchlenie a racionalizáciu rutinných právnych činností, ako sú **tvorba** dokumentov či **vyhľadávanie** relevantných právnych informácií, ale zároveň vytvára priestor na prepracovanie spôsobu, akým je právo navrhované, **komunikované** a **aplikované** vo vzťahu k jeho adresátom.

Právny dizajn využíva automatizáciu ako prostriedok na preklad komplexných právnych pravidiel do **zrozumiteľnejších**, funkčne orientovaných a používateľsky **prívetivých** riešení, čím sa posilňuje prístupnosť práva a jeho praktická použiteľnosť.[194]

[194] ADITYA, Aditya Tomar; MISHRA, Prachi; PANDEY, Simiran; KAMBOJ, Deepika; GOLA, Kamal Kumar. 2024. LDAA: Legal documents automation and assistance. In: *2024 International Conference on Artificial Intelligence and Emerging Technology (Global AI Summit)*. IEEE. DOI: 10.1109/GlobalAISummit62156.2024.10947941. alebo CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FORGÓ, Natalja; KONO, Toshiyuki; TERAMOTO, Shusaku; VERMEULEN, Erik P. M. (eds.). 2020. *Legal Tech and the New Sharing Economy*. Singapore: Springer. DOI: 10.1007/978-981-15-1350-3. alebo TIMMER, Ivar. 2019. Contract automation: experiences from Dutch legal practice. In: Successful Contracts. Singapore: Springer, s. 147–171. DOI: 10.1007/978-981-13-6086-2_6.

Príkladom automatizácie sú „***smart zmluvy***", ktoré umožňujú automatizované vyplnenie informácií o zmluve na základe vopred definovaných podmienok, čím sa znižuje potreba manuálneho zásahu, **minimalizuje sa riziko chýb** a posilňuje sa **dôvera** v právne vzťahy.[195] Ďalšími príkladmi sú automatizované nástroje na tvorbu právnych dokumentov, ktoré na základe vstupných údajov používateľa generujú personalizované zmluvy v používateľsky **zrozumiteľnej** podobe.[196]

V kontexte **právneho dizajnu** tieto nástroje neplnia iba technickú funkciu, ale umožňujú prepracovanie samotnej architektúry právnych procesov tak, aby boli viac **orientované na potreby adresátov práva**, intuitívnejšie na používanie a lepšie integrované do každodennej praxe.

💎 **Chatboty** na báze umelej inteligencie sú ďalším z funkcionalít.

[195] KOLVART, Merit; POOLA, Margus; RULL, Addi. 2016. Smart contracts. In: *The Future of Law and etechnologies*. Cham: Springer International Publishing. p. 133-147. alebo ZALEWSKI, Tomasz. 2021. *Basic principles for the effective use of legal tech tools*. In: *Legal Tech*. Baden-Baden: Nomos, s. 315–332. DOI: 10.5771/9783748922834-315

[196] ADITYA, Aditya Tomar; MISHRA, Prachi; PANDEY, Simiran; KAMBOJ, Deepika; GOLA, Kamal Kumar. 2024. LDAA: Legal documents automation and assistance. In: *2024 International Conference on Artificial Intelligence and Emerging Technology (Global AI Summit)*. IEEE. DOI: 10.1109/GlobalAISummit62156.2024.10947941.

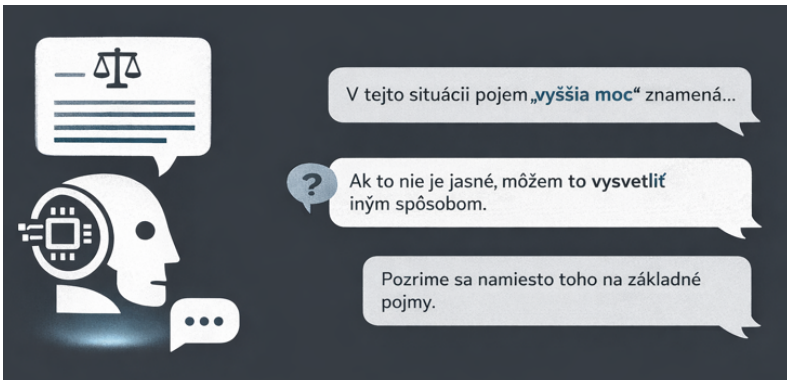

Obraz č. 32: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Tieto systémy môžu byť integrované do platforiem a dokážu poskytovať **adaptívnu spätnú** väzbu na otázky používateľov. Keď používateľ nie je spokojný s vysvetlením alebo mu niečo nie je jasné, chatbot môže podať **alternatívne vysvetlenie** alebo odkázať používateľa k základným konceptom.[197]

[197] HYDE-VAAMONDE, Cari.; KELLER, Anat. 2025. Testing the frontier: Generative AI in legal education and beyond. *Law, Technology and Humans*, DOI: 10.5204/lthj.4037. alebo MUDHIGANTI, Sandeep. 2025. Leveraging generative AI and natural language processing for legal risk management: transforming compliance, contract analysis, and decision-making in the legal domain. In: *International Workshop on Artificial Intelligence and Cognition*.

💎 Ďalšou funkciou je schopnosť **generovať vizuálne elementy**, ktoré dopĺňajú textový obsah právnych dokumentov.

Obraz č. 33: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Bez mučenie sa môžem priznať, že sa nepovažujem sa za umelca ktorý by dokázal bez pomoci týchto systémov vytvoriť vizuálne prvky, ktoré by boli reálne nápomocné v kontexte **právneho dizajnu.** Avšak práve systémy ako DALL-E, Midjourney, Canva, ako aj ďalšie modely generovania obrázkov dokážu vytvoriť obrazy alebo diagramy, ktoré ilustrujú právne koncepty.[198]

Tieto vizuálne reprezentácie sú **výrazne efektívnejšie** pri komunikácii zložitých procedúr ako dlhé textové popisy.[199] Moderné

[198] Pozri. SHOEMAKER, Eric. 2024. Is AI art theft? Philosophy & Technology, 37(3), alebo JADHAV, Dhiraj; AGRAWAL, Sakshee; JAGDALE, Sakshi; SALUNKHE, Pranav; SALUNKHE, Raj. 2024. AI-Driven Text-to-Multimedia Content Generation: Enhancing Modern Content Creation. 1610-1615. 10.1109/I-SMAC61858.2024.10714771.

[199] Porovnaj KETOLA, Anne. 2021. Visual explicitation in intersemiotic translation. STRIDON. DOI: 10.4312/stridon.1.1.103-122. alebo BUDHWANI, Mahi. 2025. The role of data visualization in communication design: Balancing engagement, accuracy, and

systémy na báze **umelej inteligencie** umožňujú vytváranie **multimodálneho** obsahu, ktorý kombinuje text, obrázky, videá a zvuk.[200] Takéto **multimodálne** prístupy sú obzvlášť užitočné pre osoby s rôznymi deficitmi a obmedzeniami, pretože poskytujú alternatívne formy informácií.[201]

Integrácia systémov **umelej inteligencie** reaguje na rôznorodé **kognitívne potreby** ľudí, čím ponúka rámec pre vývoj personalizovaných právnych riešení, ktoré sú **inkluzívne** a **transformatívne**. Tento prístup tiež dopĺňa širšie **ciele právneho dizajnu** tým, že znižuje systémové bariéry vyplývajúce z jednotného, štandardizovaného práva a zvyšuje schopnosť jednotlivcov **rozumieť** svojim právam a povinnostiam, a konať v súlade s nimi.[202]

---

ethics. International Journal for Multidisciplinary Research. DOI: 10.36948/ijfmr.2025.v07i05.55841. alebo OH, Jaehyun; et al. 2025. Enhancing readability in construction safety reports using a two-step quantitative analysis approach. Buildings. DOI: 10.3390/buildings15121994.

[200] HANNOUNI, Soufiane; BENLAHMAR, El Mehdi; FILALI, Saïd El. 2025. Generative AI for education: A study of text-to-video generation for personalized learning. In: *IEEE International Conference on Circuits and Systems for Communications*. DOI: 10.1109/ICCSC66714.2025.11134901.

[201] PESOVSKI, Ivica; SANTOS, Ricardo; HENRIQUES, Roberto; TRAJKOVIK, Vladimir. 2024. Generative AI for customizable learning experiences. *Sustainability*, apríl 2024. DOI: 10.3390/su16073034.

[202] BEN-SHAHAR, Omri; PORAT, Ariel. 2021. Personalized law: Different rules for different people. Oxford: Oxford University Press. alebo HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology alebo* HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

5.2 VÝZVY A OBMEDZENIA DNEŠNEJ DOBY

V minulosti boli najväčšou výzvou pri používaní techník a metód **právneho dizajnu** obmedzené zdroje, ktoré sa týkali automatizácie kreatívneho procesu. S nástupom nástrojov umelej inteligencie a ďalších technologických pokrokov je teraz možné vykonávať takmer všetko.

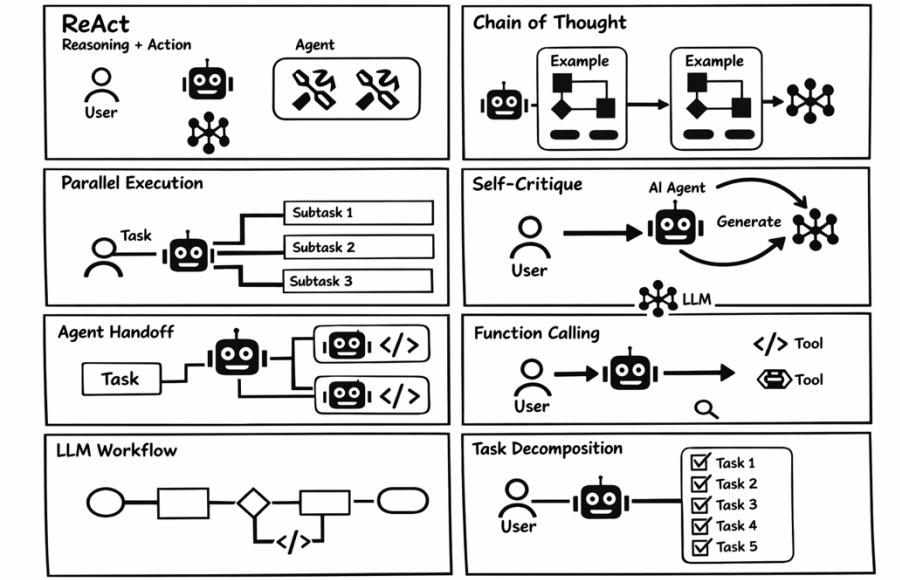

Obraz č. 34: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Integrácia **umelej inteligencie** do procesu a poskytovania personalizovaných právnych informácií však **nie je bez problémov**. Na zabezpečenie **zákonného** a **zodpovedného** využívania **umelej inteligencie** v personalizácii je nevyhnutné pochopiť, čo všetko umelá

inteligencia dokáže a nedokáže, a ako riešiť tieto dané **výzvy** a **problémy**.[203]

Medzi mnohé **riziká** používania týchto systémov pri tvorbe informácií patrí možnosť **nesprávnych, zavádzajúcich** alebo **neaktuálnych informácií**, **ohrozenie autorských práv,**[204] zber a analýza **osobných údajov,**[205] **zaujatosť** v trénovacích údajoch a **nedostatok transparentnosti** v tom, ako tieto systémy prijímajú rozhodnutia.[206]

Pokiaľ ide o zber a analýzu **osobných údajov** je potrebné poznamenať, že nástroje **umelej inteligencie** môžu prijímať rozhodnutia iba na základe informácií, ktoré im boli poskytnuté.[207]

---

[203] Ohľadne právnych problémov používania umelej inteligencie pozri MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. alebo BLEHER, Hannah; BRAUN, Matthias. 2023. Reflections on putting AI ethics into practice. How Three AI Ethics Approaches Conceptualize Theory and Practice. Springer

[204] Pozri KUYPERS, L.; DE CLERCQ, K. 2024. The interaction between AI and design: an analysis under EU design law. Gevers. Gevers Blog alebo MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

[205] MESARČÍK, Matúš.2019 Introduction to artificial intelligence and privacy 2019 Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. - : 1. vyd. ISBN 978-80-7392-333-4. - Brno : MSD, 2019. - S. 73-91 [print] alebo MESARČÍK, Matúš. 2019. Policajné profilovanie v kontexte základných ľudských práv a slobôd. Dostupné na : http://alis.uniba.sk:9909/lib/item?id=chamo:361987&fromLocationLink=false&theme=EPC. alebo MESARČÍK, Matúš. 2018 *Právne aspekty spoločného zdroja údajov v kontexte zefektívnenia správy zdravotníctva*. In Justičná Revue 6/2018, s. 733-743. alebo MESARČÍK, Matúš. 2017. Naozaj sa bojím tmy? Zopár úvah o technologickom determinizme v kontexte ochrany osobných údajov. In Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. - Roč. 36, č. 2, s. 204-217.

[206] ALARIE, Benjamin; BECHER, Shmuel I. 2025. LexOptima: The promise of AI-enabled legal systems. *University of Toronto Law Journal*, roč. 75, s. 73–121. Dostupné na SSRN: https://ssrn.com/abstract=4639168. DOI: 10.2139/ssrn.4639168.

[207] MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Alebo ZISU,

Mnoho ľudí môže mať **výhrady** voči zdieľaniu svojich údajov so systémami umelej inteligencie.[208] Personalizácia si vyžaduje nielen zhromažďovanie a analýzu údajov, ale aj **profilovanie** jednotlivcov na základe týchto analýz s cieľom prispôsobiť právne riešenia ich preferenciám. V rámci procesu **právneho dizajnu** by takéto profily vytvárali predovšetkým stroje, čo by predstavovalo **riziko zaujatosti** alebo **možnej manipulácie**.[209]

Maria-Andreea. 2025. Personal data protection in the era of artificial intelligence: Legal challenges and solutions. *Anuarul Universității Petre Andrei din Iași*. alebo BEN-SHAHAR, Omri; SCHNEIDER, Carl E. 2010. The failure of mandated disclosure. University of Chicago Law & Economics Olin Working Paper No. 516.

[208] CASEY, Anthony J.; NIBLETT, Anthony. 2017. Self-driving laws. Focus feature: artificial intelligence, big data, and the future of law. *University of Toronto Law Journal*, s. 1444.

[209] KROLL, Joshua A. 2018. The fallacy of inscrutability. *Philosophical Transactions of the Royal Society A*.

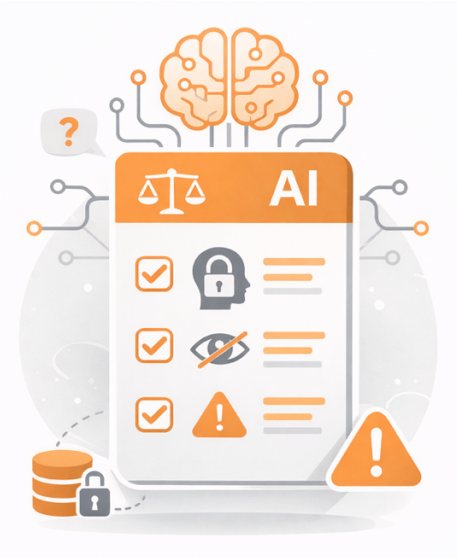

Obraz č. 35: vlastná tvorba autora, generované pomocou umelej inteligencie

Hoci umelá inteligencia ponúka zvýšenie efektívnosti, jej neprehľadnosť ohrozuje záväzok právneho dizajnu k transparentnosti a zmysluplnej ľudskej kontrole.[210]

Princípy **právneho dizajnu** vyžadujú, aby systémy umelej inteligencie navrhnuté pre právne kontexty boli **kontrolovateľné**, **spochybniteľné** a **transparentné** vo svojej činnosti a v taktiež aby nasadenie týchto systémov zahŕňalo robustné mechanizmy

[210] ALMADA, Marco. 2019. Human intervention in automated decision-making: Toward the construction of contestable systems. In: *Proceedings of the 17th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL 2019)*. Pripravované na vydanie. Dostupné na SSRN: https://ssrn.com/abstract=3264189. DOI: 10.2139/ssrn.3264189.

zodpovednosti.[211] Keď systémy umelej inteligencie **zlyhajú** alebo produkujú zaujaté výsledky, musia existovať jasné cesty na **preskúmanie** a **prípadnú nápravu**.[212]

[211] FELZMANN, Heike; FOSCH-VILLARONGA, Eduard; LUTZ, Christoph; TAMÒ-LARRIEUX, Aurelia. 2020. *Towards transparency by design for artificial intelligence*. Cham: Springer.

[212] AL-DULAIMI, Ahemd Oudah Mohamed.; MOHAMMED, Mohammed A.-A. W. 2025. Legal responsibility for errors caused by artificial intelligence (AI) in the public sector. *International Journal of Law and Management*, ahead of print. DOI: 10.1108/IJLMA-08-2024-0295.

ZÁVER

V predkladanej monografii sa systematicky venujem konceptu **právneho dizajnu** ako interdisciplinárnemu fenoménu, ktorý zasahuje do samotných základov právnej teórie, právnej metodológie, aj každodennej právnej praxe. Mojím **cieľom** nebolo iba predstaviť **právny dizajn** ako súbor praktických nástrojov alebo trendov v oblasti právnych služieb, ale predovšetkým ho **teoreticky ukotviť**, **metodologicky rozpracovať** a normatívne **obhájiť ako legitímnu súčasť moderného právneho myslenia**.

V práci sa systematicky venujem konceptu **právneho dizajnu** ako prístupu k právu, ktorý reaguje na dlhodobo pretrvávajúci a štrukturálny **problém** právnych systémov, a to rozporu medzi **normatívnou presnosťou** práva a jeho **zrozumiteľnosťou** pre adresátov. Východiskom mojej práce bolo presvedčenie, že skutočnosť, že adresáti práva nerozumejú právnym predpisom, zmluvám a iným normatívnym právnym aktom, **nepredstavuje zlyhanie jednotlivcov**, ale systémový dôsledok spôsobu, akým je právo tradične koncipované, komunikované a implementované.

Základnou tézou monografie je tvrdenie, že zrozumiteľnosť práva nie je sekundárnou **estetickou kvalitou** právnych textov, ale predpokladom jeho **legitimity, efektivity a spoločenskej funkčnosti**. **Právny dizajn** v tomto kontexte nechápem ako povrchový doplnok právnej praxe, ale ako metodologicky uchopiteľný nástroj, ktorý umožňuje reagovať na kognitívne, komunikačné a technologické limity tradičného právneho jazyka.

V úvodnej časti práce poukazujem na skutočnosť, že vizuálne sprostredkovanie práva nie je novodobým výmyslom, ale má dlhú

historickú tradíciu, ktorú možno označiť pojmom *iurisprudentia picturata*. Počas našej histórie možno sledovať snahy o vizuálne vyjadrenie právnych, morálnych a normatívnych pravidiel s cieľom prekonať bariéry negramotnosti a zvýšiť porozumenie. Na historických príkladoch náboženského a svetského umenia argumentujem, že vizualizácia normatívnych dôsledkov správania slúžila nielen didaktickým, ale aj legitimačným funkciám. Právo a právne normy boli sprostredkované obrazom tam, kde jazyk **zlyhával.** Tento historický exkurz slúži ako argument proti predstave, že vizuálne prvky v práve sú v rozpore s **právnou tradíciou**, ale naopak, sú jej integrálnou súčasťou. Zároveň poukazujem na to, že hoci dizajn ako vedná disciplína sa rozvíjala interdisciplinárne už niekoľko desaťročí, jej systematická reflexia v právnej vede zostávala **dlhodobo marginálna**. **Právny dizajn** sa ako explicitný pojem objavuje až na prelome 21. storočia, pričom jeho širšie presadenie nastáva až v poslednej dekáde.

Z metodologického hľadiska v práci uvádzam, že za koncepčne najčistejšiu definíciu právneho dizajnu považujem formuláciu podľa ktorej je: *„Právny dizajn je aplikácia dizajnových prvkov v doméne práva za účelom transformácie právnych služieb, práce, systémov a stratégií.*" V práci zdôrazňujem, že takto formulovaná definícia zámerne presahuje rámec právnych dokumentov a zahŕňa aj **procesy, služby** a **samotný systém práva**. Právo totiž nevystupuje v živote adresátov izolovane ako text, ale ako komplexná skúsenosť.

Ďalej sa **metodologicky** venujem pojmu *„dizajn*", ktorý ďalej rozpracúvam v dvoch rovinách.

Po prvé, dizajn chápem ako spôsob myslenia, známy ako **dizajnové myslenie**, ktoré je orientované na riešenie komplexných problémov a na vytváranie hodnotných a zrozumiteľných riešení. Tento problém hlbšie rozoberám, pričom zdôrazňujem, že nejde o jednotný, ani o univerzálne

definovaný koncept. V právnom kontexte sú relevantné najmä tie jeho charakteristiky, ktoré umožňujú riešiť nejasne formulované, komplexné a systémovo prepojené problémy. **Dizajnové myslenie** vnímam ako inovačný proces, ktorý integruje induktívne, deduktívne a abduktívne uvažovanie. Práca ukazuje, že tento proces nie je v rozpore s právnou racionalitou, ale ju dopĺňa o nástroje potrebné na riešenie nových typov právnych výziev, ktoré nemožno vyriešiť výlučne prostredníctvom precedensov alebo textovej analýzy.

Po druhé, dizajn vnímam ako **súbor zručností**, teda ako kognitívny proces tvorby nových riešení, ktorý nie je obmedzený na estetiku, ani na tradičné dizajnérske profesie.

Tieto dve roviny spolu tvoria základ **právneho dizajnu** ako prístupu, ktorý integruje právne poznanie, **dizajnové myslenie** a praktickú orientáciu na používateľa. Týmto rozlíšením vytváram základ pre chápanie právneho dizajnu ako legitímneho metodologického rozšírenia právnického myslenia, nie ako jeho popretia.

Koniec prvej časti práce spočíva v analýze napätia medzi presnosťou a zrozumiteľnosťou právnych textov. Poukazujem na to, že právna regulácia založená na prirodzenom jazyku **nevyhnutne trpí otvorenou textúrou**, ktorá znemožňuje úplnú normatívnu determináciu budúcich prípadov.

V tejto súvislosti **kriticky hodnotím** tendencie riešiť interpretačnú neistotu prostredníctvom čoraz viac detailnejšej normatívnej úpravy. Takýto prístup síce môže zúžiť priestor pre výklad, no zároveň vedie k extrémne rastúcej **komplexnosti** a **nezrozumiteľnosti právnych textov**, čím oslabuje ich regulačný účinok. **Právny dizajn** v tomto kontexte predstavuje alternatívny normatívne relevantný prístup, ktorý rozširuje právnu komunikáciu o vizuálnu, štrukturálnu a používateľskú rovinu. Jeho cieľom nie je odstrániť **presnosť**, ale znížiť kognitívnu záťaž

adresátov práva a posilniť ich schopnosť porozumieť významu, účelu a dôsledkom právnych pravidiel.

V druhej kapitole presúvam pozornosť od právnej teórie k spoločenským a kognitívnym faktorom. Vychádzam z výsledkov štúdií, podľa ktorých je moderná spoločnosť čoraz viac **vizuálna**. Vizuálne prvky sa používajú nielen ako doplnok, ale aj ako náhrada tlačeného jazyka. Z psychologického hľadiska považujem za kľúčové, že vizuálne informácie sú spracovávané **rýchlejšie** než text a často vedú k **lepšiemu** pochopeniu komplexných konceptov. V tomto zmysle vizuálne prvky predstavujú prirodzený **most** medzi právnikmi a laikmi, pretože tradičná textová komunikácia vytvára bariéry porozumenia. Vyzdvihujem význam empirického výskumu, ktorý v texte predstavuje rozsiahla štúdia vizuálneho vplyvu realizovaná pre asociáciu zmluvného manažmentu.

Ďalej rozoberám, že **technologická transformácia** zmenila **formu** právnej praxe, no **nie jej podstatou**. Právo funguje podobne ako pred desaťročiami, len s digitálnymi médiami. V súčasnosti však rastie tlak na **pohodlnosť** a **intuitívnosť** právnych služieb.

Osobitne zdôrazňujem fenomén **personalizácie,** ktorý sa rozšíril do rôznych oblastí života. Algoritmy prispôsobujú obsah podľa preferencií. Pričom tvrdím, že podobný potenciál existuje aj v práve, hoci vyvoláva **otázky** a **kontroverzie**. Zároveň poukazujem kapacitu pracovnej pamäti a na význam teórie kognitívnej záťaže. **Právny dizajn** je v práci predstavený ako rámec, ktorý dokáže reagovať na rozdiely v gramotnosti, kultúrnom zázemí, potencionálnej **neurodiverzite** a situačných faktoroch, čím prispieva k **inkluzívnejšiemu** prístupu k právu.

Napokon otvorene pomenúvam **implementačnú bariéru**, ktorú tvorí skutočnosť, že právnici musia osvojiť nové zručnosti a zmeniť svoje myslenie, aby sa stali súčasťou novej doby. **Právne technológie** môžu však túto zmenu uľahčiť. Poukazujem aj na to, že digitalizácia sama o

sebe neznamená esenciálnu zmenu. Zmenili sa technológie, nie však esencia právnej komunikácie.

Tretiu kapitolu budujem ako **metodologické jadro práce**. **Právny dizajn** totiž nie je len súborom nástrojov alebo vizuálnych techník, ale predovšetkým štruktúrovaným procesom, prostredníctvom ktorého sa abstraktné myšlienky transformujú na prakticky použiteľné právne riešenia. Tvrdím, že **právny dizajn** musí byť metodologicky zámerný, ak má slúžiť ako základ pre práve reformy, regulačné rámce či tvorbu politík. Významnou časťou monografie je preto **systematické a metodologické** rozpracovanie procesu **právneho dizajnu**.

Proces **právneho dizajnu** vnímam ako cyklický a iteratívny rámec, ktorý pozostáva zo vzájomne prepojených fáz. **Výskum, syntéza, tvorba a selekcie nápadov, prototypovanie** a **implementácia.** Nejde o lineárny postup, ale o dynamický systém **učenia sa**, v ktorom sa jednotlivé fázy môžu opakovane prekrývať a vracať.

Prvou fázou procesu je **výskum**, ktorý považujem za základ celého právneho dizajnu. Osobitne zdôrazňujem potrebu pochopiť situáciu z perspektívy priamo dotknutých osôb. Pozornosť venujem **riziku,** ktoré považujem za jednu z najčastejších chýb v právnej praxi a to unáhlenému prechodu od prvotného predpokladu k riešeniu. My právnici mame prirodzenú tendenciu domnievať sa, že problém je zrejmý a naša prvotná intuícia ho správne vystihuje. Rámec **AEIOU** využívam ako metodologický aparát na systematické pozorovanie právnej reality. Tento rámec nám umožňuje analyzovať právo ako živý sociálny jav, ktorý vzniká interakciou činností, prostredia, vzťahov, materiálnych objektov a ľudí. **Kultúrne sondy** a **rozhovor** predstavujú kreatívny doplnok tradičných metód, ktoré umožňujú získať poznatky o potrebách, obavách a motiváciách, ktoré nie sú zachytiteľné prostredníctvom textovej analýzy.

Syntézu považujem za najkritickejší moment procesu právneho dizajnu. **V tejto fáze** sa surové údaje menia na zmysluplné poznatky. Zdôrazňujem, že syntéza **nie je mechanické triedenie informácií**, ale náročný intelektuálny proces hľadania vzorov, prepojení a rozporov. Osobitne upozorňujem na riziko **konfirmačnej zaujatosti**, ktorá je v právnickom myslení obzvlášť silná. **Formuláciu problému** a tvorbu riešení chápem ako normatívne relevantné akty. Spôsob, akým je problém definovaný, totiž determinuje spektrum možných riešení. Za kľúčové považujem, že **výber riešenia** nie je len technickým rozhodnutím, ale aj strategickým a hodnotovým aktom. **Prototypovanie** označujem za kultúrne najnáročnejšiu fázu právneho dizajnu. Právnická kultúra sa tradične vyhýba nedokonalým riešeniam, no prototypovanie vyžaduje presný opak a to ochotu **experimentovať** a **učiť sa z chýb**. Nakoniec **implementáciu** nechápem ako koniec, ale ako **začiatok nového cyklu**.

V aplikačnej časti práce sa sústreďujem na aplikačnú rovinu **právneho dizajnu**, teda na konkrétne formy, prostredníctvom ktorých možno dizajnové princípy a metódy integrovať do právnej komunikácie. **Právny dizajn** v tomto kontexte nechápem ako oslabenie právnej formy, ale ako **korekciu komunikačného zlyhania**, ktoré vzniká v dôsledku ignorovania kognitívnych, jazykových a situačných rozdielov medzi adresátmi práva.

Základným **metodologickým posunom**, ktorý v tejto kapitole presadzujem, je zmena perspektívy v tom, že právny text a právny systém prestávajú byť posudzované výlučne z hľadiska ich vnútornej normatívnej konzistencie, ale aj z hľadiska skutočného **porozumenia** a **použiteľnosti** zo strany adresáta. Adresát práva tu nevystupuje ako pasívny prijímateľ právnej normy, ale ako aktívny interpret, ktorý informáciám dáva zmysel v konkrétnom **sociálnom**, **kognitívnom** a **situačnom** kontexte.

Zásadným **teoretickým rámcom**, o ktorý opieram analýzu foriem **právneho dizajnu**, je **teória kognitívnej záťaže**. Vychádzam z predpokladu, že schopnosť jednotlivcov spracovávať informácie je v danom čase **obmedzená** a že právne texty s vysokou mierou **terminologickej hustoty**, **zložitej syntaxe** a **bez vizuálnej štruktúry**, túto kapacitu systematicky prekračujú. Zdôrazňujem, že kognitívne potreby adresátov práva sú **heterogénne**. Líšia sa v závislosti od úrovne gramotnosti, jazykovej kompetencie, kultúrneho zázemia, možnej neurodiverzity, ako aj situačných faktorov, ako sú stres, únava alebo časový tlak.

Právny dizajn vnímam ako nástroj, ktorý umožňuje **adaptovať formu** právnej komunikácie tak, aby rešpektovala tieto rozdiely, bez toho, aby bolo nutné rezignovať na normatívnej presnosti. Formy **právneho dizajnu**, ktoré v tejto kapitole rozoberám, preto chápem ako mechanizmy redukcie zbytočnej kognitívnej záťaže, nie ako zjednodušovanie obsahu v materiálnom zmysle.

Vizuálne prvky predstavujú najzakladanejšiu, a zároveň najrozšírenejšiu formu **právneho dizajnu**. Vychádzam z empiricky podloženého poznania, že kombinácia textu a vizuálnych prvkov výrazne **zvyšuje zrozumiteľnosť** dokumentov. V právnej praxi to znamená zásadný posun od dokumentov, ktoré sú síce sú právne bezchybné, no komunikačne nefunkčné, k dokumentom, ktoré dokážu sprostredkovať **význam, štruktúru** a **dôsledky** právnych pravidiel. Zdôrazňujem taktiež, že cieľom vizualizácie **nie je nahradiť text**, ale **dopĺňať** ho tam, kde text **zlyháva** a to najmä pri komunikácii vzťahov, procesov, časových následností alebo kvantitatívnych údajov.

Vizuálne prvky v právnych dokumentoch systematicky rozdeľujem podľa ich **funkcie**. Toto rozdelenie považujem za dôležité, pretože umožňuje právnikom **zámerne** a **metodicky** rozhodovať o tom, aký typ

vizualizácie je v konkrétnom prípade vhodný. **Organizačná** funkcia vizuálnych prvkov spočíva v štruktúrovaní informácií. **Interpretačná** funkcia vizuálnych prvkov spočíva vo vysvetľovaní významu a vzájomných súvislostí. **Zdôrazňovacia** funkcia je orientovaná na selektívnu pozornosť adresáta. **Kvantifikačná** funkcia umožňuje zrozumiteľne komunikovať abstraktné alebo numerické údaje.

Na úrovni **aplikačných foriem** rozlišujem najmä medzi **časové osi**, ktoré umožňujú pochopiť vývoj udalostí a právnych následkov v čase. **Tabuľky** a **grafy**, ktoré podporujú kvantifikačnú argumentáciu. **Ikony** a **symboly**, ktoré poskytujú rýchlu vizuálnu orientáciu a kontext. **Vizuálnu organizáciu** textu, ako sú stĺpce, zoznamy, odrážky a hierarchické členenie. Tieto formy považujem za relatívne nízkoprahové, pretože ich implementácia nevyžaduje zásadné technologické zmeny, ale predovšetkým zmenu myslenia právnikov o tom ako právo komunikujú.

Na druhej strane, **komiksové zmluvy** predstavujú najradikálnejšiu, a zároveň metodologicky najzaujímavejšiu formu právneho dizajnu. Vychádzam z identifikácie troch základných **bariér tradičných zmlúv**. Tieto bariéry vytvárajú **vysokú kognitívnu záťaž**, ktorá znevýhodňuje adresátov aj pri nedostatočnej jazykovej kompetencii. **Komiksovú zmluvu** definujem ako výsledok **intersemiotického tlmočenia**, teda prekladu z lingvistického do vizuálno-naratívneho systému.

Za kľúčové považujem jedinečné vlastnosti komiksových zmlúv. **Naratívnosť** namiesto čistej deskripcie, jednoznačnú **identifikáciu** subjektov, objektov a vzťahov, **transparentné** znázornenie kauzálnych a časových vzťahov, a relatívnu **jazykovú nezávislosť**.

Zároveň však otvorene reflektujem **metodické výzvy** komiksových zmlúv. Poukazujem na ich **kultúrnu (ne)neutralitu** a na riziko **oslabenia právnej presnosti** pri nadmernom zjednodušení. Zdôrazňujem, že **právny dizajn** nemôže ignorovať funkcie právneho formalizmu, ale musí

koexistovať. Pričom nejde o popretie právnej tradície, ale o jej evolúciu smerom k **inkluzívnejšej** a **efektívnejšej** právnej komunikácii.

Záverečná časť práce sa venuje **umelej inteligencii** ako katalyzátora **právneho dizajnu**. Analyzujem jej potenciál pri **personalizácii**, **automatizácii** a **multimodálnej** komunikácii práva, ako aj **rizikám** spojeným s **transparentnosťou**, **zaujatosťou** a **ochranou osobných údajov.**

Integrácia **umelej inteligencie** do práva predstavuje kvalitatívne odlišný fenomén v porovnaní s predchádzajúcimi technologickými zmenami. Kým digitalizácia a elektronizácia právnych procesov v minulosti primárne menili formu prenosu informácií, **umelá inteligencia zasahuje priamo do spôsobu spracovania, interpretácie** a **prezentácie** právneho obsahu.

V kontexte tejto práce nechápem **umelú inteligenciu** ako autonómne rozhodujúci subjekt, ale ako technologický **nástroj**, ktorý zásadne rozširuje možnosti právneho dizajnu pri napĺňaní jeho základného **cieľa.** Zároveň však platí, že **práve v právnom prostredí** sa účinky **umelej inteligencie** neprejavujú hodnotovo neutrálne. Každá technológia, ktorá vstupuje do právnej komunikácie, nevyhnutne **ovplyvňuje** mocenské vzťahy, informačnú asymetriu a schopnosť jednotlivcov porozumieť svojim právam a povinnostiam. Preto považujem za nevyhnutné analyzovať **umelú inteligenciu** nie izolovane, ale v normatívnom rámci princípov **právneho dizajnu**.

Jedným z najzásadnejších prínosov umelej inteligencie v kontexte právneho dizajnu je jej schopnosť **personalizácie** právnych informácií. Ide o zásadný posun od **statického** právneho textu k **dynamickej** právnej komunikácii, ktorá reaguje na konkrétne okolnosti.

V práci zdôrazňujem, že personalizácia v tomto zmysle **neznamená individualizované** „právo na mieru“, ale **individualizovaný prístup** k informáciám o práve. **Právny dizajn** tu poskytuje rámec, ktorý určuje ako má byť personalizácia navrhnutá, aby posilňovala autonómiu používateľa, a nie jeho závislosť od technológie.

Osobitnú kapitolu v rámci tejto časti tvorí schopnosť **umelej inteligencie generovať** vizuálne a **multimodálne** prvky, ktoré dopĺňajú alebo nahrádzajú textový opis právnych procesov. Zároveň však zdôrazňujem, že vizualizácia nie je **hodnotovo neutrálna**. Spôsob zobrazenia informácií môže **zvýrazniť** alebo **potlačiť** určité aspekty práva. **Právny dizajn** preto kladie dôraz na zodpovedný výber vizuálnych reprezentácií, ktoré nebudú zavádzajúce ani manipulatívne.

Osobitnú pozornosť venujem funkcii **umelej inteligencie** pri **progresívnom zjednodušovaní právneho textu**, ktorú považujem za jednu z najvýznamnejších aplikačných oblastí **právneho dizajnu** v digitálnom prostredí. Na rozdiel od tradičných snáh o jednoduchý právny jazyk, ktoré často narážajú na hranice právnej presnosti, systémy **umelej inteligencie** umožňujú viacúrovňové **vysvetľovanie** rovnakého právneho obsahu. Tento prístup výrazne **znižuje** kognitívnu záťaž, a zároveň rešpektuje skutočnosť, že rôzni adresáti potrebujú rôzne vysvetlenia tej istej normy.

Ďalšou významnou oblasťou je využitie **chatbotov** na báze umelej inteligencie. V kontexte právneho dizajnu ich nechápem primárne ako nástroje **poskytovania „právnych odpovedí“**, ale ako **interaktívne rozhrania** právnej komunikácie. **Chatboty** umožňujú konverzačný model interakcie s právom, ktorý je bližší prirodzenej ľudskej komunikácii než statické texty. To je obzvlášť významné pre adresátov s nižšou právnou gramotnosťou alebo v stresových situáciách, kde je schopnosť spracovať zložité informácie **výrazne obmedzená**. Zároveň

však upozorňujem, že **chatboty** môžu vytvárať falošný dojem autoritatívnosti a úplnosti odpovedí.

Záverečnú časť tejto kapitoly venujem kritickej reflexii rizík, ktoré prináša integrácia umelej inteligencie do **právneho dizajnu**. Princípy **právneho dizajnu** vyžadujú, aby systémy umelej inteligencie navrhnuté pre právne kontexty boli **kontrolovateľné**, **spochybniteľné** a **transparentné** vo svojej činnosti a v taktiež aby nasadenie týchto systémov zahŕňalo robustné mechanizmy **zodpovednosti.**

Na záver konštatujem, že **umelá inteligencia** predstavuje zásadnú **skúšku** životaschopnosti konceptu **právneho dizajnu**. Ak je právny dizajn schopný **integrovať** umelú inteligenciu spôsobom, ktorý posilňuje porozumenie, autonómiu a dôveru adresátov práva, potvrdzuje sa jeho **normatívna relevancia**.

Právny dizajn preto vnímam ako **normatívny kompas**, ktorý určuje, ako majú byť systémy umelej inteligencie využívané v práve. Nie podľa toho, čo je **technicky možné**, ale podľa toho, čo je **zlučiteľné s hodnotami** právneho štátu a ochranou adresátov práva.

V kontexte **nastavených hypotéz** práce môžem povedať, že:

Hypotéza č.1: *„Zrozumiteľnosť právnej komunikácie je konštitutívnym predpokladom legitimity a efektivity práva. Právny formalizmus bez komunikačnej prístupnosti vedie k oslabeniu regulačného účinku a k prehlbovaniu informačnej asymetrie*" bola **potvrdená**. V monografii systematicky poukazujem na skutočnosť, že nezrozumiteľnosť práva nie je náhodným zlyhaním adresátov, ale **štrukturálnym dôsledkom práva**.

Hypotéza č.**2:** *„Právny dizajn je metodologicky kompatibilný s právnickou racionalitou a nepredstavuje estetizáciu práva, ale normatívne relevantnú korekciu spôsobu, akým právo komunikuje svoje dôsledky.*" bola **potvrdená.** Jedna z nosných ambícií monografie spočíva práve v

normatívnej obrane právneho dizajnu proti častému redukovaniu toho fenoménu na grafický doplnok alebo marketingovú inováciu. Právny dizajn je v práci prezentovaný ako **korekcia komunikačnej vrstvy práva**, nie ako zásah do jeho normatívneho jadra.

Hypotéza č.**3:** *„Vizuálna a štrukturálna organizácia právnych informácií môže redukovať zbytočnú kognitívnu záťaž a zvýšiť porozumenie bez toho, aby automaticky dochádzalo k materiálnemu zjednodušeniu právneho obsahu.*" bola **potvrdená.** V práci rozpracúvam **funkčnú taxonómiu vizuálnych prvkov** a komiksových zmlúv, ktoré demonštrujú, že intersemiotický preklad môže znížiť kognitívnu záťaž, zvýšiť porozumenie dôsledkom právnych noriem a pritom zachovať plný normatívny obsah. Hypotéza je potvrdená s dôležitým spresnením. **Vizualizácia nie je vždy automaticky vhodná, ale vyžaduje presné metodické a normatívne kritériá**.

Hypotéza č.**4:** *„Uplatnenie umelej inteligencie v práve zvyšuje potenciál právneho dizajn, avšak zároveň predstavuje normatívne riziká*" bola **potvrdená.** Hypotéza je potvrdená **v oboch svojich častiach**. Umelá inteligencia funguje ako silný katalyzátor právneho dizajnu, ale len za predpokladu dostatočnej normatívnej kontroly a metodickej disciplíny.

Na záver môžem konštatovať, že **právny dizajn** predstavuje nielen reakciu na súčasné **krízy** zrozumiteľnosti a legitimity práva, ale aj **pozitívnu víziu** jeho ďalšieho vývoja. Ukazuje sa, že právo môže zostať normatívne presné, a zároveň ľudsky prístupné, ak je navrhované s vedomím kognitívnych, sociálnych a technologických podmienok, v ktorých reálne pôsobí.

Ambíciou tejto monografie bolo prispieť k tomu, aby sa **právny dizajn** stal integrálnou súčasťou právneho myslenia, nie ako módny

trend, ale ako trvalo udržateľný metodologický a hodnotový rámec moderného práva.

EXTENDED SUMMARY

In the present book I undertake a systematic analysis of **legal design** as an interdisciplinary phenomenon that reaches into the foundations of legal theory, legal methodology, and everyday legal practice. My **objective** is not merely to present **legal design** as a collection of practical instruments or contemporary trends in legal services. Rather, I aim to anchor it **theoretically, elaborate it methodologically, and defend it normatively as a legitimate component of modern legal thought.**

I view **legal design** as a response to a persistent structural problem of legal systems, namely the **tension** between the normative precision of law and its comprehensibility for the addressees of legal norms. The starting point of my work is the conviction that the widespread inability of legal subjects to understand statutes, contracts, and other normative documents **does not constitute an individual failure**. It is instead a systemic consequence of the traditional manner in which law is conceptualized, communicated, and implemented.

The central thesis of the book holds that legal comprehensibility is **not a secondary aesthetic property** of legal texts. It is a constitutive condition of law's **legitimacy, effectiveness, and social functionality**. In this sense I do not treat **legal design** as a superficial supplement to legal practice. I conceptualize it as a **methodologically** graspable instrument that allows law to respond to the cognitive, communicative, and technological limitations inherent in traditional legal language.

In the introductory part of the work, I demonstrate that the visual representation of law is not a contemporary invention. It rests on a long historical tradition that may be described by the notion of

iurisprudentia picturata. From the early modern period onward, one can trace sustained attempts to express legal, moral, and normative rules visually in order to overcome barriers of illiteracy and to enhance understanding. Drawing on historical examples from religious and secular art I show that the visualization of normative consequences served didactic as well as legitimating functions. Law and norms were communicated through images precisely where language proved **insufficient**. This historical excursus supports my broader argument against the view that visual law is incompatible with legal tradition. On the contrary, it forms an integral **part of that tradition**.

At the same time, I observe that although design as an academic discipline has developed interdisciplinarily for several decades, its systematic reflection within legal scholarship remained marginal for a long period.

The explicit term **legal design** emerges only at the turn of the twentieth and twenty first centuries, while broader consolidation occurs primarily in the most recent decade.

From a **methodological perspective** I argue that the most conceptually coherent definition of legal design is the following. "*Legal design is the application of design elements in the domain of law with the aim of transforming legal services, legal work, legal systems, and legal strategies"*. I emphasize that this definition intentionally extends beyond the realm of legal documents and includes **processes, services, and systems**. Law does not appear in the lives of its addressees as an isolated text. It appears as a complex lived experience.

I then elaborate the concept of design on two interconnected levels. **First**, I treat design as a mode of reasoning known as **design thinking**, oriented toward solving complex problems and producing valuable and comprehensible solutions. I further develop this argument

by examining **design thinking** and emphasizing that it is neither uniform nor universally defined. In the legal context the most relevant aspects are those that enable the resolution of vaguely formulated, complex, and systemically interconnected problems. I conceptualize **design thinking** as an innovation process that integrates inductive, deductive, and abductive reasoning. The work demonstrates that design thinking does not conflict with legal rationality. It complements legal rationality with tools needed to address new types of legal challenges that cannot be solved solely through precedent or textual analysis.Second, I understand design as a **set of skills**, namely a cognitive process of generating new solutions that is not limited to aesthetics or to traditional design professions.

Together these two dimensions form the foundation of legal design as an approach that integrates legal knowledge, design thinking, and a practical orientation toward users. Through this distinction I establish a basis for understanding legal design as a legitimate methodological extension of legal reasoning rather than as a denial of it.

The final section of the first part analyzes the tension between precision and comprehensibility in legal texts. I argue that legal regulation grounded in natural language inevitably **suffers** from **open texture**, which makes complete normative determinacy of future cases impossible.

In this regard I **critically assess** tendencies to resolve interpretive uncertainty through increasingly detailed normative regulation. Such an approach may narrow interpretive discretion in some respects, yet it simultaneously increases **complexity and incomprehensibility**, thereby weakening the regulatory effect of legal texts. In this context **legal design** represents an alternative normatively relevant approach that expands legal communication into visual,

structural, and user-oriented dimensions. Its objective is not to eliminate indeterminacy but to **reduce** the cognitive burden on legal addressees and to strengthen their ability to understand the meaning, purpose, and consequences of legal rules.

In the second chapter, I shift my attention from legal theory to social and cognitive factors. I begin from the observation that modern society is increasingly visual, with visual elements used not merely as supplements but often as substitutes for printed language. Psychologically I treat as crucial the fact that visual information is processed **faster** than text and often facilitates **deeper understanding** of complex concepts. In this sense visual elements constitute a natural **bridge** between legal professionals and laypersons because traditional textual communication frequently produces barriers to comprehension.

I further argue that **technological transformation** has altered the form of legal practice but not its essence. Law operates in many respects similarly to previous decades, only now through digital media. At the same time contemporary pressure for **convenience** and **intuitive** legal services is increasing. I place special emphasis on the phenomenon of **personalization** that has expanded into many areas of life, where algorithms tailor content according to user preferences. I argue that comparable potential exists in law, although it inevitably raises **questions and controversies.** I also highlight the limited capacity of working memory and the relevance of cognitive load theory. **Legal design** is presented as a framework capable of responding to differences in literacy, cultural background, **neurodiversity**, and situational factors, thereby contributing to a more **inclusive** approach to law.

I explicitly identify an **implementation barrier**, namely that lawyers must acquire new skills and undergo a shift in mindset in order to become designers of information. **Legal technologies** can facilitate

this transition. Yet I stress that digitalization in itself does not amount to a redesign of law, because technologies have changed while the essence of legal communication has remained largely the same. Legal design is thus framed as a response to this discrepancy.

I develop the **third chapter** as the **methodological core** of the work. **Legal design** is not merely a collection of tools or visual techniques. It is above all a structured process through which abstract ideas are transformed into practically usable legal solutions. I argue that **legal design** must be **methodologically intentional** if it is to serve as a foundation for legal reforms, regulatory frameworks, or policy making. A significant part of the monograph is therefore devoted to systematic methodological elaboration of the legal design process.

I conceptualize the **legal design** process as a cyclical and iterative framework consisting of interconnected phases that include research, synthesis, ideation and selection, prototyping, and implementation. This is not a linear sequence but a dynamic **learning** system in which phases can overlap, repeat, and return.

The first phase is research, which I consider foundational. I emphasize the necessity of understanding the situation from the perspective of those directly affected. I devote particular attention to what I regard as one of the most common **errors** in legal practice, namely rushing from an initial assumption directly to a solution. Lawyers often assume that the problem is self-evident and that first intuition captures it accurately.

I employ the **AEIOU** framework, understood through the dimensions of activities, environment, interactions, objects, and users, as a methodological apparatus for systematic observation of legal reality. This framework enables analysis of law as a living social phenomenon arising from the interaction of activities, environment,

relationships, material objects, and people. **Cultural probes and interviews** function as creative supplements to traditional methods and allow the capture of needs, fears, and motivations that cannot be obtained through textual analysis alone.

I treat **synthesis** as the most critical moment of the **legal design** process. Here raw data become meaningful insights. I stress that synthesis is **not mechanical sorting** but a demanding intellectual activity of identifying patterns, connections, and contradictions. I explicitly warn against **confirmation bias**, which is particularly strong in legal reasoning. **Problem formulation** and solution creation are presented as normatively relevant acts. The way a problem is defined determines the spectrum of possible solutions. The **selection of a solution** is therefore not merely a technical decision but also a strategic and value laden act.I identify **prototyping** as the culturally most demanding phase of legal design. Traditional legal culture avoids imperfect or unfinished outputs, while prototyping requires willingness to experiment and learn from error. Implementation is not conceived as an endpoint but as the beginning of a new cycle in which feedback, adaptation, and further refinement remain essential.

In **the applied part of the work** I focus on concrete forms through which design principles and methods can be integrated into legal communication. I treat legal design not as a weakening of legal form but as a **correction of communicative** failure arising from disregard of cognitive, linguistic, and situational differences among legal addressees.

A central **methodological** shift advanced in this part is a change of perspective. Legal texts and legal systems are no longer evaluated exclusively in terms of internal normative coherence. They are also evaluated in terms of actual **understanding and usability** by the

addressee. The addressee is not treated as a passive recipient of norms but as an active interpreter who assigns meaning to information within specific social, cognitive, and situational contexts.

The key **theoretical framework** supporting this analysis is cognitive load theory. I proceed from the assumption that individuals have **limited** information processing capacity at any given time and that legal texts with high terminological **density, complex syntax, and lacking visual structure** systematically exceed that capacity. I stress that cognitive needs among legal addressees are **heterogeneous**, varying by literacy level, language competence, cultural background, potential neurodiversity, and situational factors such as stress, fatigue, or time pressure.

Legal design enables **adaptation** of the form of legal communication so that these differences are respected without relinquishing normative precision. The forms examined therefore function as mechanisms for reducing unnecessary cognitive load rather than as material simplification of legal content.

Visual elements constitute the most basic and widely used form of **legal design**. Building on empirically supported insights that combining text with visual elements significantly **increases comprehensibility,** I argue for a shift from documents that are legally correct yet communicatively dysfunctional to documents capable of conveying the meaning, structure, and consequences of legal rules. I emphasize that the goal of visualization is not to replace text but to supplement it where text **fails,** particularly in communicating relationships, processes, temporal sequences, and quantitative data.

I categorize **visual elements** in legal documents according to f**unction**, a classification that enables deliberate and methodical selection of visualization strategies. I distinguish an **organizational**

function concerned with structuring information, an **interpretative** function aimed at clarifying meaning and interrelations, an **emphatic** function that directs selective attention, and a **quantification** function that renders abstract or numerical data intelligible.

At the level of applied forms, I emphasize **timelines, tables** and **graphs, icons and symbols**, and the **visual organization** of text through columns, lists, and hierarchical structuring. These forms are relatively low threshold because their implementation requires less technological transformation than a change in professional mindset regarding how law is communicated.

Comic contracts represent the most radical and methodologically intriguing form of legal design examined in the work. I begin from the identification of three principal **barriers of traditional** contracts. These barriers generate **high cognitive load** and disadvantage addressees even where language competence is sufficient. I define the comic contract as the product of **intersemiotic translation**, that is a translation from the linguistic to a visual narrative system.

I identify characteristics of comic contracts as particularly significant. They rely on **narrativity** rather than purely descriptive exposition. They enable unambiguous **identification** of legal subjects, object and relations. They allow **transparent depiction** of causal and temporal relations. They offer relative **linguistic independence**.

At the same time I reflect on **methodological challenges**, in particular cultural **non neutrality** and the **risk of weakening legal precision** through excessive simplification. I stress that legal design cannot ignore the functions of legal formalism and must instead engage in a conscious dialogue with them. This approach should be understood

not as a rejection of legal tradition but as an evolution toward **more inclusive and effective** legal communication.

The final part of the work addresses artificial intelligence as a catalyst of **legal design**. I analyze its potential for **personalization,** automation, and multimodal communication of law, as well as **risks associated with opacity, bias, and personal data protection.**

The integration of **artificial intelligence** into law constitutes a qualitatively different phenomenon from earlier technological shifts. Whereas digitization and electronification primarily changed the medium of information transfer, artificial intelligence intervenes directly in the **processing, interpretation, and presentation** of legal content. Within this work I do not treat artificial intelligence as an autonomous decision maker. I treat it as a technological tool that substantially expands the possibilities of legal design in achieving its core aim.

At the same time, I emphasize that the effects of **artificial intelligence** in legal contexts are not value neutral. Any technology entering legal communication affects power relations, informational asymmetry, and individuals' capacity to understand their rights and obligations. It is therefore necessary to analyze **artificial intelligence** not in isolation but within the normative framework of legal design principles.

One of the most significant contributions of artificial intelligence in the context of legal design is its capacity to **personalize** legal information. This constitutes a shift from **static** legal text to **dynamic** legal communication responsive to concrete circumstances. I stress that personalization in this sense does not entail **individualized law** tailored to the person. It entails **individualized access** to information about law. Legal design provides the framework for ensuring that personalization

strengthens user autonomy rather than user dependence on technology.

A further focus concerns the capacity of **artificial intelligence** to **generate visual and multimodal elements** that supplement or replace textual descriptions of legal processes. Yet I emphasize that visualization is **not value neutral**, because the manner of representation can **highlight** or **suppress** particular aspects of law. Legal design therefore requires responsible selection of visual representations that are neither misleading nor manipulative.

I devote special attention to artificial intelligence driven **progressive simplification** of legal text, which I consider among the most significant application areas of **legal design** in digital environments. Unlike traditional plain legal language efforts that often encounter the limits of legal precision, **artificial intelligence** systems enable multi level explanations of the same legal content. This approach **reduces** cognitive load while respecting the fact that different addressees require different explanations of the same norm.

Another major area is the use of artificial intelligence based **chatbots**. In the context of legal design, I do not conceptualize them primarily as **tools for delivering answers**. I treat them as interactive interfaces of legal communication. **Chatbots** enable a conversational interaction model with law that is closer to natural human communication than static texts. This is particularly important for addressees with lower legal literacy or in stressful situations where the capacity to process complex information is **constrained**. At the same time I warn that chatbots can create a false impression of authority and completeness.

I conclude that **artificial intelligence** constitutes a fundamental test of the viability of the **legal design** concept. If legal design can

integrate artificial intelligence in ways that strengthen understanding, autonomy, and trust among legal addressees, its normative relevance is confirmed.

Legal design thus functions as a **normative compass** for how **artificial intelligence** technologies should be employed in law, guided not by what is **technically possible** but by what is **compatible with the values** of the rule of law and the protection of those subject to legal norms.

In conclusion, it can be said that legal design is not only a response to the current **crises** of comprehensibility and legitimacy of law, but also a **positive vision** of its further development. It shows that law can remain normatively precise and at the same time humanly accessible if it is designed with an awareness of the cognitive, social, and technological conditions in which it actually operates.

The **ambition** of this book was to contribute to making **legal design** an integral part of legal thinking, not as a fashionable trend, but as a sustainable methodological and value framework for modern law.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

A

ABRAS, Chadia; MALONEY-KRICHMAR, Diane; PREECE, Jenny. 2004. *User-centered design*. In: BAINBRIDGE, William Sims (ed.). *Berkshire Encyclopedia of Human-Computer Interaction*. Great Barrington, MA: Berkshire Publishing.

ADITYA, Aditya Tomar; MISHRA, Prachi; PANDEY, Simiran; KAMBOJ, Deepika; GOLA, Kamal Kumar. 2024. *LDAA: Legal documents automation and assistance*. In: *Proceedings of the International Conference on Artificial Intelligence and Emerging Technology (Global AI Summit)*. IEEE.

ADAMS, Ken. 2011. Adding document-design bling to contracts. . *Adams on Contract Drafting*.

AL-DULAIMI, Ahemd Oudah Mohamed.; MOHAMMED, Mohammed A.-A. W. 2025. *Legal responsibility for errors caused by artificial intelligence (AI) in the public sector*. *International Journal of Law and Management*.

ALARIE, Benjamin; BECHER, Shmuel I. *LexOptima: The promise of AI-enabled legal systems*. University of Toronto Law Journal, 2025, roč. 75.

ALDHAFEERI, F. 2025. Governing artificial intelligence in radiology: a systematic review of ethical, legal, and regulatory frameworks.. *Diagnostics*.

ALEVEN, Vincent., ASHLEY, Kevin. 1997. Evaluating a Learning Environment for Case-Based Argumentation Skills. In *Proceedings of the Seventh International Conference on Artificial Intelligence and Law*. Melbourne, Australia: ACM.

ALEVEN, Vincent., ASHLEY, Kevin. 1993. What Law Students Need to Know to WIN. In *Proceedings of the Fourth International Conference on Artificial Intelligence and Law,*. New York: ACM. Reprinted in Jones, R.P . & Russell, K.V . (Eds.). International Yearbook of Law Computer and Technology, Volume 8,. Abingdon, UK: Carfax Publishing Co.

ALMADA, Marco. 2019. *Human intervention in automated decision-making: Toward the construction of contestable systems*. In: *Proceedings of the 17th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL 2019)*.

AMSTERDAM, Anthony G. 1984. *Clinical legal education: A 21st century perspective*. Journal of Legal Education. Jstor.

ANDERSON, John R. 1989. *Psychology and intelligent tutoring*. In: BIERMAN, D. J.; BREUKER, J. A.; SANDBERG, J. (eds.). *Artificial Intelligence and Education*. Amsterdam: IOS Press.

ANDERSON, John R.; GREENO, James G.; KLINE, Peter J.; NEVES, David M. 1981. *Acquisition of problem solving skill*. In: ANDERSON, John R. (ed.). *Cognitive skills and their acquisition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

ANDERSON. John. 1982 . Acquisition of Cognitive Skill. *Psychological Review,*

ANDRAŠKO, Jozef a kol. 2021. *Právo informačných a komunikačných technológií 2*. *TINCT.*

ASHLEY, Kevin D. 1991. *Reasoning with cases and hypotheticals in HYPO*. *International Journal of Man-Machine Studies*.

AUSTIN, John L. 1962. *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press.

AUTIO, Hilja; HAAPIO, Helena; NUOTTILA, Jouko. 2024. Contracts rethought and redesigned: a new era with AI. *International Journal of Commerce and Contracting*.

AYTAÇ, Aysun; JUNGINGER, Sabine; ROGERS, Jon. 2024. *Exploring the potential of off-the-shelf tools as digital probes: Appropriation of a mobile diary app . Design Issues*.

B

BARD, Robert. 2012. Tyburn: The Story of London's Gallows. Stroud: Amberley Publishing Limited.

BARTON, Thomas D.; et al. 2013. *Visualization: Seeing contracts for what they are, and what they could become*. *Journal of Law, Business & Ethics.*

BARTON, Thomas D.; HAAPIO, Helena; PASSERA, Stefania; HAZARD, James G. 2019. *Successful contracts: Integrating design and technology*. Singapore: Springer.

BARTON, Karen., MCKELLAR, Patricia, MAHARG, Paul. 1998. Learning from Learning: The Dialogue of Virtual and Real Courts. In *Proceedings 13th BILETA Conference The Changing Jurisdiction.* Dublin.

BATENBURG, Ronald; HELMS, Rick W.; VERSENDAAL, Johan. 2006. PLM roadmap: stepwise PLM implementation based on the concepts of maturity and alignment. Inderscience Publishers. *International Journal of Product Lifecycle Management*.

BECHER, Samuel; ALARIE, Benjamin. 2025. LexOptima: the promise of AI-enabled legal systems.. *University of Toronto Law Journal*.

BEN-SHAHAR, Omri; CHILTON, Adam S. 2016. *Simplification of privacy disclosures*. University of Chicago Coase-Sandor Institute Working Paper No. 737.

BEN-SHAHAR, Omri; PORAT, Ariel. 2021. *Personalized law: Different rules for different people*. Oxford: Oxford University Press.

BEN-SHAHAR, Omri. 2023. *Contracts as technologies*. *California Law Review*, 102.

BERGER-WALLISER, Gerlinde; SHRIVASTAVA, Paul. 2015. *Beyond compliance*. Sustainable Development, Business, and Proactive Law*Georgetown Journal of International Law*, 46(2).

BERGER-WALLISER, Gerlinde. 2012. *The past and future of proactive law*. Copenhagen: DJØF Publishing.

BERNSTEIN, David. 1986. The Mystery of the Bayeux Tapestry. London: Weidenfeld and Nicolson.

BLASIE, Michael A**.** 2021. *The rise of plain language laws.* University of Miami Law Review, roč. 76.

BLASIE, Michael A**.** 2023. *Regulating plain language.* Wisconsin Law Review.

BLEHER, Hannah; BRAUN, Matthias. 2023. *Reflections on putting AI ethics into practice*. How Three AI Ethics Approaches Conceptualize Theory and Practice. Springer.

BOLAND, Richard J. Jr.; COLLOPY, Fred; LYYTINEN, Kalle; YOO, Youngjin. 2008. *Managing as designing*. *Lessons for Organization Leaders from the Design Practice of Frank O. Gehry Design Issues*, 24(1).

BOTES, Marietjie. 2017. *Using comics to communicate legal contract cancellation*. *The Comics Grid*.

BREIMAN, Leo. 2001. *Statistical modeling: The two cultures*. *Statistical Science*, 16(3).

BREUKER, Joost., Muntjewerff, Antoinette. Bredeweg, Bert. 1999. Ontological Modelling for Designing Educational Systems. In *Proceedings of the Workshop on Ontologies for Intelligent Educational Systems at AIED99.* LeMans

BREUKER, Joost. 1997. Problems in indexing Problem Solving Methods. In Fensel, D. (Ed.). *Problem Solving Methods for Knowledge Based Systems,* IJCAI.

BROWN, Tim. 2008. *Design thinking*. *Harvard Business Review*, 86(6).

BRUNSCHWIG, Colette Reine. 2014. On visual law: visual legal communication practices and their scholarly exploration. In: SCHWEIGHOFER, Erich; et al. (eds.). *Zeichen und Zauber des Rechts: Festschrift für Friedrich Lachmayer*. Bern: Editions Weblaw. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=2405378.

BRYTER. [online]. Dostupné na: https://bryter.com/.

BUCHANAN, Richard. 1992. Wicked problems in design thinking. MIT Press. *Design Issues*.

BUCHANAN, Richard. 2001. Human dignity and human rights: thoughts on the principles of human-centered design. MIT Press. *Design Issues*.

BUDHWANI, Mahi. 2025. The role of data visualization in communication design: balancing engagement, accuracy, and ethics.. *International Journal for Multidisciplinary Research*.

BUES, Micha-Manuel; MATTHAEI, Eva. 2017. LegalTech on the rise: technology changes legal work behaviours, but does not replace its profession. Springer. *Legal Tech*.

C

CANDY, Felicity. 2009. *The patronage, production and purpose of the Bayeux Tapestry*. Academia.edu [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/7398522/.

CANTAMESSA, Marco; MONTAGNA, Francesca; ALTAVILLA, Stefania; CASAGRANDE-SERETTI, Andrea. 2020. *Data-driven design: The new challenges of digitalization on product design and development*. *Design Science*, 6, e27.

CARLGREN, Lisa; RAUTH, Ingo; ELMQUIST, Maria. 2016. *Framing design thinking: The concept in idea and enactment*. *Creativity and Innovation Management*, 25(1).

CASEY, Anthony J.; NIBLETT, Anthony. 2017. *Self-driving laws*. Focus feature: artificial intelligence, big data, and the future of law *University of Toronto Law Journal*.

CERMINARA, Kathy. 1996. *Remembering Arthur: Some suggestions for law school*. Academic Support Programs. T. MARSHALL 1,. REv. 249, 256-57 (1996); Paul T. Wangerin, Law School Academic Support Programs, 40 HASTINGS 1,.J. 771, 773, 786-89 (1989).

CHEN, Chien-Hsiung; et al. 2012. *Workshop process for design education by using AEIOU approach to wayfinding application*.

CHMULÍK, Martin. 2020. *Náhľad do algoritmu rozhodovací strom*. [online]. Dostupné na: https://umelainteligencia.sk/nahlad-do-algoritmu-rozhodovaci-strom/.

CHURCHMAN, Charles West. 1967. *Wicked problems*. *Management Science*, 14(4).

COHEN, Jason. 2019. *Bringing down the average: A case for a "less sophisticated" reasonableness standard in US and EU consumer law*. *Loyola Consumer Law Review*, 32(1).

COLLINS, Hilary. 2013. *Can design thinking still add value? Design Management Review*, 24.

CONDLIN, Robert. 1985. *Cases on both sides: Patterns of argument in legal dispute-negotiation*.

CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FENWICK, Mark; HAAPIO, Helena. 2019. *Digital technologies, legal design and the future of the legal profession*. In: *Successful Contracts*. Singapore: Springer.

CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo; FORGÓ, Natalja; KONO, Toshiyuki; TERAMOTO, Shusaku; VERMEULEN, Erik P. M. (eds.). 2020. *Legal Tech and the New Sharing Economy*. Singapore: Springer.

CRANOR, Lorrie Faith; GUDURU, P.; ARJULA, M. 2006. *User interfaces for privacy agents*. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction*, 13(2).

Creative Contracts. [online]. Dostupné na: https://creative-contracts.com/.

CROSS, Nigel. 2006. *Designerly ways of knowing*. London: Springer.

D

DABAGHI, Karma. 2022. *Beyond design thinking and into speculative futures in legal design*. *DRS Proceedings*.

DEJONCKHEERE, Melissa; VAUGHN, Lisa M. 2019. *Semistructured interviewing in primary care research*. *Family Medicine and Community Health*, 7(2).

Denoël, Charlotte. 2018. Medieval Illumination. Manuscript Art in England and France, 700-1200, Charlotte Denoël Et Kathleen Doyle, British Library.

DOAK, Cecilia C.; DOAK, Leonard G.; ROOT, Jane H. 1996. *Teaching patients with low literacy skills*. Philadelphia: J.B. Lippincott.

DOHERTY, Michael. 2020. *Comprehensibility as a rule of law requirement*. *Journal of Open Access to Law*, 8(1).

DOLBETH, Júlio; LIMA, Claudia; FERNANDES, Marta; ALVELOS, Heitor. 2024. Using data comics to communicate complex pandemic-related information: a pilot workshop.

DONETTO, Sara; PIERRI, Paola; TSIANAKAS, Vasiliki; ROBERT, Glenn. 2015. *Experience-based co-design and healthcare improvement*. *The Design Journal*, 18(2).

DUCATO, Rossana. 2019. *De iurisprudentia picturata: brief notes on law and visualisation*. *Journal of Open Access to Law*, 7.

E

ECK, Michele van. 2024. *Overcoming language barriers in contracts: A South African perspective*. *BRICS Law Journal*, 11(1).

ELYASHIV, Sivan M.; SHABTAI, Esther L.; BELKIN, Michael. 2014. *Correlation between visual acuity and cognitive functions*. *British Journal of Ophthalmology*, 98(1).

F

FÁBRY, Branislav; KASINEC, Rudolf; TURČAN, Martin. 2019. *Teória práva*. Bratislava: Wolters Kluwer.

FANG, Dengzhao, Jipeng Qiang, Yi Zhu, Yunhao Yuan, Wei Li, Yan Liu. 2025. *Progressive document-level text simplification via large language models*. *New Generation Computing*.

FELZMANN, Heike; FOSCH-VILLARONGA, Eduard; LUTZ, Christoph; TAMÒ-LARRIEUX, Aurelia. 2020. *Towards transparency by design for artificial intelligence*. Cham: Springer.

FIORAVANTI, Chiara; ROMANO, Federico. 2021. *Legal design project activities in the immigration domain*. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain (eds.). *Legal Design Perspectives*. Milan: Ledizioni.

FRICH, Jonas; MACDONALD, Lindsay; REMY, Christian; BISKJAER, Michael; DALSGAARD, Peter. 2019. *Mapping the landscape of creativity support tools in HCI*. In: *Proceedings of CHI 2019*.

FRIEDMAN, Stephen. 2005. *Why Can't Law Students Be More Like Lawyers?*

FUSCH, Patricia; NESS, Lawrence. 2015. *Are we there yet? Data saturation in qualitative research*. *The Qualitative Report*.

G

GÁHER, František; MRVA, Michal; ŠTEVČEK, Marek; TURČAN, Martin. 2020. *Open texture of concepts and rules*. *Filozofia*, 75(4), Dostupné na: https://www.sav.sk/journals/uploads/04211152ilozofia.2020.75.4.4.pdf.

GÁHER, František. 2018. *Otvorená textúra pojmu – pôvodný zmysel a kritika*. *Filozofia* [online]. Dostupné na: http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2018/8/620-635.pdf.

GALVES, Fred. 2004. *Will video kill the radio star? Visual learning and the use of display technology in the law school classroom*. *University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy.*

GAVER, William; Dunne,, Anthony; Pacenti, Elena. 1999. Design: Cultural Probes. Interactions.

GAVER, William; MARTIN, Heather. 2000. *Alternatives*. In: *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. New York: ACM. DOI: 10.1145/332040.332433.

GEORGIEV, Georgi. 2012. Design Thinking: An overview.. 10.11247/jssds.20.1_70. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/299456548_Design_Thinking_An_overview.

GOBBLE, MaryAnne M. 2018. *Digitalization, digitization, and innovation*. *Research-Technology Management*, 61(4).

GUEST, Greg; NAMEY, Emily; CHEN, Mitchell. 2020. *A simple method to assess and report thematic saturation in qualitative research*. *PLOS ONE*, 15(5).

GYURÁSZ, Zoltán; ANDRAŠKO, Jozef. 2024. *The role of legal design and artificial intelligence in law education*. In: *International Conference on Emerging eLearning Technologies and Applications*.

GYURÁSZ, Zoltán; HAMUĽÁK, Ondrej; DRAŽOVÁ, Petra. 2025. *A proactive approach to legal privilege in the light of electronic communication*. TalTech Journal of European Studies [online], roč. 15, č. 1, s. 83–105. DOI: 10.2478/bjes-2025-0006. ISSN 2674-4600, ISSN (online) 2674-4619.

GYURÁSZ, Zoltán. 2024. *Dynamika riešenia právnych prípadov*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského.

GYURÁSZ, Zoltán. 2025. *Právny dizajn: výzvy a príležitosti inteligentných technológií v práve.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta UK. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025, zv. 2. Zost. Monika Mihálíková; Veronika Ťažká. s. 734–739. ISBN 978-80-7160-757-1. ISBN (online) 978-80-7160-758-8.

H

HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D.; CORRALES COMPAGNUCCI, Marcelo. 2021. Legal design for the common good. Edward Elgar. *Legal Design: Integrating Business, Design and Legal Thinking with Technology*.

HAAPIO, Helena; HAGAN, Margaret. 2016. *Design patterns for contracts*. *IRIS Symposium* [online]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2747280.

HAAPIO, Helena; PASSERA, Stefania. 2022. *Contract design and communication: From text to tools*. Cheltenham: Edward Elgar.

HAAPIO, Helena; PLEWE, Daniela Alina; DE ROOY, Robert. 2016. Next generation deal design: comics and visual platforms for contracting. . *Internationales Rechtsinformatik Symposion IRIS*.

HAAPIO, Helena. 2006. *Introduction to proactive law*. In: WAHLGREN, Peter (ed.). *A Proactive Approach*. Stockholm: Stockholm Institute for Scandinavian Law.

HAAPIO, Helena. 2011. *Lawyers as designers, engineers, and innovators*. In: *Proceedings of the 17th International Legal Informatics Symposium (IRIS)*. Salzburg: IRIS.

HAAPIO, Helena. 2018. *Legal design for better contracts and business*. *European Journal of Law and Technology*, 9(1).

HAAN, Nienke, den. 1996. *Automated Legal Reasoning.* Amsterdam: Thesis University of Amsterdam.

HAGAN, Margaret; KIM, Miso. 2018. Design for dignity and procedural justice. Springer. *Advances in Intelligent Systems and Computing*.

HAGAN, Margaret; ÖZENÇ, Fatih K. 2020. A design space for legal and systems capability. MIT Press. *Design Issues*.

HAGAN, Margaret. 2016. The user experience of the internet as a legal help service. *Virginia Journal of Law & Technology*.

HAGAN, Margaret. 2016. *User-centered privacy communication design*. In: *Symposium on Usable Privacy and Security*. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=2981075.

HAGAN, Margaret. 2018. A human-centered design approach to access to justice. *Indiana Journal of Law and Social Equality*.

HAGAN, Margaret. 2018. Justice innovation with law school design labs. American Bar Association. *ABA Dialogue*.

HAGAN, Margaret. 2020. Legal design as a thing: a theory of change and a set of methods to craft a human-centered legal system. MIT Press. *Design Issues*.

HANINGTON, Bruce. MARTIN, Bella**,** 2019. *Universal Methods of Design: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*. Expanded and revised edition. Beverly, MA: Rockport Publishers. ISBN 978-1-63159-748-0.

HART, Herbert Lionel Adolphus. 2010. Pojem práva. Český Těšín: Prostor.

HELO, Petri; ANUSSORNNITISARN, Panitarn; PHUSAVAT, Kongkiti. 2008. Expectation and reality in ERP implementation. Emerald. *Industrial Management & Data Systems*.

HENSEL-SCHINKINGER, Susanne; SCHORCH, Marén; TELLIOGLU, Hilda. 2018. Using Cultural Probes in the Sensitive Research Setting of Informal Caregiving. A Case Study. i-com.

HULST, Anja. van der .1996 *Cognitive Tools. Two exercises in non-directive support for exploratory learning.* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

HSU, Chia-Chien; SANDFORD, Brian A. 2020. The Delphi technique: making sense of consensus. University of Massachusetts Amherst. *Practical Assessment, Research & Evaluation*.

I

IACCM – International Association for Contract and Commercial Management. 2013. *IACCM Academic Forum Americas 2013* [online]. Dostupné na: https://www.iaccm.com/amer13/.

Illustrated Law Books. 2020. Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd., [online]. Dostupné na: https://lawbookexchange.cdn.bibliopolis.com/images/upload/cat1115-small.pdf.

J

JACKSON, Dan; KIM, Miso; SIEVERT, Jules R. 2020. *The rapid embrace of legal design*. *Design Issues*, 36(3), s. 16–30. DOI: 10.1162/desi_a_00601.

JACKSON, Dan. 2016. *Human-centered legal tech: Integrating design in legal education*. *Law Teacher*, 50(1),. Dostupné na:

http://www.nulawlab.org/view/human-centered-legal-tech-integrating-design-in-legal-education.

JADHAV, Dhiraj; AGRAWAL, Sakshee; JAGDALE, Sakshi; SALUNKHE, Pranav; SALUNKHE, Raj. 2024. AI-Driven Text-to-Multimedia Content Generation: Enhancing Modern Content Creation. 1610-1615. 10.1109/I-SMAC61858.2024.10714771.

JANSWEIJER, Wilhelm. *1988. An Artificial Intelligence Approach to Problem Solving and Learning by Doing in a Semantically Rich Domain.* Amsterdam: University of Amsterdam.

JEYARAMAN, M.; JEYARAMAN, N.; RAMASUBRAMANIAN, S.; VAISH, A.; VAISHYA, R. 2024. *Decoding research with a glance*. *Apollo Medicine*. DOI: 10.1177/09760016241281426.

JI, Xiaoxiao. 2019. *Where Design and Law Meet: An Empirical Study for Understanding Legal Design and Its Implication for Research and Practice*.. Espoo: Aalto University School of Arts, Design and Architecture.

JOHANSSON-SKÖLDBERG, Ulla; WOODILLA, Jill; ÇETINKAYA, Mehves. 2013. *Design thinking: Past, present and possible futures*. *Creativity and Innovation Management*, 22(2).

JOHNSON, Colleen F. 1996. *Deductive versus inductive reasoning*. *Social Science Journal*, 33(3).

JUNGINGER, Sabine. 2013. *Design and innovation in the public sector*. *Annual Review of Policy Design*, 1(1).

JURKOVIČ, Marek; CAVOJOVÁ, Vladimíra; HANÁK, Róbert. 2014. *Vplyv formulácie problému na mieru podliehania zaujatostiam príklad na Wasonovej selekčnej úlohe*.

K

KAAAVE, Piia. 2023. *Proactive legal design: Making sustainability visible in SME loan agreements*. *Journal of Strategic Contracting and Negotiation*, 7(3–4).

KAINULAINEN, Mira. 2023. *Kognitiivinen saavutettavuus valvotun tapaamisen sääntöasiakirjoissa (Cognitive accessibility of rule documents for supervised visitation services)*. In: LILLQVIST, Ella et al. (eds.). *Communicating with Purpose*. Vaasa: VAKKI Publications.

KALLIO, Hanna; PIETILÄ, Anna-Maija; JOHNSON, Martin; KANGASNIEMI, Mari. 2016. *Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide*. *Journal of Advanced Nursing*, 72(12). DOI: 10.1111/jan.13031.

KETOLA, Anne; DE ROOY, Robert; HAAPIO, Helena. 2024. *Comic contracts 2.0*. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain; MARIQUE, Enguerrand (eds.). *Design(s) for Law*. Milan: Ledizioni.

KILBOURNE, Amy M.; ABRAHAM, Kristen M.; GOODRICH, David E.; BOWERSOX, Nicholas W.; ALMIRALL, Daniel; LAI, Zongshan; NORD, Kristina M. 2013. Cluster randomized adaptive implementation trial comparing a standard versus enhanced implementation intervention to improve uptake of an effective re-engagement program for patients with serious mental illness. Springer Nature. *Implementation Science*, 8:136. DOI: 10.1186/1748-5908-8-136.

KIMBELL, Lucy; JULIER, Joe. 2012. *The Social Design Methods Menu*. London: Fieldstudio.

KIMBELL, Lucy. 2011. *Rethinking design thinking: Part I*. *Design and Culture*, 3(3).

KIMBLE, Joseph. 1994–1995. *Answering the critics of plain language*. *The Scribes Journal of Legal Writing*, 5.

KMIECICKA, Eliza MICHALSKA, Emilia, OSIEJEWICZ, Joanna. 2023. LEGAL COMMUNICATION AND THE IDEA OF PLAIN LANGUAGE: PASSIBILITIES AND LIMITATION. Journal of International Legal Communication. 10. 72-78. 10.32612/uw.27201643.2023.10.3.s.72-78.

KOHLMEIER, Astrid; SANTUBER, Joaquin. 2020. Is the common legal platform a wicked problem? Springer. *Liquid Legal*. DOI:10.1007/978-3-030-48266-4_7.

KOMESAR, Neil. 2017. *The logic of the law: The analytical foundations of methodology.* Cambridge University Press. In: VAN GESTEL, Rob; MICKLITZ, Hans-W.; RUBIN, Edward L. (eds.). *Rethinking legal scholarship: A transatlantic dialogue.*

KOZLOVA, Marina. 2023. *Legal design as means of smart regulation*. *Legal Linguistics*. DOI: 10.14258/leglin(2023)2702.

KRIPPENDORFF, Klaus. 2006. *The Semantic Turn: A New Foundation for Design*. Boca Raton: CRC Press.

KROLL, Joshua A. 2018. *The fallacy of inscrutability*. *Philosophical Transactions of the Royal Society A*.

KRONBLAD, Charlotta; PREGMARK, Jenny E. 2019. *Beyond digital inventions*. In: *Successful Contracts*. Singapore: Springer, s. 123–146. DOI: 10.1007/978-981-13-6086-2_5.

KRONMAN, Aanthony. 1993. *The lost lawyer: the failing ideals of the legal profession.*

KUYPERS, Lien.; DE CLERCQ, Katia. 2024. The interaction between AI and design: an analysis under EU design law. Gevers. *Gevers Blog.*

L

LAU, Chun-Ho Justin; CHENG, Michelle. 2024. *Cultural probes: A speculative and creative method for environmental research*. *Local Environment*. DOI: 10.1080/13549839.2024.2310658.

LAURSEN, Linda Nhu.; HAASE, Louise Moller. 2019. *The shortcomings of design thinking when compared to designerly thinking*. *The Design Journal*, 22(6), s. 813–832. DOI: 10.1080/14606925.2019.1652531.

LAWSON, Bryan. 2006. How Designers Think: The Design Process Demystified. 4th ed. Oxford: Architectural Press.

LE GALL, Apolline. 2021. *Legal design beyond design thinking*. In: DUCATO, Rossana; STROWEL, Alain (eds.). *Legal Design Perspectives*. Milan: Ledizioni.

LEVI, Edward H. 1949. *An introduction to legal reasoning*. Chicago: University of Chicago Press.

LEWIS, Jenny M.; McGANN, Michael; BLOMKAMP, Emma. 2020. *When design meets power*. *Policy & Politics*, 48(1), s. 111–130. DOI: 10.1332/030557319X15579230420081.

LIEDTKA, Jeanne; KING, Andrew; BENNETT, Kevin. 2013. *Solving Problems with Design Thinking*. New York: Columbia University Press.

LOCKE, Karen; GOLDEN-BIDDLE, Karen; FELDMAN, Martha S. 2008. *Making doubt generative*. *Organization Science*, 19(6).

LOUIS-JACQUES, Lyonette. 2017. Picturing the Law [online]. Slaw. Dostupné na: https://www.slaw.ca/2017/09/19/picturing-the-law/.

LUCCHI, Nicola. 2023. *ChatGPT: A case study on copyright challenges for generative AI systems*. *European Journal of Risk Regulation*.

LUPICA, Lois R.; GRANT, Genevieve. 2020. *Will human-centred legal design improve civil justice systems? And how will we ever know?* Hague Journal on the Rule of Law.

M

MARTIN, Roger L. 2009. *The Design of Business*. Boston: Harvard Business Press.

MARTÍNEZ, Eric; MOLLICA, Francis; GIBSON, Edward. 2024. *So much for plain language: An analysis of the accessibility of U.S. federal laws over time*. *Journal of Experimental Psychology: General*. DOI: 10.1037/xge0001572.

MELLINKOFF, David. 2004. *The Language of the Law*. Boston: Little, Brown and Company.

MENKEL-MEADOW, Carrie. 2001. *Is creativity possible in legal problem solving*. Georgetown University.

MESARČÍK, Matúš., GYURÁSZ, Zoltán. a kol. 2024. Právo a umelá inteligencia. 1. vydanie. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

MESARČÍK, Matúš.2019 Introduction to artificial intelligence and privacy 2019 Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. - : 1. vyd. ISBN 978-80-7392-333-4. - Brno : MSD, 2019. - S. 73-91 [print]

MESARČÍK, Matúš. 2019. Policajné profilovanie v kontexte základných ľudských práv a slobôd. Dostupné na : http://alis.uniba.sk:9909/lib/item?id=chamo:361987&fromLocationLink=false&theme=EPC.

MESARČÍK, Matúš. 2018 *Právne aspekty spoločného zdroja údajov v kontexte zefektívnenia správy zdravotníctva*. In Justičná Revue 6/2018, s. 733-743.

MESARČÍK, Matúš. 2017. Naozaj sa bojím tmy? Zopár úvah o technologickom determinizme v kontexte ochrany osobných údajov. In Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. - Roč. 36, č. 2, s. 204-217.

METIN, Ebru. 2024. *Rethinking meaningful stakeholder engagement: Simplifying complexity with legal design*. *European Studies*. DOI: 10.2478/eustu-2024-0018.

MITCHELL, Jay A. 2013. *Putting some product into work-product*. SSRN [online]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2325683.

MITCHELL, Jennifer. 2015. Putting some product into work-product. Corporate Lawyers Learning from Designers University of California. *Berkeley Business Law Journal*.

MOORE, Graham F.; et al. 2015. *Process evaluation of complex interventions*. *BMJ*, 350, h1258. DOI: 10.1136/bmj.h1258.

MORGAN, Ruth; ALLBON, Emily. 2021. *Is law really that special?* In: *Legal Design Perspectives*. Milan: Ledizioni.

MOSES, Lyria Bennett. 2007. *Recurring dilemmas*. *University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy*.

MURRAY, Michael D. 2015. *Leaping language and cultural barriers*. *University of San Francisco Law Review*, 49.

N

NITHYA, M.; HARINI, S.; KAVYADHARSHINI, S.; SRINIDHI, K. 2024. *AI-driven legal automation*. In: *ICICNIS 2024*, s. 1246–1253.

NURJANAH; KANSIL, I. C.; MASTUROH, I.; HANWAR, D. 2024. *Multisensory learning*. DOI: 10.62872/7ygyx095.

O

O'LEARY, Daniel E. 2022. *Using AI to read contracts*. *SSRN Electronic Journal* [online]. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=4281936. DOI: 10.2139/ssrn.4281936.

OH, Jaehyun; et al. 2025. *Enhancing readability in construction safety reports using a two-step quantitative analysis approach*. *Buildings*. DOI: 10.3390/buildings15121994.

OLIINYK, Viktoriia. 2023. *Artistic and communicative transformations of the book against the background of the evolution of the visual paradigm in Ukrainian design*. Demiurge: Ideas, Technologies, Perspectives of Design. DOI: 10.31866/2617-7951.6.1.2023.279062.

P

PAAS, Fred; RENKL, Alexander; SWELLER, John. 2003. *Cognitive load theory and instructional design: Recent developments*. *Educational Psychologist*, 38(1).

PASSERA, Stefania; HAAPIO, Helena; BARTON, Thomas D. 2013. *Innovating contract practices*. *CWSL Scholarly Commons*.

PASSERA, Stefania; HAAPIO, Helena. 2013. *Transforming contracts from legal rules to user tools*. *Design Issues*, 21(3).

PASSERA, Stefania; KANKAANRANTA, Anne; LOUHIALA-SALMINEN, Leena. 2017. *Diagrams in contracts*. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 60(2), DOI: 10.1109/TPC.2017.2656678.

PASSERA, Stefania. 2018. *Flowcharts, swimlanes, and timelines*. *Journal of Business and Technical Communication*, 32(2), s. 229–272.

PASSERA, Stefania. 2019. *Beyond the words*. *Journal of Law and Information Design*, 10.

PEREIRA PESSÔA, Marcus V.; JAUREGUI BECKER, Juan M. 2020. Smart design engineering. Springer. *Research in Engineering Design*.

PESOVSKI, Ivica; SANTOS, Ricardo; HENRIQUES, Roberto; TRAJKOVIK, Vladimir. 2024. *Generative AI for customizable learning experiences*. *Sustainability*, apríl. DOI: 10.3390/su16073034.

PETKILEV, Peter. 2025. *Pseudo-clarity of legal design*. *Legal Linguistics*. DOI: 10.14258/leglin(2025)3605.

PITKÄSALO, Ellisa; KALLIOMAA-PUHA, Laura. 2019. *Democratizing access to justice: The comic contract as intersemiotic translation*. *Translation Matters*. DOI: 10.21747/21844585/tm1_2a2.

POON, Stephen T. F. 2022. *Telling a compelling story: Cognitive simplicity in comic book design*. *Wacana Seni Journal of Arts Discourse*. DOI: 10.21315/ws2022.21.1.

POORNIMA, A.; NAGARAJA, K. V.; VENUGOPALAN, Manju. 2025. *Legal contract analysis and risk assessment*. In: *ICICACS 2025*, s. 1–8. DOI: 10.1109/ICICACS65178.2025.10968817.

PORTER, Elizabeth G. 2014. *Taking images seriously*. *Columbia Law Review*, 114.

PRAMANIK, Srabana; R., Sahana; R., Deepika. 2025. *Intelligent legal documentation*. In: *ICCAMS 2025*, s. 1–6. DOI: 10.1109/ICCAMS65118.2025.11233958.

PROCTOR, Enola K.; et al. 2011. *Outcomes for implementation research*. *Administration and Policy in Mental Health*, 38(2). DOI: 10.1007/s10488-010-0319-7.

R

REEDER, Robert W.; KELLEY, Patrick G.; McDONALD, Aleecia M.; CRANOR, Lorrie Faith. 2008. *A user study of the expandable grid applied to P3P privacy policy visualization*. In: *WPES '08*. New York: ACM.

RELLO, Luz; BAEZA-YATES, Ricardo. 2013. *Good fonts for dyslexia*. In: *Proceedings of the 15th ACM SIGACCESS Conference*. ACM.

REZAEV, A.; TREGUBOVA, N. 2023. *The possibility and necessity of the human-centered AI in legal theory and practice*.

ROSS, Gordon. 2020. *Airlines, mayonnaise, and justice*: Reflections on the Theory and Practice of Legal Design and Technology. *Design Issues*, 36(3), s. 31–44. DOI: 10.1162/desi_a_00602.

ROSSI, Arianna; PALMIRANI, Monica. 2020. *Can visual design provide legal transparency? Design Issues*, 36(3), s. 82–96. DOI: 10.1162/desi_a_00605.

S

SATO, Steve; LUCENTE, Sam; MEYER, Douglas; MRAZEK, Deborah. 2010. *Design thinking to make organization change more responsive*. *Design Management Review*, 21.

SCHMITZ, Thomas. 2010. *Practical case-solving in European law* [online]. Dostupné na: http://home.lu.lv/~tschmit1/Downloads/Schmitz_Cases-EULaw_introduction.pdf.

SCHÖN, Donald A. 1983. *The Reflective Practitioner*. New York: Basic Books.

SCHULMAN, Lee S. 2005. *Signature pedagogies in the professions*. *Daedalus*, Journal of the American Academy of Arts & Sciences.

SEARLE, John R. 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

SEDIG, Kamran; PARSONS, Paul. 2013. *Interaction design for complex cognitive activities*. *AIS Transactions on Human–Computer Interaction*. DOI: 10.17705/1thci.00055.

SHOEMAKER, Eric. 2024. *Is AI art theft? Philosophy & Technology*, 37(3).

SINGER William,Joseph. 2017. *Problem Solving for First-Year Law Students*. Harvard Public Law Working Paper No. 17-33. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2615155

SNOW, Kellie; et al. 2008. *Considering the user perspective*. Newcastle upon Tyne: Northumbria University.

SONG, Zihan;. et all. 2022. *Visual storytelling with maps*. *Cartographic Perspectives*. DOI: 10.14714/cp100.1759.

SUSSKIND, Richard. 2019. *Tomorrow's Lawyers*. Oxford: Oxford University Press.

ŠVEDA, Pavol. 2021. Tlmočenie v teórii a praxi (I. diel). Publisher: Stimul, Comenius University. ISBN: 978-80-8127-334-6

SWELLER, John; AYRES, Paul; KALYUGA, Slava. 1998. *Cognitive load theory*. New York: Springer.

T

TAMANAHA, Brian. 2009. The Primacy of Society and the Failure of Law and Development. Cornell International Law Journal. 44.

TEUBNER, Gunther. 1983. *Substantive and reflexive elements in modern law*. *Law & Society Review*, 17(2).

TIERSMA, Peter M. 1999. *Legal Language*. Chicago: University of Chicago Press.

TIMMER, Ivar. 2019. *Contract automation: experiences from Dutch legal practice*. In: *Successful Contracts*. Singapore: Springer, s. 147–171. DOI: 10.1007/978-981-13-6086-2_6.

TUNKEL, Victor. Law-finding and Problem-solving. 1992. Blackstone Press.

V

VENKATESH, Viswanath; BALA, Hillol. 2008. *Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions*. *Decision Sciences*, 39(2). DOI: 10.1111/j.1540-5915.2008.00192.x.

W

WAISMANN, Friedrich. 1965. *Verifiability*. *Proceedings of the Aristotelian Society*, Supplementary Volume XIX [online]. Dostupné na: http://users.umiacs.umd.edu/~horty/courses/readings/waismann-verifiability.pdf.

WASSERBAUR, Raphael; SAKAO, Tomohiko; MILIOS, Leonidas. 2022. *Interactions of governmental policies and business models for a*

circular economy. *Journal of Cleaner Production*, 337, 130329. DOI: 10.1016/j.jclepro.2021.130329.

WIZNER, Stephen. 1998. *Is Learning to 'Think like a Lawyer' Enough?*. Yale L & Pol'y Rev 583.

WHITE, Matthew. 2009. *Crime and punishment in Georgian Britain* [online]. The British Library. Dostupné na: https://www.bl.uk/georgian-britain/articles/crime-and-punishment-in-georgian-britain.

WILLIS, Gordon B.; ARTINO, Anthony R. 2013. *What do our respondents think we're asking? Journal of Graduate Medical Education*. DOI: 10.4300/jgme-d-13-00154.1.

Z

ZALEWSKI, Tomasz. 2021. *Basic principles for the effective use of legal tech tools*. In: *Legal Tech*. Baden-Baden: Nomos, s. 315–332. DOI: 10.5771/9783748922834-315.

ZHANG, Ling; MOHAMMED, Lubna A.; MOHAMMED, S. A.; FAUZIAH, Desna. 2025. *Examining the impact of multimodal learning approaches on English language proficiency in higher vocational education in China*. *Multidisciplinary Science Journal*. DOI: 10.31893/multiscience.2026003.

ZHANG, Zhiuyan; CHUBOTINA, Iryna. 2024. *The role of interactivity in visual communication design*. *Art & Design*. DOI: 10.30857/2617-0272.2024.3.13.

ZISU, Maria-Andreea. 2025. *Personal data protection in the era of artificial intelligence: Legal challenges and solutions*. *Anuarul Universității Petre Andrei din Iași*.

O AUTOROVI

JUDr. Zoltán Gyurász, PhD. je absolventom Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 2022 pôsobí ako odborný asistent na ústave práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva. V októbri 2021 získal svoj prvý doktorát v odbore právo na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave s témou rigoróznej práce: „***Modality regulácie nových technológií***". Následne v júli 2022 získal svoj druhý doktorát v odbore právo s témou dizertačnej práce: „***Právne, spoločenské a filozofické aspekty aplikácie umelej inteligencie***". Od 2022 spolupracuje ako **international fellow** s Information Society Law Center na Università degli Studi di Milano. Od roku 2022 je **súčasťou mapy expertov** pre etiku a reguláciu umelej inteligencie pri stálej komisii pre etiku a reguláciu umelej inteligencie (CERAI). V roku 2025 získal ocenenie ASAI AI **osobnosť roka v kategórii AI líder v školstve.** Vo svojej odbornej a vedeckej činnosti sa zameriava na reguláciu nových technológií, aplikačné problémy umelej inteligencie a právneho dizajnu. Pedagogickú činnosť zameriava na oblasť teórie práva, práva informačných technológií a právnej informatiky. Pravidelne publikuje v domácich a zahraničných vedeckých periodikách a zúčastňuje sa na domácich a zahraničných konferenciách.

Právny dizajn
Vizualizácia a digitalizácia v práve
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
1. vydanie
2025

ISBN 978-80-7160-783 -0

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

ISBN: 978-80-7160-783-0